BIULETYN
IZBY CYWILNEJ
SĄDU NAJWYŻSZEGO

marzec – kwiecień

2025

BIULETYN
IZBY CYWILNEJ
SĄDU NAJWYŻSZEGO

marzec – kwiecień

2025

Redakcja
prof. dr hab. Joanna Misztal-Konecka
dr hab. Marcin Krajewski
Maciej Machowski
dr Monika Wójcik

przy udziale

Wolters Kluwer

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
www.wolterskluwer.pl

infolinia: 801 044 545
tel. 22 535 82 03
e-mail: handel@wolterskluwer.pl

AKTUALNOŚCI

Postanowieniami Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 12 września 2024 r. oraz z 11 marca 2025 r. do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego w Izbie Cywilnej powołani zostali Marcin Trzebiatowski oraz Ireneusz Kunicki.

Uroczystość wręczenia aktów powołania odbyła się 20 marca 2025 r. w Pałacu Prezydenckim.

UCHWAŁY
I INNE WAŻNIEJSZE ORZECZENIA

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Prokuratora Generalnego wnioskiem z 8 września 2022 r., PK IV Zpc 4.2019, składowi całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego zagadnienia prawnego:

„Czy w sprawie o ustalenie albo zmianę płci wytoczonej przez osobę transseksualną pozostającą w związku małżeńskim lub posiadającą dzieci, po stronie pozwanej muszą wystąpić obok żyjących rodziców, nierozwiedziony małżonek lub dzieci powoda, a ich współuczestnictwo ma charakter współuczestnictwa jednolitego (art. 73 § 2 k.p.c. w zw. z art. 72 § 2 k.p.c.)?"

odstąpił od zasady prawnej uchwalonej przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego 22 czerwca 1989 r., III CZP 37/89,

i podjął uchwałę:

1. Żądanie zmiany oznaczenia płci w akcie urodzenia podlega rozpoznaniu przez sąd w postępowaniu nieprocesowym przy zastosowaniu w drodze analogii art. 36 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego.

2. Zmiana oznaczenia płci w akcie urodzenia może nastąpić wyłącznie na wniosek osoby, której dotyczy ten akt.

3. Oprócz wnioskodawcy uczestnikiem postępowania może być tylko jego małżonek (art. 510 k.p.c.).

4. Postanowienie uwzględniające wniosek wywołuje skutki od chwili uprawomocnienia się.

(uchwała składu całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 4 marca 2025 r., III CZP 6/24, M. Manowska, J. Misztal-Konecka, A. Doliwa, A. Góra-Błaszczykowska, J. Grela, K. Grzesiowski, B. Janiszewska, A. Jurkowska-Chocyk, M. Kowalski, M. Krajewski, M. Łochowski, M. Łodko, D. Pawłyszcze, E. Stefańska, T. Szanciło, P. Telusiewicz, K. Wesołowski, M. Załucki, K. Zaradkiewicz)

*

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Najwyższy postanowieniem z 14 listopada 2023 r., II CSKP 451/22, składowi powiększonemu tego Sądu zagadnienia prawnego:

„Czy przyznanie dzierżawcy uprawnienia do zakupu nieruchomości, o którym mowa w art. 4 ust. 7 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz zmianie niektórych innych ustaw, skutkuje obowiązkiem drugiej strony do podjęcia czynności zmierzających do zawarcia umowy sprzedaży tej nieruchomości, czy też uprawnienie to skutkuje jedynie powstaniem prawa pierwszeństwa, o którym mowa w tym przepisie?”

w powiększonym składzie podjął uchwałę:

Przyznanie dzierżawcy nieruchomości rolnej Skarbu Państwa – na podstawie art. 4 ust. 7 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz zmianie niektórych innych ustaw – uprawnienia do zakupu nieruchomości z zastosowaniem prawa pierwszeństwa przewidzianego w art. 29 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa nie skutkuje obowiązkiem drugiej strony podjęcia czynności zmierzających do zawarcia umowy sprzedaży tej nieruchomości.

(uchwała składu siedmiu sędziów z 13 lutego 2025 r., III CZP 8/24, M. Manowska, A. Góra-Błaszczykowska, K. Grzesiowski, M. Kowalski, D. Pawłyszcze, E. Stefańska, T. Szanciło)

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Rzecznika Finansowego wnioskiem z 4 lipca 2022 r., RF/218/2022, składowi powiększonemu Sądu Najwyższego zagadnienia prawnego:

„Czy umowa o kredyt bankowy, jako umowa nazwana, uregulowana poza Kodeksem cywilnym w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, jest umową wzajemną czy też umową dwustronnie zobowiązującą, ale nie wzajemną?"

w powiększonym składzie podjął uchwałę:

Umowa o kredyt bankowy (art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe) jest umową wzajemną w rozumieniu art. 487 § 2 k.c.

(uchwała składu siedmiu sędziów z 28 lutego 2025 r., III CZP 126/22, W. Pawlak, P. Grzegorczyk, M. Koba, G. Misiurek, A. Piotrowska, M. Romańska, R. Trzaskowski)

*

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku postanowieniem z 6 grudnia 2021 r., I ACa 488/21, składowi powiększonemu Sądu Najwyższego zagadnienia prawnego:

„1. Czy umowa kredytu ma charakter umowy wzajemnej w świetle regulacji art. 497 k.c. w zw. z art. 496 k.c.?;

w przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytanie pierwsze:

2. czy skuteczny będzie zarzut zatrzymania złożony przez pełnomocnika procesowego strony w piśmie procesowym doręczonym pełnomocnikowi drugiej strony, jeżeli obaj pełnomocnicy korzystają z zakresu umocowania objętego zakresem wskazanym w dyspozycji art. 91 k.p.c.?

oraz

3. czy skuteczne będzie złożenie zarzutu zatrzymania jako zarzutu ewentualnego, tj. na wypadek stwierdzenia nieważności umowy?"

w powiększonym składzie podjął uchwałę:

W razie dochodzenia od banku zwrotu świadczenia spełnionego na podstawie umowy kredytu, która okazała się niewiążąca, ban-

kowi nie przysługuje prawo zatrzymania na podstawie art. 496 w zw. z art. 497 k.c.

(uchwała składu siedmiu sędziów z 5 marca 2025 r., III CZP 37/24, M. Krajewski, A. Doliwa, J. Grela, M. Łochowski, D. Pawłyszcze, E. Stefańska, K. Zaradkiewicz)

*

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Najwyższy postanowieniem z 24 października 2023 r., III CB 33/23, składowi powiększonemu tego Sądu zagadnienia prawnego:

„Jaki skutek procesowy wywołuje uchwała połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. BSA I-4110–1/20 w stosunku do sędziów Sądu Najwyższego biorących udział w jej wydaniu, w szczególności czy sędzia biorący udział w wydaniu tej uchwały jest wyłączony z mocy samej ustawy w sprawach, których przedmiot rozstrzygnięcia powiązany jest ze stanowiskiem wyrażonym w uchwale co do sprzeczności składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw?”

w powiększonym składzie podjął uchwałę:

Sędzia, który brał udział w podjęciu uchwały połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110–1/20, która została podjęta z rażącym naruszeniem prawa, a następnie wyeliminowana z obrotu prawnego wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, nie jest wyłączony z mocy samej ustawy w sprawach, których przedmiot rozstrzygnięcia powiązany jest ze stanowiskiem wyrażonym w tej uchwale co do sprzeczności składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego

na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw.

(uchwała składu siedmiu sędziów z 13 marca 2025 r., III CZP 67/23, M. Manowska, A. Doliwa, A. Góra-Błaszczykowska, J. Grela, M. Łodko, T. Szanciło, P. Telusiewicz)

*

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Najwyższy postanowieniem z 2 lipca 2024 r., II CSKP 2305/22, składowi powiększonemu tego Sądu zagadnienia prawnego:

„Czy sąd, rozpoznając wniosek o ubezwłasnowolnienie, jest związany zakresem tego wniosku co do rodzaju ubezwłasnowolnienia?"

w powiększonym składzie podjął uchwałę:

Sąd, rozpoznając wniosek o ubezwłasnowolnienie, nie jest związany zakresem tego wniosku co do rodzaju ubezwłasnowolnienia.

(uchwała składu siedmiu sędziów z 13 marca 2025 r., III CZP 41/24, M. Manowska, A. Góra-Błaszczykowska, J. Grela, B. Janiszewska, M. Łodko, P. Telusiewicz, K. Wesołowski)

*

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Najwyższy postanowieniem z 16 maja 2023 r., II CSKP 1034/22, składowi powiększonemu tego Sądu zagadnienia prawnego:

„Czy zakres obciążenia nieruchomości hipoteką dla ustalenia, czy zachodzi przesłanka pokrzywdzenia wierzyciela osobistego dotychczasowego właściciela tej nieruchomości, należy oceniać poprzez pryzmat hipotetycznie możliwej do uzyskania wartości nieruchomości w postępowaniu egzekucyjnym, czy też na podstawie realnej wartości rynkowej nieruchomości, przy założeniu, że oceny, czy czynność prawna dokonana została z pokrzywdzeniem wierzyciela oraz stanu niewypłacalności dłużnika, dokonywać należy, nie tylko według stanu w chwili wystąpienia przez wierzy-

ciela ze skargą pauliańską, ale również w świetle sytuacji istniejącej w dacie wyrokowania w tym przedmiocie?"

w powiększonym składzie podjął uchwałę:

1. Jeżeli dłużnik wyzbył się nieruchomości obciążonej hipoteką, pokrzywdzenie wierzycieli zachodzi, gdy czynność ta doprowadziła do powstania lub do zwiększenia nadwyżki pasywów nad aktywami dłużnika. Oceniając zasadność skargi pauliańskiej, sąd nie bada możliwości zaspokojenia się wierzyciela ze zbywanej nieruchomości (art. 527 § 2 k.c.).

2. Ocena, czy czynność doprowadziła do pokrzywdzenia wierzycieli, jest dokonywana na chwilę zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.).

(uchwała składu siedmiu sędziów z 19 marca 2025 r., III CZP 9/24, J. Misztal-Konecka, A. Doliwa, K. Grzesiowski, A. Jurkowska-Chocyk, M. Krajewski, M. Łochowski, M. Załucki)

*

Sąd Najwyższy na skutek przedstawionego przez Sąd Najwyższy postanowieniem z 16 października 2020 r., IV CSK 107/20, składowi powiększonemu tego Sądu zagadnienia prawnego:

„1. Czy zawezwanie do próby ugodowej może przerwać bieg przedawnienia roszczenia, a jeśli tak, czy przerwa biegu przedawnienia zależy od tego, czy wierzyciel, mając na względzie zachowanie dłużnika, mógł rozsądnie oceniać, że postępowanie pojednawcze doprowadzi do zawarcia ugody?

2. Czy jeżeli zawezwanie do próby ugodowej spowodowało przeprowadzenie postępowania pojednawczego, w postępowaniu rozpoznawczym dopuszczalne jest ustalenie, że nie przerwało ono biegu przedawnienia roszczenia?"

umorzył postępowanie.

(postanowienie składu siedmiu sędziów z 4 marca 2025 r., III CZP 43/22, M. Krajewski, A. Doliwa, A. Góra-Błaszczykowska, K. Grzesiowski, A. Jurkowska-Chocyk, D. Pawłyszcze, P. Telusiewicz)

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Krakowie postanowieniem z 31 maja 2024 r., II Cz 698/22, zagadnienia prawnego:

„Czy kurator ustanowiony dla nieznanego z miejsca pobytu uczestnika na podstawie art. 144 k.p.c. w zw. z art. 69 § 3 k.p.c. i art. 146 i z art. 13 § 2 k.p.c. w jego brzmieniu obowiązującym od dnia 15 marca 2018 r. w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku może złożyć w imieniu nieobecnego oświadczenie o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku, czy też takie uprawnienie służy jedynie kuratorowi ustanowionemu w trybie art. 184 k.r.o.?"

podjął uchwałę:

Kurator ustanowiony w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku dla nieznanego z miejsca pobytu uczestnika nie jest uprawniony do złożenia w jego imieniu oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku.

(uchwała z 6 lutego 2025 r., III CZP 31/24, A. Jurkowska-Chocyk, M. Załucki, K. Zaradkiewicz)

*

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Bydgoszczy postanowieniem z 21 czerwca 2024 r., II Ca 1283/23, zagadnienia prawnego:

„Czy w przypadku umownego zniesienia współwłasności nieruchomości rolnej polegającego na przyznaniu własności nieruchomości rolnej jednemu ze współwłaścicieli lub przez jej podział w naturze pomiędzy dotychczasowych współwłaścicieli dochodzi do nabycia nieruchomości rolnej w rozumieniu przepisu art. 2 pkt 7 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego, które skutkuje powstaniem po stronie uprawnionego podmiotu prawa nabycia (wykupu) tej nieruchomości w myśl art. 4 ust. 1 pkt 1 powyższej ustawy?"

podjął uchwałę:

W przypadku umownego zniesienia współwłasności nieruchomości rolnej polegającego na przyznaniu własności nieruchomości rolnej

jednemu ze współwłaścicieli lub przez jej podział w naturze między dotychczasowych współwłaścicieli dochodzi do nabycia nieruchomości rolnej w rozumieniu art. 2 pkt 7 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego, które skutkuje powstaniem po stronie uprawnionego podmiotu prawa nabycia tej nieruchomości w myśl art. 4 ust. 1 pkt 1 przywołanej ustawy.

(uchwała z 18 lutego 2025 r., III CZP 26/24, D. Dończyk, M. Koba, R. Trzaskowski)

*

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Białymstoku postanowieniem z 16 czerwca 2023 r., I ACa 635/22, zagadnienia prawnego:

„1. Czy podstawą roszczenia odszkodowawczego wynikającego z wypłacenia osobie prowadzącej niepubliczne przedszkole dotacji w zaniżonej wysokości jest przepis art. 471 k.c. stosowany *per analogiam* w zw. z art. 90 ust. 2b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2016 r.), czy też przepis art. 417 k.c.?

2. Czy w sytuacji opisanej w pkt 1 wysokości uszczerbku majątkowego objętego kompensacją odpowiada równowartość niepokrytych zaniżoną dotacją wydatków poniesionych przez uprawniony podmiot na cele związane z prowadzeniem przedszkola niepublicznego w zakresie kształcenia, wychowania i opieki, w tym profilaktyki społecznej, czy też wysokość tego uszczerbku wyznacza różnica między kwotą dotacji należnej na podstawie art. 90 ust. 2b ww. ustawy a kwotą faktycznie wypłaconą przez gminę, w tym zwłaszcza, czy naprawienie szkody obejmuje w takim przypadku korzyści utracone z art. 361 § 2 k.c.?”

podjął uchwałę:

W razie wypłacenia zaniżonej dotacji, o której mowa w art. 90 ust. 2b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty – w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 2016 r. – osobie prowadzącej niepubliczne przedszkole przysługuje w granicach określonych w art. 361 § 2 k.c. roszczenie odszkodowawcze na pod-

stawie art. 471 k.c. stosowanego *per analogiam* z tytułu szkody spowodowanej wydatkowaniem własnych środków na realizację zadań podlegających dofinansowaniu dotacją.

(uchwała z 27 marca 2025 r., III CZP 46/23, D. Dończyk, M. Koba, M. Romańska)

*

Rozpoznanie apelacji w sprawie o dział spadku, w okolicznościach przewidzianych w art. 367^1 § 1 pkt 1 i 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. – w okresie, w którym przewidziany był dla takich spraw skład trzech sędziów – w składzie jednego sędziego, prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Stwierdzenie takiego uchybienia na mocy art. 386 § 2 w zw. z art 398^{21} i art. 13 § 2 k.p.c. obliguje Sąd Najwyższy do uchylenia zaskarżonego wyroku, zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

(postanowienie z 5 lutego 2025 r., II CSKP 879/24, J. Misztal-Konecka, A. Doliwa, P. Telusiewicz)

*

Samo utworzenie obszaru ograniczonego użytkowania nie ogranicza sposobu korzystania z nieruchomości i do powstania prawa do odszkodowania na podstawie art. 129 ust. 2 Prawa ochrony środowiska konieczne jest ustanowienie na całym obszarze ograniczonego użytkowania lub na jego części ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości, co obejmuje także ustanowienie podwyższonych norm hałasu.

(wyrok z 12 marca 2025 r., II CSKP 918/23, D. Pawłyszcze, A. Góra-Błaszczykowska, E. Stefańska)

DZIAŁALNOŚĆ IZBY CYWILNEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO W 2024 ROKU

Informacja o działalności Izby Cywilnej w 2024 r. przedstawiona Zgromadzeniu Sędziów Izby Cywilnej Sądu Najwyższego zwołanemu na dzień 4 marca 2025 r. (projekt)

Spis treści

I. Zagadnienia ogólne 16

II. Charakterystyka działalności jurysdykcyjnej 20

1. Działalność uchwałodawcza (repertorium CZP) 20

1.1. Uwagi ogólne 20

1.2. Zagadnienia merytoryczne 22

1.2.1. Uchwała składu całej Izby Cywilnej 22

1.2.2. Uchwały składu siedmiu sędziów 26

1.2.3. Uchwały składów zwykłych 37

a) prawo cywilne materialne 37

b) prawo cywilne procesowe 39

2. Sprawy kasacyjne oraz sprawy ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia 45

2.1. Problematyka przyjęcia skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia do rozpoznania (repertoria CSK i CNP) 45

2.1.1. Uwagi ogólne 45

2.1.2. Kwestie merytoryczne 46

2.2. Rozpoznawanie skarg kasacyjnych i skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (repertoria CSKP, CNPP) 50
2.2.1. Uwagi ogólne 50
2.2.2. Zagadnienia merytoryczne 53
2.2.2.1. Problematyka prawnomaterialna 53
a) prawo Unii Europejskiej 53
b) część ogólna Kodeksu cywilnego 53
c) prawo rzeczowe i wieczystoksięgowe 57
d) prawo zobowiązań, z wyłączeniem kredytów denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej 58
e) kredyty denominowane lub indeksowane do waluty obcej 60
f) prawo spadkowe 62
g) prawo rodzinne 63
h) prawo handlowe 64
i) prawo bankowe 65
j) prawo upadłościowe 66
k) prawo spółdzielcze i spółdzielnie mieszkaniowe 67
l) banki spółdzielcze 67
m) prawo prasowe 68
n) system oświaty 68
o) zastaw rejestrowy i rejestr zastawów 69
p) zagospodarowanie przestrzenne 69
r) gospodarka nieruchomościami 70
s) nieuczciwa konkurencja 71
t) ochrona zdrowia psychicznego 71
u) inne zagadnienia 72
2.2.2.2. Problematyka procesowa 75
a) skarga kasacyjna 75
b) skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia 75
c) postępowanie procesowe 76
d) postępowanie nieprocesowe 77

e) postępowanie zabezpieczające 77
f) postępowanie egzekucyjne 78
g) międzynarodowe postępowanie cywilne 78
h) sąd polubowny 79
3. Unieważnienie prawomocnego orzeczenia (repertorium CN) 80
4. Badanie spełnienia przez sędziego wymogów niezawisłości i bezstronności (repertoria CB i CBO) 80
5. Rozpoznawanie zażaleń (repertorium CZ) 80
5.1. Zagadnienia ogólne 80
5.2. Zagadnienia merytoryczne 82
6. Oznaczenie sądu właściwego oraz inne sprawy (repertorium CO) 88
6.1. Zagadnienia ogólne 88
6.2. Zagadnienia merytoryczne 89
III. Wnioski 93

I. Zagadnienia ogólne

1. Zakres właściwości Izby Cywilnej określa art. 23 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (dalej: „u.SN") w brzmieniu obowiązującym od 15 lipca 2022 r. Wedle tego przepisu do właściwości Izby Cywilnej należą sprawy z zakresu prawa cywilnego, gospodarczego, własności intelektualnej, rodzinnego i opiekuńczego, a także sprawy dotyczące rejestracji przedsiębiorców i rejestracji zastawów. W tym zakresie w 2024 r. Izba Cywilna rozpoznawała skargi kasacyjne, zagadnienia prawne, skargi o wznowienie postępowania, skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, zażalenia oraz kwestie wpadkowe (np. oznaczenie sądu właściwego, przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu z sądem występującym, sprostowanie orzeczenia, wyłączenie sędziego). Ponadto dokonywano wstępnego badania skarg kasacyjnych oraz skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w ramach tzw. przedsądu (art. 398^9 i 424^9 k.p.c.). Jednocześnie do właściwości Izby Cywilnej należało rozpoznawanie: wniosków, o których mowa w art. 42a § 13 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (dalej: „p.u.s.p."), gdy do rozpoznania stosownego wniosku zastosowanie miały przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, spraw prowadzonych na podstawie art. 29 § 6 u.SN oraz odwołań wnoszonych z powołaniem się na art. 29 § 21 u.SN.

2. W dniu 1 stycznia 2024 r. pozostawało w Izbie do załatwienia z okresu poprzedniego 7230 spraw (w tym 4450 skarg kasacyjnych zarejestrowanych w repertorium CSK, 2117 skarg kasacyjnych zarejestrowanych w repertorium CSKP, 130 skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem zarejestrowanych w repertorium CNP, 42 skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem zarejestrowane w repertorium CNPP, 213 zażaleń – repertorium CZ, 50 zagadnień prawnych – repertorium CZP, 172 inne sprawy – repertorium CO, 54 sprawy ujęte w repertorium CB i 2 w repertorium CBO).

W 2024 r. zarejestrowano we wszystkich repertoriach Izby Cywilnej 7698 nowych spraw, w tym: 4116 skarg kasacyjnych (przed oceną w ramach przedsądu) zarejestrowanych w repertorium CSK i 1362 skargi kasacyjne przyjęte do rozpoznania i zarejestrowane w repertorium CSKP, 293 zażalenia, 51 zagadnień prawnych oraz 142 skargi o stwierdzenie

niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w repertorium CNP i 20 skarg w repertorium CNPP. W repertoriach CSKP i CNPP rejestrowane były, odpowiednio, skargi kasacyjne i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, które uprzednio zarejestrowane w repertoriach CSK i CNP zostały przyjęte do rozpoznania. Ponadto w 2024 r. rejestrowano 51 spraw w repertorium CZP, 133 sprawy w repertorium CB, 7 spraw w repertorium CBO i aż 1574 sprawy w repertorium CO.

Wpływ odniesiony do nowych spraw, czyli spraw objętych repertoriami CSK, CNP, CN, CZ, CZP, CB, CBO i CO (bez repertoriów CSKP i CNPP, które dotyczą skarg przyjętych do rozpoznania), wyniósł 6316 spraw. Oznacza to, że liczba ta była niższa niż w 2023 r. o niecałe 2% (wpływ nowych spraw wyniósł wówczas 6424 sprawy), niższa niż w 2022 r. o około 9% (wpływ nowych spraw wyniósł wówczas 6951 spraw), o około 25% wyższa niż w 2021 r. (wpływ nowych spraw wyniósł wówczas 5066 spraw), o około 45% wyższa niż w 2020 r. (wpływ ogólny wyniósł wówczas 4360 spraw), wyższa o 24% niż w 2019 r. (wpływ ogólny wyniósł wówczas 5105 spraw) i wyższa o 21% niż w 2018 r. (wpływ ogólny wyniósł wówczas 5237 spraw). Przedstawione dane wskazują, że nadal w obszarze właściwości Izby Cywilnej utrzymuje się bardzo wysoki wpływ nowych spraw. Zaznaczenia przy tym wymaga, że wprawdzie w 2024 r., podobnie jak w roku poprzedzającym, nastąpił nieznaczny spadek, to jednak przy przyjęciu szerszej perspektywy czasowej wciąż mamy do czynienia z utrzymującym się bardzo wysokim wpływem spraw do Izby Cywilnej. Ten stan rzeczy ma zaś bezpośrednie przełożenie na działalność orzeczniczą w Izbie Cywilnej, w tym na stopień obciążenia poszczególnych sędziów pełniących swoje funkcje orzecznicze w Izbie Cywilnej oraz na rozmiar zaległości w rozpoznawaniu spraw pozostałej na koniec 2024 r.

W 2024 r. załatwiono ogółem 7766 spraw; dla porównania w 2023 r. załatwiono 6308 spraw, w 2022 r. załatwiono 5785 spraw, w 2021 r. załatwiono 4926 spraw, w 2020 r. – 5518 spraw, w 2019 r. – 5095 spraw, a w 2018 r. załatwiono ogółem 4421 spraw. Warto zatem odnotować, że liczba załatwień w 2024 r. była zdecydowanie wyższa niż w latach poprzedzających (o 23% wyższa niż w 2023 r., o 34% wyższa niż w 2022 r., o 58% wyższa niż w 2021 r., o 41% wyższa niż w 2020 r., o 52% wyższa niż

w 2019 r. i aż o 76% wyższa niż w 2018 r.), co nastąpiło dzięki ogromnemu wysiłkowi sędziów orzekających w Izbie, asystentów oraz pracowników administracyjnych. Ze względu jednak na bardzo duży wpływ nowych spraw oraz problemy kadrowe, o których mowa w dalszej części sprawozdania, do rozpoznania na następny okres pozostały aż 7162 sprawy (choć mniej niż przed rokiem, gdy tych spraw było 7230), w tym 3977 skarg kasacyjnych w ramach repertorium CSK, 2563 skargi w ramach repertorium CSKP. Szczegółowe statystyki dotyczące poszczególnych rodzajów spraw zostaną zaprezentowane w dalszej części sprawozdania w odniesieniu do poszczególnych kategorii spraw.

3. Rok 2024 był już kolejnym z rzędu, w którym Izba Cywilna Sądu Najwyższego znajdowała się w bardzo trudnej sytuacji kadrowej. Niestety stan obsady sędziowskiej w Izbie Cywilnej wynoszący (według stanu na koniec 2023 r.) 30 sędziów, z uwzględnieniem sędziego, który odmówił orzekania, Prezesa Sądu Najwyższego kierującego Izbą oraz Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, nie uległ zwiększeniu w 2024 r., chociaż Regulamin Sądu Najwyższego przewiduje obsadzenie stanowisk sędziowskich w Izbie Cywilnej w liczbie 45 sędziów. Nadal nieobsadzonych pozostaje więc 15 stanowisk sędziowskich. Ten stan rzeczy sprawia, że w Izbie Cywilnej wciąż występują problemy strukturalne, które istotnie ograniczają jej aktywność i efektywność orzeczniczą. Utrzymujący się od kilku lat stan niepełnego obsadzenia stanowisk sędziowskich, przy jednoczesnym istotnym wzroście liczby spraw przedstawianych do rozpoznania Izbie Cywilnej, ma negatywne przełożenie na sprawność postępowania i liczbę załatwionych spraw.

4. W związku z trudną sytuacją kadrową i zwiększonym wpływem spraw obciążenie poszczególnych sędziów w 2024 r. wzrosło. Przeciętnie w okresie miesięcznym sędziowie orzekali na podobnej, jak w latach poprzednich, liczbie posiedzeń. Biorąc pod uwagę złożoność rozpoznanych skarg kasacyjnych i zagadnień prawnych oraz uwzględniając urlopy, choroby i inne przyczyny losowe, należy stwierdzić, że przeciętne obciążenie sędziów jest bardzo wysokie. Oscyluje ono na poziomie załatwienia prawie 300 (290,8), a przy uwzględnieniu usprawiedliwionych nieobecności prawie 350 (348,9) spraw rocznie w przeliczeniu na pełny etat orzeczniczy, a w kilku przypadkach przekracza nawet 400 spraw.

5. Występująca w Izbie Cywilnej trudna sytuacja kadrowa, w powiązaniu ze znaczącym wzrostem liczby nowych spraw, zdecydowanie przyczynia się do wydłużenia czasu załatwiania spraw w Izbie Cywilnej. Problem ten dotyka już spraw na wstępnym etapie zarejestrowanych w repertorium CSK. Tak jak w poprzednim roku nie udaje się utrzymać założenia, aby w większości spraw od chwili wpływu do chwili rozstrzygnięcia co do przyjęcia skargi do rozpoznania nie upłynęło więcej niż 6 miesięcy. Jedynie w 270 sprawach udało się utrzymać taki wynik, co wynosi niecałe 7% nowych spraw zarejestrowanych w repertorium CSK. W pozostałych przypadkach czas ten przekracza 6 miesięcy. Niestety aż w 3594 sprawach (około 87%) wyniósł on powyżej 9 miesięcy. W sprawach zarejestrowanych w repertorium CSKP czas rozpoznania także się wydłużył, choć w części przypadków nie przekracza 18 miesięcy (w ponad 37% spraw).

6. Nadmienienia również wymaga, że w Izbie Cywilnej prowadzona jest istotna aktywność pozajudykacyjna związana m.in. z wydawanymi publikacjami. Przez cały rok 2024 Kolegium Redakcyjne Izby przygotowywało do druku poszczególne numery urzędowych zbiorów orzeczeń OSNC oraz OSNC-ZD.

Nieprzerwanie przygotowywany i redagowany był także „Biuletyn Izby Cywilnej Sądu Najwyższego”, który ukazuje się co dwa miesiące, regularnie i terminowo, obrazując bieżącą działalność jurysdykcyjną Izby i reakcję na tę działalność w literaturze naukowej. Oprócz uchwał i innych orzeczeń oraz wpływających do Izby zagadnień prawnych w Biuletynie przedstawiane są także w krótkim streszczeniu glosy do orzeczeń Sądu Najwyższego wydanych w Izbie Cywilnej, publikowane niekiedy w trudno dostępnych periodykach. Relacjonowane są nadto inne wydarzenia z życia Izby. Biuletyn Izby Cywilnej jest publikowany także w Internecie, na stronie podmiotowej Sądu Najwyższego.

II. Charakterystyka działalności jurysdykcyjnej

1. Działalność uchwałodawcza (repertorium CZP)

1.1. Uwagi ogólne

W okresie sprawozdawczym w III Wydziale Izby Cywilnej podjęto 39 uchwał, w tym jedna uchwała została podjęta przez skład całej Izby Cywilnej oraz 9 uchwał w składzie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego. Dla porównania w 2023 r. podjęto 46 uchwał, w tym 6 uchwał w składzie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, w 2022 r. podjęto 63 uchwały, w tym jedną uchwałę w składzie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, w 2021 r. podjęto zaś 70 uchwał, w tym 9 uchwał w składzie siedmiu sędziów, w 2020 r. – 31 uchwał, w 2019 r. – 56 uchwał, a w 2018 r. podjęto ogółem 59 uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne. Zmniejszenie liczby wydanych uchwał jest pochodną problemów kadrowych, z którymi borykała się Izba Cywilna w 2024 r. w związku z nieobsadzeniem wszystkich etatów sędziowskich. Obserwowane jest także zmniejszanie się wpływu spraw na skutek wnoszenia zagadnień prawnych przez sądy drugiej instancji (art. 390 § 1 k.p.c.). Tym niemniej dostrzec należy, że w 2024 r. liczba podjętych uchwał nie odbiegała w sposób znaczący od liczby uchwał w poprzednich latach. Ponadto w roku sprawozdawczym w ramach referatu CZP załatwiono 19 spraw w inny sposób niż podjęcie uchwały. W tej grupie mieści się 6 spraw, w których – na podstawie odpowiedniego postanowienia – odmówiono odpowiedzi na przedstawione zagadnienia prawne. Natomiast w 5 sprawach wydano postanowienie o umorzeniu postępowania, w 5 wydano postanowienie o przekazaniu sprawy do rozpoznania powiększonemu składowi Sądu Najwyższego; w 2 sprawach zawieszono postępowanie, a w jednej sprawie zarządzono zwrot akt z powodu braków formalnych.

Odmowy udzielenia odpowiedzi na przedstawione pytania prawne wynikały przede wszystkim z przyczyn merytorycznych (5 spraw). Analiza postanowień o odmowie udzielenia odpowiedzi na przedstawione zagadnienia prawne wskazuje na podtrzymanie preferowanego w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego ścisłego podejścia do wykładni art. 390 § 1 k.p.c. Stąd też wśród przyczyn odmowy podjęcia uchwały, podobnie jak w poprzednich latach, wymienić należy: brak związku oczekiwanej

uchwały z rozstrzygnięciem przez sąd drugiej instancji środka odwoławczego, brak poważnych wątpliwości prawnych wymaganych przez art. 390 § 1 k.p.c., a także pozorność przedstawionego zagadnienia prawnego polegająca na tym, że sąd drugiej instancji poprzez przedstawione pytanie prawne do Sądu Najwyższego oczekuje jedynie potwierdzenia preferowanego przez siebie podejścia interpretacyjnego. Nadmienić należy, że w roku sprawozdawczym relatywnie częstą przyczyną odmowy podjęcia uchwały było stwierdzenie przez Sąd Najwyższy, iż przedstawione zagadnienie prawne nie ma bezpośredniego przełożenia na sposób rozstrzygnięcia sprawy zawisłej przed sądem pytającym. Przykładowo, w postanowieniu z 24 kwietnia 2024 r., III CZP 57/23, wskazano, że Sąd Najwyższy w ramach instytucji pytań prawnych nie rozstrzyga problemów dogmatycznych, które w szerokim ujęciu wskazują na powiązanie merytoryczne z kontekstem sprawy, ale nie mają bezpośredniego odniesienia w okolicznościach faktycznych i prawnych występujących w sprawie. Tylko w jednej sprawie decyzja o odmowie udzielenia odpowiedzi na przedstawione pytanie prawne miała uzasadnienie w przesłankach formalnych. W postanowieniu z 2 lipca 2024 r., III CZP 4/24, stwierdzono, że w przypadku orzeczenia referendarza sądowego w przedmiocie wpisu w księdze wieczystej pozycja sądu rozpoznającego skargę na jego orzeczenia odpowiada pozycji sądu pierwszej instancji i od jego rozstrzygnięć przysługują zwyczajne środki zaskarżenia. W związku z tym sąd ten nie może wystąpić do Sądu Najwyższego z wnioskiem o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego w trybie art. 390 § 1 k.p.c. Stosowny pogląd – co należy podkreślić – jest nawiązaniem do wcześniejszych wypowiedzi, w których przyjmowano, że instytucja pytań prawnych, na mocy przewidzianego w art. 398^{24} i 397 § 3 k.p.c. odesłania do odpowiedniego stosowania przepisów o zażaleniu i apelacji, nie znajduje zastosowania przy rozpoznawaniu przez sąd skargi na orzeczenie referendarza sądowego o skutku anulacyjnym (art. 398^{22} § 3 k.p.c.; np. postanowienie z 24 stycznia 2023 r., III CZP 131/22).

Problematyka objęta działalnością uchwałodawczą Izby Cywilnej Sądu Najwyższego była zróżnicowana. Zdecydowanie przeważały zagadnienia procesowe, w tym w głównej mierze odwołujące się do wątpliwości interpretacyjnych występujących przy wykładni przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Z zakresu zagadnień materialnoprawnych istotne znaczenie (również w aspekcie ilościowym) miały uchwały związane

z wykładnią przepisów Kodeksu cywilnego, w tym przepisów dotyczących biegu terminu przedawnienia, instytucji zasiedzenia, wykonywania prawa zatrzymania (art. 496 k.c.), zachowku. W uchwałach podejmowano się też analizy zagadnień z zakresu prawa upadłościowego, prawa wodnego czy też obrotu nieruchomościami rolnymi. Poza tym w obszarze aktywności uchwałodawczej Izby Cywilnej na wyróżnienie zasługuje liczna grupa spraw, w których – zarówno z punktu widzenia implikacji materialnoprawnych, jak i procesowych – rozstrzygano zagadnienia powiązane merytorycznie z tzw. sprawami frankowymi.

1.2. Zagadnienia merytoryczne

1.2.1. Uchwała składu całej Izby Cywilnej

W **uchwale z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Cywilnej** rozstrzygnął zagadnienia prawne dotyczące problematyki kredytów denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej, które zostały mu przedstawione do rozpoznania wnioskiem Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego z 29 stycznia 2021 r. (BSA I-4110–4/20). Na przedstawione zagadnienia udzielono następujących odpowiedzi: 1) w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów; 2) w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie; 3) jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron; 4) jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bieg przedawnienia roszczenia banku o zwrot kwot wypłaconych z tytułu kredytu rozpoczyna się co do zasady od dnia następującego po dniu, w którym kredytobiorca zakwestionował względem banku związanie postano-

wieniami umowy; 5) jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, nie ma podstawy prawnej do żądania przez którąkolwiek ze stron odsetek lub innego wynagrodzenia z tytułu korzystania z jej środków pieniężnych w okresie od spełnienia nienależnego świadczenia do chwili popadnięcia w opóźnienie co do zwrotu tego świadczenia.

Uchwała ta – co należy podkreślić – jest odpowiedzią na narastające rozbieżności w orzecznictwie polskich sądów, w tym również Sądu Najwyższego, w kwestii stwierdzania abuzywności postanowień umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszących się do sposobu określania kursu waluty obcej oraz postrzegania dalszych następstw prawnych w przypadku zakwestionowania przez sąd stosownych postanowień z powołaniem się na ich niedozwolony (abuzywny) charakter. Jakkolwiek już we wcześniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego stopniowo zarysowywała się tendencja do ujednolicenia podejścia orzeczniczego w przedstawionych kwestiach problemowych, to znaczenie społeczne tzw. spraw frankowych i występujące wcześniej na poziomie Sądu Najwyższego istotne wahania co do kierunku rozstrzygania poszczególnych zagadnień ujętych we wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego z 21 stycznia 2021 r. wymagały przyjęcia jednolitego stanowiska przez podjęcie uchwały przez skład całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego.

W motywach przywołanej uchwały wskazano m.in., że stanowisko co do niemożliwości zastąpienia abuzywnego postanowienia określającego kurs waluty obcej nie odnosi się do szczególnych przypadków, w których zawarta w umowie kredytu klauzula przeliczeniowa jest sformułowana przez odwołanie się do parametru o charakterze obiektywnym (w szczególności kursu średniego NBP), przy czym kurs ten stanowi jedynie punkt odniesienia do ustalenia kursów kupna i sprzedaży, gdyż te ostatnie ostatecznie współkształtuje marża określana dowolnie przez bank.

W kwestii dopuszczalności utrzymania umowy kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty obcej zaznaczano, że eliminacja z umowy kredytu indeksowanego abuzywnych klauzul przewidujących indeksację nie powoduje co do zasady, iż umowie tej brakuje elementów koniecznych. Z teoretycznego punktu widzenia możliwe jest więc przyjęcie, że umowa pozostaje w mocy jako umowa kredytu udzielonego w złotych, przy zachowaniu w mocy pozostałych postanowień, w tym po-

stanowień odnoszących się do oprocentowania, choćby pierwotnie zostało ono ustalone przy założeniu przeliczania kwoty kredytu na walutę obcą. Tym niemniej zachowanie minimalnego zakresu konsensu, który z konstrukcyjnego punktu widzenia konieczny jest do istnienia stosunku prawnego, nie wystarcza do uznania, że po wyeliminowaniu klauzul abuzywnych umowa może wywierać skutki prawne. Konieczne jest nie tylko spełnienie wymogu zachowania minimalnej treści umowy, ale również zachowanie jej tożsamości. Wyeliminowanie klauzuli indeksacyjnej powoduje wyeliminowanie ryzyka charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, co powoduje tak daleko idące przekształcenie umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i odmiennym charakterze. Dopuszczenie do obowiązywania umowy w całkowicie odmiennej postaci, a więc w rzeczywistości umowy innego rodzaju, prowadziłoby do naruszenia zasady autonomii woli. Jednocześnie zgodnie z aktualnie jednolitym orzecznictwem klauzule kształtujące mechanizm indeksacji w umowie kredytu indeksowanego określają główne świadczenie kredytobiorcy. Oznacza to tym samym, że wyeliminowanie klauzuli przeliczeniowej z umowy kredytu indeksowanego kursem waluty obcej powodowałoby niemożliwość określenia w sposób zgodny z wolą stron świadczenia głównego, co dotyczy wysokości zobowiązania konsumenta względem banku. Podkreślono również, że przyjęcie stanowiska, iż umowa kredytu indeksowanego nie może pozostać w mocy w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej, wymaga tożsamego podejścia do umowy kredytu denominowanego, w której kwota kredytu określona jest w walucie obcej i przewidziano jednocześnie, iż wypłata powinna nastąpić w złotych. Eliminacja klauzuli przeliczeniowej w takiej umowie sprawia, że nie wiadomo, jaką kwotę powinien wypłacić bank. Oznacza to, że brakuje niezbędnego elementu konstrukcyjnego stosunku prawnego, którego uzupełnienie przez sąd nie jest dopuszczalne.

W odniesieniu do problemu rozliczeń stron nieważnej (niewiążącej) umowy kredytu denominowanego (indeksowanego) do waluty obcej negatywnie wypowiedziano się w kwestii dopuszczalności stosowania tzw. teorii salda. Zaznaczono, że pragmatyzm i funkcjonalna dogodność teorii salda nie przewyższają podstawowej jej wady w postaci braku podstawy prawnej i braku regulacji zasad jej stosowania, zwłaszcza że porównywal-

ne efekty zabezpieczają instytucje prawa materialnego i procesowego, takie jak potrącenie czy powództwo wzajemne. Możliwość uwzględnienia pełnej wartości świadczeń spełnionych przez obie strony niezależnie od ewentualnego przedawnienia któregoś z nich lub bezproduktywnej utraty wzbogacenia przez jedną ze stron, przedstawiana jako niezwykle istotny ze słusznościowego punktu widzenia walor teorii salda, jawi się nie jako realizacja celu istnienia prawa (*suum cuique tribuere*), lecz pozaprawna modyfikacja zasad przedawnienia roszczeń majątkowych i zasad rozliczania bezpodstawnego wzbogacenia. Tymczasem zarówno przedawnienie roszczeń, jak i brak możliwości świadczenia przez jedną ze stron z innych przyczyn są wyrazem normalnego ryzyka – wprost akceptowanego przez ustawodawcę – istniejącego przy każdym roszczeniu z bezpodstawnego wzbogacenia, które ponosi zubożony. Zarazem teoria salda prowadzi do petryfikowania stanu istniejącego w wyniku spełnienia świadczeń, co w przypadku braku związania umową (jej nieważności) nie daje się pogodzić z celami zastosowania tej sankcji; zwłaszcza nieważność ma umożliwić zniwelowanie prawnych i faktycznych skutków zawarcia umowy. W konsekwencji za właściwe dla przeprowadzenia rozliczeń między bankiem (kredytodawcą) a konsumentem w związku z nieważnością umowy kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty obcej uznano konstrukcję opartą na teorii dwóch kognicji.

W kwestii przedawnienia przyjęto, że jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bieg przedawnienia roszczenia banku o zwrot kwot wypłaconych z tytułu kredytu rozpoczyna się co do zasady od dnia następującego po dniu, w którym kredytobiorca zakwestionował względem banku związanie postanowieniami umowy.

W uzasadnieniu uchwały wyjaśniono również, że dopiero w razie opóźnienia konsumenta w zwrocie kapitału kredytu po stwierdzeniu braku związania umową (jej nieważności), od chwili powstania stanu wymagalności roszczenia restytucyjnego bank może żądać odsetek za opóźnienie na ogólnej ustawowej podstawie art. 481 § 1 k.c. Podobnie, jeśli bank nie wykona swojego zobowiązania kondykcyjnego, na tych samych zasadach wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z kapitału może żądać od niego konsument. W przepisach prawa polskiego nie ma podstawy prawnej dla konstruowania towarzyszącego roszczeniu o zwrot nienależnego

świadczenia dodatkowego roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie z cudzego kapitału ze skutkiem retrospektywnym – od dnia, w którym doszło do wypłaty konsumentowi kapitału kredytu, i analogicznie – od dnia, w którym konsument dokonywał spłaty poszczególnych rat.

1.2.2. Uchwały składu siedmiu sędziów

W 2024 r. Sąd Najwyższy podjął 9 uchwał w składzie siedmiu sędziów. Tylko w jednej uchwale zdecydowano o nadaniu jej mocy zasady prawnej (uchwała składu siedmiu sędziów z 10 października 2024 r., III CZP 44/23).

W sferze zagadnień materialnoprawnych podejmowanych w Izbie Cywilnej na uwagę zasługuje **uchwała składu siedmiu sędziów z 3 kwietnia 2024 r., III CZP 103/22,** w której przyjęto, że utrata własności rzeczy na skutek zasiedzenia nie powoduje wygaśnięcia roszczenia byłego właściciela o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy w okresie poprzedzającym upływ terminu zasiedzenia. Uchwała ta stanowi odejście od wyrażonej we wcześniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego negacji możliwości realizacji roszczeń uzupełniających przez byłego właściciela (np. uchwała z 30 listopada 2016 r., III CZP 77/16, OSNC 2017, nr 9, poz. 94). Podkreślenia również wymaga, że pogląd przyjęty przez Sąd Najwyższy w uchwale z 3 kwietnia 2024 r. bazuje przede wszystkim na wyeksponowaniu specyfiki roszczeń uzupełniających oraz na kwestionowaniu, jako pozbawionego podstawy prawnej, założenia, że funkcja porządkująca zasiedzenia nieruchomości wymaga, aby (pierwotne) nabycie własności następowało bez żadnych obciążeń dla nabywcy. Stąd też w uzasadnieniu uchwały podniesiono m.in., że roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy ma charakter obligacyjny i gdy powstanie, uzyskuje samodzielny byt, niezależnie od roszczeń chroniących własność (art. 222 § 1 i 2 k.c.); może być samodzielnie dochodzone niezależnie od roszczenia windykacyjnego albo negatoryjnego i jest samodzielnym przedmiotem obrotu. Utrata własności rzeczy nie powoduje więc utraty możliwości żądania wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy w okresie, w którym właścicielowi prawo to przysługiwało (zob. też we wcześniejszym orzecznictwie np. uchwały składu siedmiu sędziów SN z 26 maja 2006 r., III CZP 19/06, OSNC 2006, nr 12, poz. 195, i z 19 marca 2013 r., III CZP 88/12, OSNC 2013, nr 9, poz. 103, oraz uchwały SN z 26 kwietnia

2002 r., III CZP 21/02, OSNC 2002, nr 12, poz. 149, i z 17 czerwca 2005 r., III CZP 29/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 64). Wyjaśniono też, że cechą roszczeń uzupełniających jest ich samodzielność. Wprawdzie powstają one w związku ze ziszczeniem się tego samego zdarzenia, które uzasadnia wystąpienie z powództwem windykacyjnym, przez co należą do roszczeń „uzupełniająco" służących ochronie własności, jednakże związek między tymi roszczeniami a roszczeniem windykacyjnym nie jest ścisły. Roszczenia uzupełniające usamodzielniają się wobec roszczenia petytoryjnego o ochronę podmiotowego prawa własności w tym sensie, że mogą być dochodzone niezależnie od roszczenia windykacyjnego. Przesłanką dochodzenia roszczeń uzupełniających nie jest wystąpienie z roszczeniem windykacyjnym, a jest nią jedynie fakt pozbawienia właściciela władztwa nad rzeczą. Nabywca roszczenia uzupełniającego uzyskuje legitymację czynną, chociażby nie był właścicielem rzeczy. Natomiast zbywając prawo własności rzeczy bez przelewu roszczeń uzupełniających, były (poprzedni) właściciel jest nadal legitymowany czynnie w sprawach o roszczenia uzupełniające, które powstały w czasie, gdy przysługiwało mu prawo własności rzeczy. Roszczenia uzupełniające nie są *ex lege* przedmiotem zbycia wraz z przeniesieniem własności rzeczy. Jest to uzasadnione tym, że każdy z kolejnych właścicieli rzeczy w okresie, kiedy przysługiwało mu prawo własności, został zubożony lub poniósł szkodę na skutek pozbawienia go posiadania tejże rzeczy.

Cecha samodzielności roszczeń uzupełniających oznacza, że utrata własności na skutek zasiedzenia nieruchomości nie pozbawia byłego właściciela realizacji tych roszczeń wobec nabywcy nieruchomości. W nawiązaniu do tego zaznaczono też, że pomiędzy regulacją art. 172–176 k.c., normującą jeden ze sposobów nabycia i utraty własności, a regulacją art. 222–231 k.c., normującą w odrębnym dziale ochronę własności, brakuje systemowej i funkcjonalnej relacji, która ustanawiałaby zależność pomiędzy materialnoprawnymi skutkami zasiedzenia a środkami ochrony własności, warunkującą dopuszczalność dochodzenia roszczeń o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy oraz roszczenia o zwrot pożytków lub ich wartości. W konsekwencji nie należy przesądzać o znaczeniu i skutkach jednej instytucji prawnej na podstawie ustaleń wykładni funkcjonalnej przepisów regulujących inną, odrębną instytucję prawną.

W **uchwale składu siedmiu sędziów z 8 maja 2024 r., III CZP 142/22,** Sąd Najwyższy rozstrzygnął zagadnienie prawne przedstawione przez Rzecznika Finansowego, czy zakład ubezpieczeń może ustalić odszkodowanie przysługujące poszkodowanemu z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych z uwzględnieniem ulg i rabatów na usługi naprawcze, części i materiały służące do naprawy pojazdu, wynikających z przedłożonej oferty, a możliwych do uzyskania we współpracującym z tym zakładem ubezpieczeń podmiotem gospodarczym, wskazując na spoczywające na poszkodowanym (uprawnionym do odszkodowania) obowiązki zapobieżenia zwiększeniu się szkody oraz współdziałania wierzyciela z dłużnikiem przy wykonaniu zobowiązania.

Wprawdzie kwestie problemowe wyeksponowane we wniosku Rzecznika Finansowego były już przedmiotem rozważań w uchwale z 6 października 2022 r., III CZP 119/22, ale stanowisko wyrażone w tym judykacie nie usunęło wszystkich wątpliwości interpretacyjnych. Stąd też Sąd Najwyższy w przywołanej uchwale udzielił odpowiedzi, że: 1) jeżeli poszkodowany poniósł już koszty naprawy pojazdu lub zobowiązał się do ich poniesienia, wysokość odszkodowania z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych powinna odpowiadać tym kosztom, chyba że w danych okolicznościach są one oczywiście nieuzasadnione; wysokość odszkodowania nie zależy od ulg i rabatów możliwych do uzyskania przez poszkodowanego od podmiotów współpracujących z ubezpieczycielem; 2) jeżeli poszkodowany nie poniósł jeszcze kosztów naprawy pojazdu ani nie zobowiązał się do ich poniesienia, wysokość odszkodowania z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych powinna odpowiadać przeciętnym kosztom naprawy na lokalnym rynku, z uwzględnieniem możliwych do uzyskania przez poszkodowanego ulg i rabatów, chyba że skorzystaniu z tych ulg i rabatów sprzeciwia się jego uzasadniony interes.

W uzasadnieniu uchwały wyjściowo zastrzeżono, że dla roszczeń odszkodowawczych z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych w związku z naprawą pojazdu mechanicznego należy odmiennie podchodzić do sytuacji, gdy pojazd został już naprawiony (i szkodę można rozliczyć wyłącznie metodą dyferencyjną) oraz gdy możliwa jest naprawa pojazdu (i szkodę można rozliczyć metodą kosztorysową). W pierwszym przypadku roszczenie poszkodowanego

jest roszczeniem o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej w rozumieniu art. 363 § 1 k.c., w drugim natomiast stanowi surogat roszczenia o przywrócenie stanu poprzedniego w myśl tego przepisu. Ta odmienna kwalifikacja sprawia, że według odmiennych kryteriów należy wyliczyć również wysokość należnego odszkodowania.

Odnosząc się do sytuacji, gdy pojazd został już naprawiony, w uzasadnieniu przywołanej uchwały wskazano, że aktualność zachowuje wyrażone dotychczas w orzecznictwie Sądu Najwyższego stanowisko, iż poszkodowanemu przysługuje możliwość wyboru warsztatu naprawczego, któremu powierzy on dokonanie naprawy uszkodzonego pojazdu, spośród takich, w których stawki usług i kosztów zakupu koniecznych do naprawy części nie przekraczają rażąco cen rynkowych (oferowanych na rynku lokalnym). Poszkodowanemu należy się nie tylko zwrot poczynionych przez niego przy tej naprawie nakładów, ale i zwrot kosztów robocizny z uwzględnieniem przyjętych, z reguły w miejscu zamieszkania, stawek robocizny za tego rodzaju usługi, i nie ma on obowiązku poszukiwania warsztatu oferującego usługi najtańsze (zob. uchwałę SN z 13 czerwca 2003 r., III CZP 32/03, OSNC 2004, nr 4, poz. 51; wyroki SN z 11 grudnia 1997 r., I CKN 385/97, i z 25 kwietnia 2002 r., I CKN 1466/99, OSNC 2003, nr 5, poz. 64). Uprawnienie poszkodowanego do wyboru usługodawcy, który dokona naprawy pojazdu, wynika z ogólnej swobody kontraktowania i mieszczącej się w jej ramach wolności wyboru kontrahenta. Taka swoboda jest generalną zasadą w gospodarce rynkowej i nie ulega ona ograniczeniu z tego powodu, iż jakiś podmiot ponosi odpowiedzialność za szkodę wobec zlecającego usługę naprawy. Ocena racjonalności dokonywanego wyboru co do zasady nie należy do ubezpieczyciela ani nawet do sądu, gdyż poszkodowany może kierować się również motywami subiektywnymi. Możliwość dokonania przez poszkodowanego wyboru usługodawcy dokonującego naprawy pojazdu oznacza, że poszkodowany może domagać się zwrotu kosztów naprawy według stawek stosowanych przez wybranego usługodawcę. Podkreślono przy tym, że nieuzasadnione byłoby nie tylko ograniczenie odszkodowania do najkorzystniejszych stawek oferowanych przez warsztaty naprawcze, ale także do stawek przeciętnych na danym rynku, gdyż poszkodowany z różnych, także subiektywnych, powodów może wybrać ofertę usługodawcy naprawiającego pojazdy powyżej stawek przeciętnych.

Ograniczenia uprawnienia poszkodowanego co do wyboru warsztatu naprawczego nie narzuca wynikający z art. 354 § 1 k.c. obowiązek współpracy poszkodowanego z ubezpieczycielem przy wykonaniu zobowiązania. Dokonując wyboru warsztatu, zlecając naprawę, a następnie uiszczając uzgodnione wynagrodzenie, poszkodowany nie podejmuje działań mających na celu umożliwienie spełnienia świadczenia przez ubezpieczyciela, ale realizuje własne uprawnienie do usunięcia skutków zdarzenia, które wyrządziło mu szkodę. W konsekwencji przyjęcie, że poszkodowany, który poniósł już koszty naprawy pojazdu lub zobowiązał się do ich poniesienia, może żądać zwrotu kosztów faktycznie poniesionych lub należnych na podstawie umowy z wybranym przez siebie usługodawcą – jak wyjaśniono w uchwale – nakazuje też uznać, iż na wysokość odszkodowania nie mają wpływu ewentualne ulgi lub rabaty możliwe do uzyskania przez poszkodowanego od podmiotów współpracujących z ubezpieczycielem.

W zakresie wywodów odnoszących się do sytuacji, gdy naprawa pojazdu jest możliwa (i szkodę można rozliczyć metodą kosztorysową), wskazano, że ustalając wysokość odszkodowania przy zastosowaniu metody kosztorysowej, należy mieć na uwadze, iż po zapłacie odszkodowania nie istnieje możliwość kontroli sposobu spożytkowania środków pieniężnych, w tym weryfikacji, czy w całości lub w jakiejkolwiek części posłużyły one sfinansowaniu naprawy pojazdu. W konsekwencji może się okazać, że wbrew zasadzie kompensacji szkody stan majątku poszkodowanego po otrzymaniu odszkodowania może być lepszy niż przed wyrządzeniem mu szkody. Z wypłatą odszkodowania wyliczonego na podstawie metody kosztorysowej wiąże się ryzyko wzbogacenia poszkodowanego, gdyż w wypadku naprawienia pojazdu w warsztacie według cen niższych aniżeli przyjęte w kosztorysie nie musi on zwracać otrzymanych środków, które nie zostały przeznaczone na rzeczywistą naprawę rzeczy. W związku z tym w ocenie Sądu Najwyższego, w sytuacji gdy poszkodowany nie poniósł kosztów naprawy pojazdu, jak również nie zobowiązał się do ich poniesienia, w zakresie ustalania wysokości należnego odszkodowania należy przyjąć formułę ustalania odszkodowania przy zastosowaniu przeciętnych kosztów naprawy występujących na lokalnym rynku. Koszty naprawy samochodu powinny odpowiadać nie tylko hipotetycznym cenom stosowanym przez usługodawców na lokalnym rynku, ale jednocze-

śnie powinny one należeć do kategorii niezbędnych i ekonomicznie uzasadnionych. O ile w przypadku poniesienia kosztów dokonanej naprawy lub zobowiązania się do ich poniesienia odszkodowanie powinno być ustalane w granicach cen rynkowych, również gdy są one wyższe od przeciętnych, o tyle w przypadku kosztów hipotetycznych wyważenie interesu poszkodowanego i zakładu ubezpieczeń wymaga posłużenia się formułą ceny przeciętnej. Przyjęcie maksymalnych cen rynkowych prowadziłoby bowiem w znacznej części przypadków do nieuzasadnionego wzbogacenia poszkodowanego, natomiast zastosowanie minimalnych cen rynkowych zmuszałoby z kolei poszkodowanego do ponadprzeciętnych starań mających na celu znalezienie na lokalnym rynku warsztatu stosującego takie ceny. Zwrócono przy tym uwagę, że przy ustaleniu ceny naprawy uszkodzonego pojazdu – co do zasady – należy uwzględnić wszystkie podmioty świadczące usługi naprawcze na określonym obszarze, w tym również te, które oferują możliwość naprawy z zastosowaniem ulg i rabatów w związku ze współpracą podmiotu prowadzącego warsztat naprawczy z ubezpieczycielem.

Do zagadnień związanych z odpowiedzialnością zakładu ubezpieczeń w ramach ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu mechanicznego nawiązano także w **uchwale składu siedmiu sędziów z 11 września 2024 r., III CZP 65/23.** W orzeczeniu tym, w odpowiedzi na zagadnienia prawne przedstawione przez Rzecznika Finansowego, przyjęto, że jeżeli naprawa pojazdu przez poszkodowanego stała się niemożliwa, w szczególności w razie zbycia lub naprawienia pojazdu, nie jest uzasadnione ustalenie wysokości odszkodowania z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych jako równowartości hipotetycznych kosztów naprawy. W sferze argumentacyjnej uchwała ta nawiązuje do stanowiska wyrażonego we wcześniej przywołanej uchwale składu siedmiu sędziów z 8 maja 2024 r., III CZP 142/22. W motywach uchwały wywiedziono jednak, że wypłata odszkodowania w kwocie przekraczającej wartość środków faktycznie wydatkowanych na naprawę pojazdu prowadziłaby do niesłusznego wzbogacenia poszkodowanego. Dlatego skuteczne żądanie zapłaty odszkodowania obliczonego jak równowartość nieponiesionych kosztów przyszłej naprawy pojazdu jest wykluczone, gdy naprawa jest już niemożliwa (np. w razie zbycia pojazdu w stanie uszkodzonym lub jego uprzedniego naprawie-

nia). W przypadku następczej niemożliwości naprawienia szkody w formie restytucji naturalnej należy ustalić wysokość należnego odszkodowania metodą dyferencyjną, zwłaszcza gdy jest pewne, że poszkodowany nie dokona naprawy pojazdu (bo pojazd już naprawił bądź zbył). W zaistniałej sytuacji zastosowanie metody kosztorysowej prowadziłoby do tego, że poszkodowany byłby wzbogacony o nadwyżkę sumy pieniężnej przyznanej kosztorysowo względem odszkodowania wyliczonego metodą dyferencyjną, co byłoby sprzeczne z zasadą niewzbogacania się poszkodowanego na szkodzie.

Ważne znaczenie dla relacji występujących między bankiem (kredytodawcą) a konsumentem przy nieważności (niezwiązaniu) umowy kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty obcej ze względu na abuzywność jej postanowień przypisać należy **uchwale składu siedmiu sędziów z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23,** w której przyjęto tezę, że prawo zatrzymania (art. 496 k.c.) nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony. W orzeczeniu tym zwrócono uwagę, że prawo zatrzymania pełni przede wszystkim funkcję zabezpieczającą – zabezpiecza zaspokojenie wierzytelności dłużnika przysługującej mu wobec wierzyciela. Prawo zatrzymania ma przy tym względem zabezpieczanej wierzytelności charakter akcesoryjny, gdyż nie może powstać i trwać samoistnie bez tej wierzytelności. Wygaśnięcie wierzytelności powoduje, że wygasa także prawo zatrzymania. Ustaje ono z chwilą zabezpieczenia roszczenia chronionego prawem zatrzymania (art. 496 *in fine* k.c.). Konstrukcja prawa zatrzymania – co zaakcentowano w uzasadnieniu uchwały – nie jest jednak adekwatna do sytuacji, gdy świadczenia obu stron, które mają być zwrócone w związku z nieważnością umowy, mają charakter pieniężny. Przeciwstawne wierzytelności pieniężne mogą bowiem co do zasady zostać umorzone przez potrącenie. Możliwość potrącenia wierzytelności i ich umorzenia do wysokości wierzytelności niższej zapewnia dalej idącą ochronę interesów stron niż prawo zatrzymania. Wobec możliwości potrącenia wierzytelności o zwrot świadczeń odpada więc kluczowa dla instytucji prawa zatrzymania funkcja zabezpieczenia zwrotu świadczenia należnego stronie zamierzającej skorzystać z tego prawa.

Problematyka biegu terminów przedawnienia została natomiast podjęta w **uchwale składu siedmiu sędziów z 22 maja 2024 r., III CZP**

21/23. W uchwale tej przyjęto, że art. 115 k.c. nie ma zastosowania do upływu terminu przedawnienia. Stosowne stanowisko sprowadza się zatem do zanegowania wyrażanego niekiedy w doktrynie i orzecznictwie (zob. zwłaszcza wyrok SN z 13 kwietnia 2007 r., III CSK 409/06) poglądu, że jeżeli termin przedawnienia przypadałby na dzień ustawowo wolny od pracy lub w sobotę to – z powołaniem się na art. 115 k.c. – należy przyjmować, iż jego upływ ulega przedłużeniu do dnia następnego, który nie jest dniem ustawowo wolnym od pracy lub sobotą. W uzasadnieniu uchwały na poparcie tezy o negacji stosowania art. 115 k.c. do terminów przedawnienia powołano się – po pierwsze – na konieczność ścisłej wykładni art. 118 k.c. W tym względzie wywiedziono, że przepisy regulujące przedawnienie naruszają zasadę ochrony praw podmiotowych, a zatem jako przepisy szczególne, zgodnie z zasadą *exceptiones non sunt extendendae*, nie podlegają wykładni rozszerzającej. Ścisłą wykładnię wymuszają też zastrzeżenia jurydyczne oraz argumenty ustrojowe, gdyż przedawnienie ogranicza zagwarantowaną konstytucyjnie ochronę praw podmiotowych, co wyklucza liberalizm interpretacyjny. Po drugie, zaznaczono, że z językowej wykładni art. 115 k.c. wynika, iż dotyczy on wyłącznie terminów zastrzeżonych na dokonanie określonej czynności. Tymczasem przedawnienie roszczenia jest konsekwencją bezczynności wierzyciela w zakresie realizacji jego prawa podmiotowego. Nie ma zatem powiązania merytorycznego między art. 115 k.c. a przedawnieniem. Skutek przedawnienia następuje *ex lege* z chwilą upływu terminu określonego przez ustawodawcę jako termin przedawnienia. Po trzecie, zauważono, że dopuszczenie stosowania art. 115 k.c. spowodowałoby „przedłużenie" terminu przedawnienia, który kończy się w sobotę lub dzień ustawowo wolny od pracy, do dnia następnego, niebędącego sobotą lub dniem ustawowo wolnym od pracy. Nie ma podstaw merytorycznych, aby odmiennie traktować terminy przedawnienia, które kończą się w sobotę lub w dni ustawowo wolne od pracy, od terminów przedawnienia kończących się w inne dni. Po czwarte, z art. 118 zd. 2 k.c. wynika, że ustawodawca w sposób autonomiczny wyznacza koniec terminu przedawnienia. Zasada z art. 118 zd. 2 k.c. ma zastosowanie bez względu na to, czy ostatni dzień roku kalendarzowego przypada w sobotę. Po piąte, nie ma podstaw do stosowania art. 115 k.c. do czynności określonych w art. 123 § 1 k.c. Z art. 123 § 1 k.c. nie można wyprowadzić

wniosku, że dla wskazanych tam czynności został zastrzeżony termin dla ich dokonania.

Ważne znaczenie dla usunięcia rozbieżności występujących w orzecznictwie Izby Cywilnej ma **uchwała składu siedmiu sędziów z 6 listopada 2024 r., III CZP 27/24,** w której przyjęto, że właścicielowi nieruchomości, której wartość zmniejszyła się na skutek wprowadzenia obszaru ograniczonego użytkowania, o którym mowa w art. 135 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (dalej: „p.o.ś."), jednak bez związku ze szczególnymi ograniczeniami wynikającymi z art. 135 ust. 3a p.o.ś., przysługuje odszkodowanie na podstawie art. 129 ust. 2 tej ustawy. W uchwale tej, podobnie jak w wydanej wcześniej uchwale z 12 kwietnia 2024 r., III CZP 56/23, opowiedziano się za szerokim ujęciem podstaw dla wywodzenia roszczeń odszkodowawczych z art. 129 ust. 2 p.o.ś. w związku z ustanowieniem obszaru ograniczonego użytkowania. Przyjęte podejście oznacza, że – niezależnie od nałożenia na właściciela szczególnych ograniczeń w korzystaniu z jego nieruchomości, które zawarte zostały w treści tego aktu prawa miejscowego (art. 135 ust. 3a p.o.ś.) – już z samego ustanowienia obszaru ograniczonego użytkowania wynikać może szkoda w postaci obniżenia wartości nieruchomości (art. 129 ust. 2 *in fine* p.o.ś.).

W obszarze zagadnień związanych z postępowaniem cywilnym wyróżnić należy, mającą moc zasady prawnej, **uchwałę składu siedmiu sędziów z 10 października 2024 r., III CZP 44/23**. W uchwale tej przyjęto, że: 1) żądanie sędziego lub wniosek o wyłączenie sędziego od rozpoznania sprawy oparte wyłącznie na okolicznościach towarzyszących powołaniu tego sędziego nie wywołuje skutków prawnych; w takiej sytuacji stosuje się *per analogiam* art. 53^1 § 2 i 3 k.p.c.; 2) w razie uwzględnienia żądania lub wniosku o wyłączenie sędziego od rozpoznania sprawy opartych wyłącznie na okolicznościach towarzyszących powołaniu tego sędziego postanowienie o wyłączeniu sędziego podlega uchyleniu na podstawie art. 359 § 2 k.p.c.; 3) rozpoznanie sprawy przez sąd w składzie bez sędziego, co do którego wydano postanowienie o wyłączeniu na podstawie żądania lub wniosku o wyłączenie sędziego od rozpoznania sprawy opartego wyłącznie na okolicznościach towarzyszących powołaniu tego sędziego, prowadzi do sprzeczności składu orzekającego z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

W kwestii sposobu orzekania przez sąd drugiej instancji przy rozpoznawaniu apelacji w sprawach, w których, obok żądania głównego pozwu, zostało również sformułowane żądanie ewentualne, wypowiedziano się w **uchwale składu siedmiu sędziów z 3 lipca 2024 r., III CZP 61/23.** W orzeczeniu tym wyrażono stanowisko, że jeżeli sąd drugiej instancji, w wyniku rozpoznania apelacji od wyroku uwzględniającego żądanie główne, uznaje to żądanie za niezasadne, powinien zmienić zaskarżony wyrok, oddalając żądanie główne i oznaczając zmieniony wyrok jako częściowy, oraz uchylić zawarte w nim rozstrzygnięcie o kosztach procesu. W takim wypadku sąd drugiej instancji pozostawia rozpoznanie żądania ewentualnego sądowi pierwszej instancji. W motywach tej uchwały zwrócono przede wszystkim uwagę, że w ramach oceny z art. 386 § 6 k.p.c. nie mieści się proste wskazanie treści rozstrzygnięcia, które powinien wydać sąd pierwszej instancji po ponownym rozpoznaniu sprawy. Tymczasem, jeżeli sąd drugiej instancji uznaje za nieuzasadnione roszczenie główne, to kierunek rozstrzygnięcia w tym zakresie zostaje przesądzony. Przekazywanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji po to, aby ten oddalił powództwo w zakresie roszczenia głównego, jest oczywiście nieracjonalne i nie znajduje żadnej podstawy w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego. Stanowcze uznanie przez sąd drugiej instancji roszczenia głównego za nieuzasadnione oznacza, że w stosunku do tego roszczenia (w rzeczywistości jedynego, które było przedmiotem rozpoznania przez sąd pierwszej instancji) nie ma miejsca przesłanka w postaci nierozpoznania istoty sprawy lub konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Oznacza to, że w braku szczególnej przyczyny powodującej nieważność postępowania sąd drugiej instancji powinien zmienić rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji i oddalić roszczenie główne. Prawomocne oddalenie żądania głównego skutkuje koniecznością rozpoznania żądania ewentualnego – spełnia się wówczas przesłanka objęcia tego żądania przedmiotem rozpoznania. Zmieniony wyrok sądu pierwszej instancji (oddalający roszczenie główne) uzyskuje wówczas w istocie przymiot wyroku częściowego – rozpoznane zostaje w nim tylko jedno ze zgłoszonych w sprawie żądań. Taki zmieniony charakter wyroku sądu pierwszej instancji powinien znaleźć odzwierciedlenie w treści wyroku sądu drugiej instancji. Konsekwencją powyższego jest również uchylenie zawar-

tego w wyroku sądu pierwszej instancji rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

W przywołanej uchwale Sąd Najwyższy wskazał też, że kompetencji do orzekania o żądaniu ewentualnym – bezpośrednio po oddaleniu żądania głównego w postępowaniu apelacyjnym – nie ma sąd odwoławczy. Sąd odwoławczy rozpoznaje bowiem sprawę w granicach apelacji, w której nie można zaskarżyć więcej, niż zostało orzeczone w wyroku. *Ergo* sąd odwoławczy nie może zmienić ani uchylić rozstrzygnięcia co do żądania ewentualnego, ponieważ w zaskarżonym wyroku takie rozstrzygnięcie się nie mieści i nie można go było zaskarżyć. Zarazem obowiązujący w polskim postępowaniu cywilnym model apelacji pełnej nie może prowadzić do tego, że pełny zakres merytorycznego rozpoznania żądania ewentualnego zostanie ograniczony do rozpoznania żądania i rozstrzygnięcia o jego zasadności wyłącznie na etapie postępowania odwoławczego. Jednocześnie konieczność pozostawienia rozpoznania żądania ewentualnego sądowi pierwszej instancji wynika z prokonstytucyjnej wykładni przepisów postępowania cywilnego, w tym zwłaszcza z konieczności uwzględnienia konstytucyjnego prawa do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji) oraz zachowania konstytucyjnego standardu dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji).

W **uchwale składu siedmiu sędziów z 14 maja 2024 r., III CZP 38/23,** zaznaczono natomiast, że w postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami (art. 567 § 1 i 3 w zw. z art. 684 k.p.c.) sąd z urzędu rozstrzyga także o roszczeniach wynikających z nieusprawiedliwionego rozporządzenia składnikami majątku wspólnego przez jednego z małżonków na własne potrzeby przed ustaniem wspólności majątkowej małżeńskiej. Stosowne stanowisko – co warto zaznaczyć – stanowi bezpośrednie nawiązanie do wcześniej wykształconej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego w przedmiotowej kwestii (głównie na skutek wydania uchwały z 21 lutego 2008 r., III CZP 148/07, OSNC 2009, nr 2, poz. 23), w której przyjmowano, że w sprawie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami sąd ustala wartość nakładów poczynionych z majątku wspólnego na majątek osobisty jednego z małżonków bez względu na inicjatywę dowodową uczestników postępowania.

1.2.3. Uchwały składów zwykłych

a) prawo cywilne materialne

Sfera zagadnień problemowych związana z prawem cywilnym materialnym analizowana przez Sąd Najwyższy w ramach działalności uchwałodawczej była zróżnicowana. Przeważały uchwały dotyczące wykładni Kodeksu cywilnego. Dostrzec jednak należy, że w 2024 r. Sąd Najwyższy podjął też znaczną liczbę uchwał, w których kwestie materialnoprawne powstały na tle innych aktów prawnych aniżeli Kodeks cywilny. Poza tym w licznych uchwałach ujawniał się problem aplikowania instytucji ogólnych z Kodeksu cywilnego do rozwiązań normatywnych statuowanych w innych aktach prawnych.

W zakresie regulacji Kodeksu cywilnego na odnotowanie zasługuje **uchwała z 15 października 2024 r., III CZP 19/24,** w której przyjęto, że termin przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody wynikającej z nienależytego wykonania umowy o dzieło przysługującego na podstawie art. 471 k.c. rozpoczyna bieg w chwili określonej w art. 646 k.c. Wyjaśniono, że zakres przedmiotowy art. 646 k.c. obejmuje wszystkie roszczenia wynikające z umowy o dzieło. Roszczeniem wynikającym z umowy o dzieło jest również roszczenie o naprawienie szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania takiej umowy (art. 471 k.c.) Roszczenie takie przysługuje bowiem uprawnionemu dlatego, że strony zawarły umowę o dzieło i doszło do jej niewykonania lub nienależytego wykonania i uprawniony doznał wskutek tego szkody.

W **uchwale z 8 sierpnia 2024 r., III CZP 3/24,** wyrażono pogląd, że przy obliczaniu zachowku nie dolicza się darowizn dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, na rzecz osób, które nie dochodzą do spadku (art. 994 § 1 k.c.).

W **uchwale z 16 października 2024 r., III CZP 24/24,** uznano, że nie jest dopuszczalne obciążenie służebnością przesyłu gruntów pokrytych płynącymi wodami powierzchniowymi. Zaznaczono, że z art. 261 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne wynika, iż grunty pokryte płynącymi wodami powierzchniowymi nie podlegają obrotowi cywilnoprawnemu, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie. Stosowne wyłączenie oznacza zakaz jakiejkolwiek zmiany osoby właściciela, co dotyczy także możliwości zasiedzenia własności nieruchomości. Żaden przepis szczególny *in meritum* nie przesądza bowiem

o dopuszczalności zasiedzenia gruntów pokrytych śródlądowymi wodami płynącymi.

Kwestie związane z obrotem nieruchomościami rolnymi były przedmiotem analizy Izby Cywilnej w **uchwale z 29 października 2024 r., III CZP 10/24.** W uchwale tej zaznaczono, że w przypadku nabycia nieruchomości rolnej w wyniku orzeczenia organu administracji publicznej wydanego w postępowaniu egzekucyjnym w administracji (postanowienia o przyznaniu własności) termin do złożenia oświadczenia o nabyciu tej nieruchomości, o którym mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego, nie rozpoczyna biegu, jeżeli doręczone Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa przez organ administracji zawiadomienie nie spełnia wymagań wynikających z art. 4 ust. 5 tej ustawy w zw. z art. 598 § 1 k.c.

W **uchwale z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 52/23,** podjęto się wykładni art. 15l ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Przepis ten – w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą z 9 grudnia 2020 r. – przewidywał m.in., że wstrzymanie pobierania opłat abonamentowych oraz wynagrodzenia na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi dotyczy jedynie przedsiębiorców, którzy zostali objęci zakazem prowadzenia działalności gospodarczej ustanowionym na podstawie art. 46a i 46b pkt 1–6 i 8–12 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Wątpliwości interpretacyjne powstające na tle tego przepisu wiązały się głównie z przyjmowanym przez niektórych przedstawicieli doktryny stanowiskiem, że konsekwencją wprowadzenia art. 15l ustawy z 2 marca 2020 r. było zwolnienie przedsiębiorców z obowiązku uiszczania wynagrodzenia na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi (wywołanie skutku anulacyjnego). Sąd Najwyższy w przywołanej uchwale przyjął jednak, że wstrzymanie pobierania wynagrodzeń, o którym mowa w art. 15l ust. 1 pkt 1 ustawy z 2 marca 2020 r., nie skutkowało zwolnieniem z obowiązku zapłaty tych wynagrodzeń. W przypadku zaprzestania lub ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę na skutek okoliczności wskazanych w art. 15l ust. 1 tej ustawy zwolnienie

z obowiązku zapłaty tych wynagrodzeń w całości lub w części mogło wynikać z umowy łączącej tego przedsiębiorcę z organizacją zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub pokrewnymi, ewentualnie z orzeczenia sądu (art. 357^1 k.c.).

Natomiast w **uchwale z 12 kwietnia 2024 r., III CZP 56/23,** stwierdzono, że właścicielowi nieruchomości, której wartość zmniejszyła się na skutek wprowadzenia obszaru ograniczonego użytkowania, o którym mowa w art. 135 ust. 1 p.o.ś., jednak bez związku ze szczególnymi ograniczeniami wynikającymi z art. 135 ust. 3a p.o.ś., przysługuje odszkodowanie na podstawie art. 129 ust. 2 tej ustawy. Stosowne stanowisko stanowi przejaw preferencji na rzecz szerokiego ujęcia podstaw dla wywodzenia roszczeń odszkodowawczych z art. 129 ust. 2 p.o.ś. Zostało ono następnie potwierdzone na skutek wydania uchwały składu siedmiu sędziów z 6 listopada 2024 r., III CZP 27/24.

b) prawo cywilne procesowe

W 2024 r., podobnie jak w roku poprzednim, zdecydowana większość uchwał podejmowana w składach zwykłych dotyczyła wykładni przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Istotny obszar problemowy objęty działalnością uchwałodawczą Izby Cywilnej stanowiły zagadnienia prawne odnoszące się do skutków zmian normatywnych wprowadzonych w Kodeksie postępowania cywilnego na skutek wejścia w życie ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (dalej: „ustawa nowelizująca z 7 lipca 2023 r.”). Ponadto istotne znaczenie (w aspekcie ilościowym i merytorycznym) miały uchwały dotyczące postępowania upadłościowego i restrukturyzacyjnego.

W 2024 r. w ramach działalności uchwałodawczej Izby Cywilnej podejmowany był problem dostępności drogi sądowej w sprawach cywilnych. W **uchwale z 16 kwietnia 2024 r., III CZP 40/23,** stwierdzono, że zgodnie z art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2013 r. o rodzinnych ogrodach działkowych w sprawach nabycia lub utraty członkostwa w stowarzyszeniu ogrodowym droga sądowa jest niedopuszczalna do chwili wyczerpania postępowania wewnątrzorganizacyjnego lub upływu terminu określonego w art. 50 ust. 2 powołanej ustawy.

Kwestia zaliczenia określonych kategorii podmiotów uprawnionych do pełnienia funkcji pełnomocnika w procesie cywilnym (art. 87 k.p.c.) była przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego w **uchwale z 11 kwietnia 2024 r., III CZP 47/23.** Przyjęto w niej, że żołnierz pełniący zawodową służbę wojskową niebędący adwokatem lub radcą prawnym nie może być pełnomocnikiem procesowym Skarbu Państwa w sprawie cywilnej. W uzasadnieniu tego orzeczenia zaznaczono, że charakter stosunku służbowego żołnierzy zawodowych uzasadnia zakwalifikowanie go jako niepracowniczego stosunku zatrudnienia o charakterze administracyjnoprawnym. Takiego stosunku nie można kwalifikować jako stosunku pracowniczego, do którego odwołuje się art. 87 § 2 k.p.c. Warto także wskazać, że w uchwale przypomniano, iż art. 87 k.p.c., regulujący zdolność do bycia pełnomocnikiem, ze względu na swój publicznoprawny charakter, podlega ścisłej wykładni.

Istotne znaczenie dla określenia kompetencji pełnomocnika procesowego miała natomiast **uchwała z 2 lipca 2024 r., III CZP 2/24.** Przyjęto w niej, że dla skuteczności podniesienia zarzutu potrącenia na podstawie art. 203^1 k.p.c. i odbioru takiego oświadczenia wystarczające jest pełnomocnictwo procesowe. W uchwale tej doszło do wyraźnego rozróżnienia potrącenia wierzytelności na gruncie prawa materialnego i procesowego zarzutu potrącenia, który – na skutek wprowadzenia art. 203^1 k.p.c. – uzyskał postać instytucjonalną. Uznano przy tym, że zarzut potrącenia (art. 203^1 k.p.c.) został oparty na konstrukcji potrącenia materialnoprawnego, ale mieści się w sferze kompetencji pełnomocnika procesowego (umożliwiono mu podniesienie stosownego zarzutu w toku postępowania sądowego ze skutkami w sferze procesowej i materialnoprawnej).

W 2024 r. licznie analizowane były zagadnienia prawne związane z oznaczeniem składu właściwego do rozpoznania środków zaskarżenia w związku ze zmianami w tym zakresie przeprowadzonymi na mocy ustawy nowelizującej z 7 lipca 2023 r. W **uchwale z 12 kwietnia 2024 r., III CZP 55/23,** wskazano, że apelację w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po 27 września 2023 r. sąd rozpoznaje w składzie jednego sędziego (art. 367^1 § 1 *in principio* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 1 pkt 16 i art. 32 ust. 1 ustawy nowelizującej z 7 lipca 2023 r.). W **uchwale z 24 maja 2024 r., III CZP 62/23,** stwierdzono zaś, że w stanie prawnym

ukształtowanym ustawą nowelizującą z 7 lipca 2023 r. i ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji na postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych odrzuca sąd w składzie jednego sędziego (art. 394^{1a} § 1^{1} k.p.c.). W **uchwale z 9 kwietnia 2024 r., III CZP 59/23,** wyjaśniono, że sąd apelacyjny rozpoznaje apelację w sprawie o uchylenie uchwały wspólnoty mieszkaniowej o charakterze majątkowym w składzie jednego sędziego, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia w żadnej z wniesionych apelacji nie przekracza miliona złotych (art. 367^{1} § 1 pkt 2 w zw. z art. 367^{1} § 1 pkt 1 k.p.c.). W **uchwale z 30 kwietnia 2024 r., III CZP 60/23,** stwierdzono natomiast, że zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji o udzieleniu zabezpieczenia podlega rozpoznaniu przez inny skład tego sądu w składzie trzech sędziów (art. 394^{2} § 1^{3} k.p.c. *per analogiam*).

W **uchwale z 8 listopada 2024 r., III CZP 26/23,** odnosząc się do kwestii sposobu orzekania przez sąd w sprawach, w których wraz z roszczeniem głównym zgłoszono również roszczenie ewentualne, wyrażono pogląd, że sąd jest związany kolejnością żądań określoną przez powoda także wtedy, gdy powód żąda zwrotu nienależnego świadczenia obejmującego część nadpłaconych rat z powodu bezskuteczności niedozwolonych postanowień umowy kredytu, a ewentualnie zwrotu nienależnego świadczenia spełnionego w wykonaniu nieważnej umowy kredytu. W uzasadnieniu przywołanej uchwały – nawiązując do przyjętego stanowiska – zaznaczono też, że z perspektywy powoda wiąże się ono z tym, iż nie jest dopuszczalne formułowanie kilku żądań z pozostawieniem określenia ich wzajemnej relacji sądowi, a także formułowanie żądań z założeniem, że sąd samodzielnie określi kolejność ich rozpoznawania lub wybierze to roszczenie, które jest uzasadnione. Wynikająca z art. 187 § 1 pkt 1 i 2 k.c. określoność żądania pozwu w przypadku kumulacji przedmiotowej roszczeń opartej na wielości żądań zakłada bowiem także określenie przez powoda sekwencji rozstrzygania o skumulowanych żądaniach.

Natomiast w **uchwale z 8 października 2024 r., III CZP 16/24,** przyjęto, że sprawa o zasądzenie świadczeń alimentacyjnych z powództwa małoletniego wnuka przeciwko swojemu dziadkowi, której wartość przedmiotu sporu nie przekracza 20 000 zł, podlega rozpoznaniu według przepisów o postępowaniu uproszczonym.

W ramach działalności uchwałodawczej Izba Cywilna rozstrzygała także wątpliwości interpretacyjne powstałe na tle przepisów Kodeksu postępowania cywilnego dotyczących elektronicznego postępowania upominawczego. Dotyczyły one przede wszystkim wyrażonych w art. 505^{37} § 2 k.p.c. reguł pokrywania kosztów poniesionych przez strony w elektronicznym postępowaniu upominawczym. W tym zakresie w **uchwale z 12 kwietnia 2024 r., III CZP 66/23,** wyjaśniono, że tym samym roszczeniem w rozumieniu art. 505^{37} § 2 k.p.c. może być roszczenie w wysokości niższej niż jego wysokość dochodzona w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Natomiast w **uchwałach z 10 kwietnia 2024 r., III CZP 53/23, i z 13 czerwca 2024 r., III CZP 48/23,** wyrażono tożsame stanowisko, że w sprawie wszczętej powództwem wytoczonym zgodnie z art. 505^{37} § 2 zd. 1 k.p.c. sąd orzeka o kosztach zastępstwa procesowego z uwzględnieniem jednej opłaty, którą określa według stawek za czynności radcy prawnego lub adwokata, właściwych ze względu na wartość i przedmiot sprawy oraz rodzaj postępowania. Warte odnotowania jest to, że w uzasadnieniach obu uchwał zastrzeżono, iż *de lege lata* nie ma przeszkód, aby na żądanie strony sąd zwiększył wynagrodzenie należne pełnomocnikowi, uwzględniając jego nakład pracy i czynności dokonane w uprzednio umorzonym elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 109 § 2 k.p.c.).

Działalność uchwałodawcza Izby Cywilnej objęła także zagadnienia dotyczące szeroko rozumianej problematyki kosztów sądowych. W tym obszarze odnotować należy m.in. **uchwałę z 30 kwietnia 2024 r., III CZP 51/23,** w której stwierdzono, że od wniosku o nadanie klauzuli wykonalności prawomocnemu wyrokowi wydanemu przez sąd administracyjny nie pobiera się opłaty, o której mowa w art. 71 pkt 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. W **uchwale z 16 października 2024 r., III CZP 14/24,** wyjaśniono zaś, że w razie wygaśnięcia umocowania do reprezentowania uczestnika postępowania o podział majątku wspólnego na skutek jego śmierci, o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej należnych adwokatowi lub radcy prawnemu za pomoc prawną udzieloną temu uczestnikowi z urzędu, sąd orzeka niezwłocznie po złożeniu wniosku przez pełnomocnika. Wskazać też należy na **uchwałę z 8 października 2024 r., III CZP 23/24,** wyrażającą stanowisko, że w razie przyznania kuratorowi wynagrodzenia na jego wniosek jedynie w części sąd oddala ten wniosek w pozostałym zakresie.

Z zakresu spraw o uchylenie wyroku sądu polubownego w **uchwale z 5 lipca 2024 r., III CZP 64/23,** przyjęto, że o zachowaniu dwumiesięcznego terminu, o którym mowa w art. 1208 § 1 k.p.c., decyduje chwila wniesienia skargi na uchylenie wyroku sądu polubownego do sądu apelacyjnego, na obszarze którego znajduje się sąd, który byłby właściwy do rozpoznania sprawy, gdyby strony nie dokonały zapisu na sąd polubowny.

Wśród uchwał podejmowanych w zwykłych składach liczne odniesienia miała problematyka związana z upadłością i prowadzeniem postępowania upadłościowego. W **uchwale z 22 maja 2024 r., III CZP 49/23,** wskazano, że poniesione przez wierzyciela zryczałtowane koszty postępowania upadłościowego wynikłe ze zgłoszenia wierzytelności po upływie terminu wyznaczonego do zgłaszania wierzytelności nie wchodzą w skład masy upadłości, a ich wydatkowanie przez syndyka nie podlega kontroli sędziego-komisarza w ramach rozpoznania sprawozdania rachunkowego. Natomiast w **uchwale z 11 kwietnia 2024 r., III CZP 63/23,** wyjaśniono, że postanowienie o przekazaniu pozwu syndykowi jako zgłoszenia wierzytelności podlega zaskarżeniu zażaleniem (art. 394 § 1 pkt 4 k.p.c. *per analogiam*). Stosowne stanowisko – co warto podkreślić – oparte jest na twierdzeniu, że skoro dopuszcza się stosowanie art. 200 i 201 k.p.c. w drodze analogii *legis* do postanowienia w przedmiocie potraktowania pozwu jako zgłoszenia wierzytelności i przekazania go syndykowi, a postanowienia wydawane na podstawie tych przepisów podlegają zaskarżeniu zażaleniem, to identyczna *ratio legis* przemawia za dopuszczalnością zażalenia w oparciu o art. 394 § 1 pkt 4 k.p.c. Rozwiązanie to pozwala uzyskać ten sam poziom ochrony praw zainteresowanych podmiotów znajdujących się w podobnych sytuacjach i zapewnia koherencję istniejących w tym zakresie rozwiązań w płaszczyźnie funkcjonalnej. Wyróżnienia wymaga też – ze względu na swoje znaczenie dla postępowań sądowych w tzw. sprawach frankowych – **uchwała z 19 września 2024 r., III CZP 5/24,** w której przyjęto, że postępowanie sądowe z powództwa kredytobiorcy będącego konsumentem o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego z umowy kredytu, prowadzone przeciwko bankowi, co do którego w toku postępowania ogłoszono upadłość, nie jest sprawą „o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości" w rozumieniu art. 145 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (dalej: „pr.upadł."), a tym samym może być podjęte z chwilą ustalenia osoby pełniącej funkcję syndyka.

Postępowania restrukturyzacyjnego dotyczyła natomiast **uchwała z 15 października 2024 r., III CZP 13/24.** W orzeczeniu tym wyjaśniono, że w razie nienależytego wykonania przez zarządcę ustawowych zadań podstawą obniżenia albo odmowy przyznania wynagrodzenia określonego w art. 55 ust. 2 pkt 1–3 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne są przepisy tej ustawy regulujące status prawny i obowiązki zarządcy. W tym obszarze problemowym należy ulokować też **uchwałę z 23 października 2024 r., III CZP 25/24,** w której przyjęto, iż termin upadku zabezpieczenia hipotecznego na nieruchomości dłużnika (art. 754^1 § 1 k.p.c.) nie biegnie, gdy na podstawie art. 312 ust. 4 Prawa restrukturyzacyjnego niedopuszczalne jest skierowanie egzekucji do majątku dłużnika.

Do zagadnień związanych z szeroko ujmowaną problematyką postępowania egzekucyjnego nawiązano w **uchwale z 5 kwietnia 2024 r., III CZP 6/23**. W uchwale tej zaznaczono, że złożenie przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji przeciwko zmarłemu dłużnikowi może stanowić oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego w rozumieniu art. 30 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych.

2. Sprawy kasacyjne oraz sprawy ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

2.1. Problematyka przyjęcia skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia do rozpoznania (repertoria CSK i CNP)

2.1.1. Uwagi ogólne

W 2024 r. na ogólną liczbę 4258 zarejestrowanych w tym roku skarg kasacyjnych i skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, które podlegały przedsądowi (sprawy CSK i CNP), przyjęto do rozpoznania 1308 skarg, odmówiono przyjęcia do rozpoznania skargi w 2788 sprawach (repertorium CSK – 2752, repertorium CNP – 36), a załatwiono je w inny sposób w 629 sprawach (repertorium CSK – 547, repertorium CNP – 82).

Powyższe dane wskazują, że w stosunku do ubiegłego roku zwiększyła się liczba spraw, w których w wyniku selekcji odmówiono przyjęcia skargi do rozpoznania, ale – co należy podkreślić – liczba ta nie odbiega jednak znacząco od liczby spraw zakończonych w tożsamy sposób w latach poprzednich. W 2024 r. odmówiono przyjęcia skargi do rozpoznania w ponad 65% spraw rozpoznawanych na przedsądzie. W 2023 r. liczba takich spraw wynosiła 56% w stosunku do całości spraw przedsądowych rozpoznawanych w tym roku, w 2021 r. w wyniku selekcji odmówiono przyjęcia do rozpoznania w ok. 66% spraw, w 2020 r. – 58%, w 2019 r. – 58%, a w 2018 r. – 68%. Warto również zwrócić uwagę, że na zwiększoną liczbę wydawanych przez Sąd Najwyższy postanowień o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania istotny wpływ ma ujednolicenie dotychczasowego stanowiska orzeczniczego Sądu Najwyższego w sprawach dotyczących tzw. kredytów frankowych, które nastąpiło na skutek podjęcia przez skład całej Izby Cywilnej uchwały z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. W nadal licznie wnoszonych skargach kasacyjnych dotyczących tzw. kredytów frankowych, w tym zwłaszcza w skargach kasacyjnych wnoszonych przez banki-kredytodawców, uchwała ta w sposób znaczący ograniczyła przestrzeń dla skutecznego powoływania się we wnioskach o przyjęcie skarg kasacyjnych do rozpoznania na zagadnienia prawne powiązane merytorycznie z tymi, które stanowiły przedmiot

analizy w tej uchwale, oraz na występowanie w tym zakresie rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Przedmiot spraw poddanych przedsądowi w 2024 r. nie był jednorodny. Opierając się na treści repertorium oraz na uzasadnieniach postanowień o odmowie przyjęcia sprawy do rozpoznania lub o odrzuceniu skargi, można wysnuć wniosek, że wśród spraw zakreślonych w 2024 r. zdecydowaną większość stanowiły sprawy o zapłatę (ok. 2440 spraw). W ramach tych spraw znalazły się bardzo różne kategorie, przy czym, jak można założyć, w większości były to sprawy wynikające ze stosunków zobowiązaniowych. Obok tak oznaczonych spraw należy uwzględnić także sprawy oznaczone jako sprawy o ochronę dóbr osobistych (56 spraw) lub sprawy o zadośćuczynienie (22 sprawy). Odnotowania również wymaga, że – podobnie jak w roku poprzednim – znaczna część nowych spraw zarejestrowanych w repertorium CSK dotyczyła zróżnicowanych treściowo roszczeń konsumentów wynikających z umów kredytów indeksowanych lub denominowanych w walutach obcych (głównie sprawy o ustalenie, ewentualnie także o zapłatę). Z analizy treści repertorium CSK wynika, że aż 1866 z 4116 spraw kasacyjnych, które wpłynęły do Izby Cywilnej, to tzw. sprawy frankowe. Zaznaczyć przy tym należy, że w zdecydowanej większości spraw skarga kasacyjna została wniesiona przez bank, a znacznie rzadziej przez konsumentów (kredytobiorców). Występowały również sytuacje, w których obie strony (kredytobiorcy i kredytodawca) wnosiły skargi kasacyjne.

W odniesieniu do spraw z zakresu postępowania nieprocesowego liczną grupę stanowiły sprawy o stwierdzenie zasiedzenia (136 spraw), a także sprawy o podział majątku wspólnego (115 spraw), sprawy o wpis do księgi wieczystej (9 spraw), sprawy o stwierdzenie nabycia spadku (56 spraw), sprawy o rozgraniczenie (31 spraw), o ustanowienie służebności drogi koniecznej (8 spraw) oraz o ubezwłasnowolnienie (7 spraw).

2.1.2. Kwestie merytoryczne

Analiza spraw prowadzonych w ramach repertoriów CSK i CNP została przeprowadzona na podstawie danych dostępnych w repertorium oraz w sporządzonych uzasadnieniach. W sytuacji przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, co skutkowało brakiem uzasadnienia, analiza została przeprowadzona na podstawie danych dostępnych w repertorium.

Analizując zagadnienia merytoryczne podejmowane w ramach spraw zarejestrowanych w repertoriach CSK i CNP, trzeba zwrócić szczególną uwagę na problematykę związaną z wymaganiami formalnymi i konstrukcyjnymi skarg kasacyjnych.

Badanie uzasadnień spraw CSK pozwoliło na wyodrębnienie przeważających w 2024 r. przyczyn odrzucenia skargi kasacyjnej. W tym względzie w pierwszej kolejności stwierdzić należy, że analiza orzecznictwa Sądu Najwyższego z 2024 r. potwierdza ścisłe nawiązywanie do ustabilizowanego podejścia do oceny wymogów formalnych skargi kasacyjnej. Wielokrotnie wyjaśniano już, że zgodnie z art. 398^4 § 1 k.p.c. do elementów konstrukcyjnych skargi kasacyjnej należy m.in. wskazanie, czy orzeczenie, od którego jest wniesiona skarga, zostało zaskarżone w całości czy w części (pkt 1), a także sformułowanie wniosku o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany (pkt 3). Zamieszczenie w skardze kasacyjnej wniosku o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z pominięciem oznaczenia zakresu żądanego uchylenia lub zmiany stanowi istotną wadę skutkującą odrzuceniem skargi *a limine*. Ponadto w nawiązaniu do ugruntowanego stanowiska Sądu Najwyższego zastrzegano, że określenie zakresu zaskarżenia oraz wniosku o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia stanowi przedmiot odrębnych wymagań formalnych skargi kasacyjnej, co oznacza, iż strona powinna w obu tych kwestiach odrębnie sformułować własne stanowisko.

W związku z powyższym w 2024 r. w stosunkowo licznych orzeczeniach wydawanych przez Sąd Najwyższy na etapie przedsądu zwracano uwagę, że spełnienie wymagań z art. 398^4 § 1 k.p.c. wiąże się z koniecznością precyzyjnego określenia przez skarżącego zakresu zaskarżenia i skorelowania z nim zakresu wnioskowanego uchylenia bądź uchylenia i zmiany kwestionowanego orzeczenia sądu drugiej instancji. W sytuacji, gdy zakres zaskarżenia i wniosek, o którym mowa w art. 398^4 § 1 pkt 3 k.p.c., są ze sobą sprzeczne, skarga kasacyjna podlega odrzuceniu stosownie do art. 398^6 k.p.c. (m.in. postanowienia z 30 września 2024 r., I CSK 1941/23, i z 20 listopada 2024 r., I CSK 2817/24). Podnoszono również, że dla realizacji wymagania z art. 398^4 § 2 k.p.c. konieczne jest zawarcie w skardze kasacyjnej odrębnego wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do wskazanych w art. 398^9 § 1

k.p.c. przesłanek przedsądu ze wskazaniem, które z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego (m.in. postanowienie z 6 grudnia 2024 r., I CSK 4364/23). Jednocześnie zastrzegano, że ze względu na odmienny cel instytucji przedsądu i jej odrębne oraz kwalifikowane przesłanki wskazanie i uzasadnienie okoliczności decydujących o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie mogą polegać na odwołaniu się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (m.in. postanowienia z 20 listopada 2024 r., I CSK 2780/24, i z 27 września 2024 r., I CSK 4154/23). Podkreślano nadto, że realizacja wymogu oznaczenia zaskarżonego orzeczenia (art. 398^4 § 1 pkt 1 k.p.c.) powinna umożliwić jego identyfikację oraz określenie granic rozpoznania kasacyjnego, gdyż w części niezaskarżonej skargą orzeczenie staje się prawomocne. Zanegowano również podejmowanie przez Sąd Najwyższy wykładni skargi kasacyjnej w celu określenia zakresu zaskarżenia (m.in. postanowienia z 10 września 2024 r., I CSK 2428/23, i z 20 września 2024 r., I CSK 3499/23). W ramach orzeczeń przedsądowych prowadzących do odrzucenia skargi kasacyjnej ze względu na niespełnienie wymagań formalnych z art. 394^4 § 1 k.p.c. często wskazywano na konieczność prawidłowego przytaczania podstaw skargi kasacyjnej i ich uzasadniania. Dla spełnienia stosownego wymagania konieczne jest szczegółowe przedstawienie poszczególnych zarzutów skargi kasacyjnej. Zadośćuczynienie temu wymaganiu wiąże się z precyzyjnym wskazaniem, które przepisy, oznaczone numerem artykułu (paragrafu, ustępu) aktu prawnego, zostały naruszone, ale także wyjaśnienie – na czym polegało dane naruszenie oraz jakie następstwa wywołało dla wyniku sprawy (np. postanowienie z 20 września 2024 r., I CSK 3923/23). W konsekwencji samo wyliczenie w skardze kasacyjnej przepisów prawa bez bliższego określenia, co konkretnie kwestionuje w stanowisku sądu drugiej instancji i z jakiego powodu skarżący uważa je za naruszenie prawa, nie czyni zadość wymaganiu wskazania podstawy kasacyjnej (np. postanowienie z 20 września 2024 r., I CSK 3872/23).

Relatywnie częstą przyczyną odrzucenia skargi kasacyjnej była niewystarczająca wartość przedmiotu zaskarżenia. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych (m.in. postanowienia z 6 lutego 2024 r., I CSK 6853/22, i z 20 sierpnia 2024 r., I CSK 1139/24).

Zaznaczenia wymaga, że analiza spraw CSK wskazuje, iż w zdecydowanej większości spraw, w których doszło do częściowego odrzucenia skargi kasacyjnej, decyzja procesowa Sądu Najwyższego wynikała z niestwierdzenia występowania interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia sądu drugiej instancji (brak *gravamen*). Wniesienie skargi kasacyjnej jest determinowane istnieniem stanu pokrzywdzenia orzeczeniem (*gravamen*), który występuje, gdy zaskarżone orzeczenie narusza interesy skarżącego. Brak interesu prawnego w zaskarżeniu powoduje odrzucenie skargi kasacyjnej w tej części na podstawie art. 398^6 § 3 k.p.c. jako niedopuszczalnej (np. postanowienia z 14 marca 2024 r., I CSK 164/24, i z 27 marca 2024 r., I CSK 34/24).

W sprawach z repertorium CNP Sąd Najwyższy na etapie przedsądu często podejmował decyzję procesową o odrzuceniu skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia z uwagi na niespełnienie przez stronę wymogów konstrukcyjnych przewidzianych dla tego środka zaskarżenia. Zaznaczano, że ze względu na nadzwyczajny charakter skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz jej funkcję skarga musi spełniać wysokie wymagania formalne, które podzielić należy na wymogi stawiane pismu procesowemu (art. 424^5 § 2 k.p.c.) podlegające naprawieniu oraz wymogi konstrukcyjne skargi (art. 424^5 § 1 k.p.c.), których braki nie podlegają sanacji, lecz powodują obligatoryjne odrzucenie skargi na podstawie art. 424^8 § 1 k.p.c. Podobnie jak w latach poprzednich, wśród dominujących przyczyn odrzucenia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wskazywano na brak uprawdopodobnienia przez skarżącego szkody spowodowanej przez wydanie orzeczenia, którego skarga dotyczy (m.in. postanowienia: z 12 września 2024 r., I CNP 125/23; z 4 września 2024 r., I CNP 46/24, i z 24 lipca 2024 r., I CNP 20/24).

Sąd Najwyższy, tak jak w ubiegłym roku, zwracał szczególną uwagę na konieczność wywodzenia podstaw kasacyjnych z art. 398^9 § 1 k.p.c. z uwzględnieniem kontekstu faktycznego i prawnego będącego kanwą dla rozstrzygnięcia przyjętego w sprawie przez sąd drugiej instancji.

W nawiązaniu do dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego w postanowieniach o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania podkreślano, że zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398^9 § 1 pkt 1 k.p.c. powinno być zagadnieniem nowym, nierozwiązanym dotychczas

w orzecznictwie, a jego wyjaśnienie powinno przyczynić się do rozwoju prawa. Odwołanie się do tej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga sformułowania tego zagadnienia z jednoczesnym przytoczeniem wiążących się z nim konkretnych przepisów prawnych oraz przedstawienia argumentów świadczących o rozbieżnych ocenach prawnych (np. postanowienia z 26 listopada 2024 r., I CSK 2723/24, i z 11 grudnia 2024 r., I CSK 2930/24). Konsekwentnie Sąd Najwyższy podchodzi także do postrzegania oczywistej zasadności skargi kasacyjnej jako podstawy przyjęcia tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia do rozpoznania, zaznaczając w tym zakresie, że skarżący musi przedstawić dokładny wywód, na czym – jego zdaniem – polega oczywista zasadność skargi w danej sprawie z przytoczeniem przepisów, których naruszenie ją spowodowało, oraz argumentacji wskazującej na to, dlaczego opisane naruszenie doprowadziło do wydania oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (np. postanowienia z 26 listopada 2024 r., I CSK 2620/24, i z 5 grudnia 2024 r., I CSK 183/24).

Tak jak w roku ubiegłym, znaczną część wpływu spraw CSK stanowiły sprawy dotyczące roszczeń z kredytów denominowanych lub waloryzowanych w walutach obcych. W sprawach tych podtrzymany został zeszłoroczny trend polegający na wzrastającej liczbie odmów przyjęcia skarg kasacyjnych do rozpoznania. Powyższe wynika z faktu, iż problematyka zawarta w tego rodzaju sprawach została już dostatecznie wyjaśniona w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w tym zwłaszcza na skutek podjęcia przez skład całej Izby Cywilnej uchwały z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, oraz w judykaturze Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W konsekwencji tego ukształtowała się linia orzecznicza, uwzględniająca bogaty dorobek judykatury TSUE i Sądu Najwyższego (m.in. postanowienia z 21 sierpnia 2024 r., I CSK 1773/24, i z 24 października 2024 r., I CSK 85/24).

2.2. Rozpoznawanie skarg kasacyjnych i skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (repertoria CSKP, CNPP)

2.2.1. Uwagi ogólne

W sprawach, w których skargę kasacyjną przyjęto do rozpoznania (repertorium CSKP), 2117 skarg pozostało do rozpoznania z okresu poprzedniego, wpłynęły 1362 skargi, łącznie załatwiono 916 skarg, w tym

446 oddalono, 264 orzeczenia uchylono w całości lub w części i przekazano do ponownego rozpoznania, 14 orzeczeń uchylono i rozstrzygnięto sprawę merytorycznie, 192 skargi załatwiono w inny sposób, a 2563 skargi pozostały do rozpoznania na okres następny.

W przypadku spraw, w których skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia została przyjęta do rozpoznania (repertorium CNPP), 42 skargi pozostały do rozpoznania z okresu poprzedniego, 20 skarg zarejestrowano, 20 skarg załatwiono, w tym 12 oddalono, co do 3 stwierdzono niezgodność orzeczenia z prawem, 5 załatwiono w inny sposób, w tym 3 skargi odrzucono, łącznie zaś 42 skargi oczekują na rozpoznanie w następnym okresie.

Dane liczbowe uwzględniające podział z punktu widzenia poruszanej przez Sąd Najwyższy tematyki są sumarycznie wyższe od przedstawionych powyżej z uwagi na wielowątkowość analizowanych problemów prawnych, rozpoznawanie kilku środków prawnych w ramach jednej sprawy toczącej się przed Sądem Najwyższym, jak również przypadki wydawania kilku różnych rozstrzygnięć w tych samych sprawach (liczba spraw, w których wydano orzeczenia – wynosząca 869 w przypadku spraw z repertorium CSKP – nie jest tożsama z liczbą rozpoznanych środków prawnych).

W ramach problematyki materialnoprawnej będącej przedmiotem orzekania można wyróżnić sprawy dotyczące: kredytów denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej (193 sprawy), prawa zobowiązań z wyłączeniem problematyki kredytów denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej (łącznie 151 spraw, w tym 40 dotyczących dochodzenia roszczeń odszkodowawczych, 10 dotyczących bezpodstawnego wzbogacenia, 9 dotyczących skargi pauliańskiej, 8 dotyczących kary umownej), części ogólnej Kodeksu cywilnego (93 sprawy), prawa rzeczowego i spraw wieczystoksięgowych (85 spraw), prawa handlowego (24 sprawy), prawa rodzinnego (19 spraw, w tym 9 w przedmiocie podziału majątku wspólnego małżonków i 5 w zakresie Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej w Hadze dnia 25 października 1980 r.; dalej: „Konwencja haska”), prawa spadkowego (13 spraw), prawa upadłościowego (12 spraw), prawa bankowego bez kredytów związanych z walutą obcą (10 spraw), prawa konstytucyjnego (10 spraw), prawa ochrony środowiska (10 spraw), gospo-

darki nieruchomościami (10 spraw), ochrony zdrowia psychicznego (9 spraw), oświaty i dotacji oświatowych (7 spraw), zagospodarowania przestrzennego (7 spraw), prawa wekslowego (6 spraw), wspólnot mieszkaniowych i własności lokali (6 spraw), zamówień publicznych (5 spraw), zwalczania nieuczciwej konkurencji (4 sprawy), prawa prasowego (4 sprawy), akt stanu cywilnego (3 sprawy), prawa autorskiego (3 sprawy), praw pacjenta (3 sprawy), prawa przewozowego (3 sprawy), prawa spółdzielczego i spółdzielni mieszkaniowych (3 sprawy), prawa własności przemysłowej (3 sprawy), wychowania w trzeźwości (3 sprawy), kolejno – po 2 sprawy – dotyczące banków spółdzielczych, funduszy inwestycyjnych, obrotu instrumentami finansowymi i oferty publicznej, prawa łowieckiego, przeciwdziałania nieuczciwym praktykom rynkowym, szkód górniczych, ubezpieczenia społecznego rolników, świadczeń opieki zdrowotnej, ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, prawa o ustroju sądów powszechnych, zakładów opieki zdrowotnej i działalności leczniczej, następnie – po 1 sprawie – w przedmiocie prawa Unii Europejskiej, prawa karnego, usług płatniczych, prawa wodnego, ochrony zwierząt, ochrony przyrody, ochrony zabytków, zastawu rejestrowego i rejestru zastawów, swobody działalności gospodarczej, ustawy o portach i przystaniach morskich, nacjonalizacji przedsiębiorstw, fundacji, wspierania działalności innowacyjnej, kas oszczędnościowo-kredytowych, kształtowania ustroju rolnego, ubezpieczeń obowiązkowych, przeciwdziałania nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych, prawa energetycznego, samorządu terytorialnego, prawa o ruchu drogowym, stosunku Państwa do kościoła katolickiego, restrukturyzacji, zawodu lekarza i lekarza dentysty, komorników sądowych, promocji zatrudnienia.

Problematyka proceduralna dotyczyła formalnoprawnych aspektów skargi kasacyjnej (128 spraw), postępowania procesowego (81 spraw), postępowania nieprocesowego (14 spraw), postępowania egzekucyjnego (13 spraw), sądu polubownego (9 spraw), międzynarodowego postępowania cywilnego (7 spraw), wznowienia postępowania (4 sprawy), ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (4 sprawy), postępowania zabezpieczającego (1 sprawa).

2.2.2. Zagadnienia merytoryczne

2.2.2.1. Problematyka prawnomaterialna

a) prawo Unii Europejskiej

W wyroku z 18 kwietnia 2024 r., II CSKP 6/22, wskazano, że odpowiedzialność odszkodowawcza państwa członkowskiego na podstawie prawa Unii Europejskiej nie jest uzależniona od uprzedniego stwierdzenia naruszenia tego prawa wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, a rozstrzygnięcie, czy doszło do naruszenia prawa unijnego, niezależnie od jego postaci, należy do sądu krajowego, przed którym wytoczono powództwo o naprawienie szkody. Moc wiążąca wyroku TSUE uwzględniającego skargę wniesioną na podstawie art. 258 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w procesie o naprawienie szkody wyrządzonej przez krajowego prawodawcę naruszeniem prawa Unii oznacza, że państwo będące adresatem wyroku, w tym organy władzy sądowniczej, nie może negować, iż doszło do uchybienia zobowiązaniom wynikającym z Traktatów. Ponadto w orzeczeniu tym zaznaczono, że konieczność adaptacji regulacji prawnej w procesie jej stosowania do treści wynikających z Konstytucji, prawa unijnego lub innych ponadustawowych źródeł prawa (art. 9 i 91 ust. 2 i 3 Konstytucji) może wymagać odwołania się do analogii lub pozajęzykowych metod wykładni w szerszym zakresie, niż wymaga tego wzgląd na aksjologiczną spójność rozwiązań na poziomie ustawy.

b) część ogólna Kodeksu cywilnego

W 2024 r. zagadnienia związane merytorycznie z częścią ogólną Kodeksu cywilnego poruszane były w różnych aspektach.

Szereg problemów rozpatrywanych przez Sąd Najwyższy dotyczył ochrony dóbr osobistych. W tej materii zwrócono m.in. uwagę, że rozpoznając sprawę o ochronę dóbr osobistych, sąd powinien w pierwszej kolejności ustalić, czy doszło do naruszenia dobra osobistego, a dopiero w przypadku pozytywnej odpowiedzi ustalić, czy działanie pozwanego było bezprawne. Zasada identyfikacji dobra osobistego realizowana jest w dwóch płaszczyznach, gdyż powód zobowiązany jest je skonkretyzować już w żądaniu udzielenia ochrony, zaś sąd, przyznając w orzeczeniu ochronę prawną w zakresie dóbr osobistych, zobowiązany jest wymienić te dobra w tenorze orzeczenia (wyrok z 17 stycznia 2024 r., II CSKP

1903/22). Wyjaśniono też, że powództwo o ustalenie może służyć za środek ochrony dóbr osobistych. Powód może bowiem domagać się ustalenia przysługiwania mu określonego dobra osobistego lub ustalenia naruszenia (zagrożenia) przysługującego mu dobra osobistego. Potrzeba wystąpienia z takim powództwem zachodzi wówczas, gdy powstała sytuacja grożąca naruszeniem stosunku prawnego lub wątpliwość co do jego istnienia. Interes powoda w uzyskaniu ochrony prawnej realizuje już samo wydanie wyroku ustalającego bez zastosowania dalej idących środków przewidzianych w art. 24 k.c., których możliwość zastosowania – ze względu na nietypowe okoliczności faktyczne danej sprawy – jest wątpliwa (wyrok z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 1677/22). Przyjęto również, że naruszenie uprawnienia osoby skazanej do utrzymywania ograniczonych kontaktów z bliskimi dla niej osobami w konkretnych okolicznościach może być uznane za naruszenie uprawnienia do godnego wykonywania kary pozbawienia wolności, a w konsekwencji może uzasadniać udzielenie stosownej ochrony na podstawie przepisów o ochronie dóbr osobistych (wyrok z 30 stycznia 2024 r., II CSKP 1269/22). W ramach problematyki ochrony dóbr osobistych zaznaczono również, że osoby niewymienione w art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych nie mogą skutecznie domagać się udzielenia ochrony w postaci ekshumacji zwłok na podstawie przepisów o ochronie dóbr osobistych (wyrok z 6 marca 2024 r., II CSKP 2034/22). Ponadto w orzecznictwie Sądu Najwyższego zaprezentowane zostało stanowisko, że prawo podmiotowe („prawo do ...") nie stanowi przedmiotu ochrony, lecz jej instrument (środek), przy wykorzystaniu którego lub z powołaniem się na który może być realizowana wartość będąca dobrem osobistym. W konsekwencji „prawo do posiadania dzieci" czy „prawo do prokreacji" nie są dobrami osobistymi, ale formą korzystania z dobra osobistego, jakim jest zdrowie, integralność fizyczna, wolność w aspekcie decydowania o sobie (wyrok z 12 kwietnia 2024 r., II CSKP 1873/22). Z zagadnień związanych z ochroną dóbr osobistych na uwagę zasługuje także stanowisko, że dla naruszenia dobra osobistego podmiotu w ramach wypowiedzi nie jest konieczne, aby doszło do jego bezpośredniego wskazania w treści wypowiedzi; wystarczające jest powołanie jakichkolwiek danych, które umożliwiają zidentyfikowanie tego podmiotu i powiązanie treści analizowanej wypowiedzi z jego działalnością, w re-

aliach rozpoznawanej sprawy – z działalnością przedsiębiorstwa (wyrok z 13 listopada 2024 r., II CSKP 351/24).

Wśród wypowiedzi Sądu Najwyższego odnoszących się do zagadnień problemowych mieszczących się w ramach części ogólnej Kodeksu cywilnego warto wyróżnić te, które dotyczą zagadnień związanych ze zbyciem przedsiębiorstwa. W tej materii wyjaśniono m.in., że art. 55^4 k.c. ustanawia domniemanie prawne wzruszalne, iż nabywca przedsiębiorstwa wiedział o zobowiązaniach związanych z jego prowadzeniem lub że jeżeli o tym nie wiedział, to mógł się o tym dowiedzieć, gdyby zachował należytą staranność. W konsekwencji nabywca może uwolnić się od odpowiedzialności przez wykazanie, iż pomimo zachowania należytej staranności w chwili nabycia nie wiedział o tych zobowiązaniach (wyrok z 28 marca 2024 r., II CSKP 205/23). W odniesieniu do nabycia przedsiębiorstwa podniesiono także, że art. 55^2 k.c. nie umożliwia nabywcy przedsiębiorstwa wstąpienia do umownego stosunku prawnego wbrew woli drugiej strony tego stosunku (wyrok z 6 listopada 2024 r., II CSKP 115/23).

Na tle zagadnień dotyczących nieważności czynności prawnych wyjaśniono natomiast, że w wielopodmiotowym układzie (umowy więcej niż dwustronnej) dochodzi do zawarcia jednej umowy, ale nieważność niektórych postanowień umownych (w ramach jednego ze stosunków prawnych) nie oznacza automatycznie nieważności całej umowy – art. 58 § 3 k.c. (wyrok z 26 stycznia 2024 r., II CSKP 80/23). Wskazano również, że umowa pożyczki zawarta pomiędzy stronami nie jest nieważna z tego względu, iż osoba trzecia za pomocą przestępstwa wywarła wpływ na sferę motywacyjną jednej ze stron w taki sposób, że zawarła ona z drugą stroną umowę pożyczki (wyrok z 22 lutego 2024 r., II CSKP 2121/22).

W 2024 r. przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego były także zagadnienia związane z wykładnią oświadczeń woli. W ramach tej problematyki stwierdzono, że tekst nie stanowi wyłącznej podstawy wykładni ujętych w nim oświadczeń, lecz konieczne jest również zbadanie zamiaru i celu stron, który nie musi być celem uzgodnionym (wystarcza cel zamierzony przez jedną i wiadomy drugiej), kontekstu faktycznego, w jakim umowę uzgadniano i zawierano, oraz okoliczności towarzyszących złożeniu oświadczenia woli. Jednocześnie zasady wykładni oświadczeń woli stron umowy nakazują przyjęcie założenia, że wola stron była racjonalna i miała na celu osiągnięcie rezultatu zgodnego ze zdrowym rozsądkiem

i interesem stron (wyrok z 17 stycznia 2024 r., II CSKP 1142/22). Przyjęto też stanowisko, że treść pełnomocnictwa rodzajowego sformułowanego w sposób ogólny, nieokreślającego w sposób wyraźny rodzaju czynności prawnej, której dotyczy, powinna być wykładana zgodnie z zasadami dotyczącymi wykładni oświadczeń woli (art. 65 § 1 k.c.), również gdy może to prowadzić do nieodpłatnego wyzbycia prawa własności nieruchomości (wyrok z 17 stycznia 2024 r., II CSKP 1293/22).

W kwestii formy wezwania do zapłaty wyrażono natomiast pogląd, że jeżeli wezwanie do zapłaty nie wymaga formy szczególnej, to również umocowanie do jego dokonania nie wymaga takiej formy, chyba że w konkretnym stosunku prawnym strony wprowadzą obowiązek zachowania szczególnych wymagań wezwania, w tym co do jego formy, gdy uważają je za konieczne do zachowania, i określą skutki niezastosowania się do tych wymagań (wyrok z 8 lutego 2024 r., II CSKP 1847/22).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego z 2024 r. przyjęto też, że przyczyny odwołania uznania powództwa nie są ograniczone do przypadków wad oświadczeń woli w rozumieniu art. 84 i nast. k.c. (wyrok z 9 lutego 2024 r., II CSKP 947/22).

Z kolei w sferze zagadnień problemowych związanych z reprezentacją osób prawnych zaznaczono, że kompetencje organów kościelnej osoby prawnej należy ustalać na podstawie jej statutu (wewnętrznego prawa kościelnego), zaś skutki naruszenia tych kompetencji należy oceniać na podstawie art. 39 § 1 w zw. z art. 38 i 35 k.c. Tym samym nieuzyskanie zgody biskupa ordynariusza na zawarcie przez kościelną osobę prawną umów o przyznanie dotacji czyni te umowy niezupełnymi, a ostateczna odmowa ich zatwierdzenia, stosownie do art. 103 § 1 k.c., prowadzi do nieważności umów (wyroki z 23 maja 2024 r., II CSKP 2019/22, i z 6 sierpnia 2024 r., II CSKP 182/23).

W ramach problematyki przedawnienia wyrażono pogląd, że o tym, czy wniesiony pozew przerywa bieg terminu przedawnienia co do części, czy co do całości roszczenia, decyduje kompleksowa ocena żądania, uzasadniającej go podstawy faktycznej i ujawnionego w uzasadnieniu pozwu zamiaru powoda. Jeżeli ocena wysokości zgłoszonego żądania w kontekście uzasadnienia pozwu i zamiaru powoda pozwoli na przyjęcie, że celem wytoczenia powództwa jest dochodzenie całości przysługującego powodowi roszczenia, wynikającego z przytoczonych faktów (określone-

go zdarzenia), to nawet gdy w toku postępowania okaże się, iż należne roszczenie ma większy rozmiar, należy przyjąć, że pozew stanowił w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 k.c. czynność przedsięwziętą w celu dochodzenia całości, a nie jedynie części roszczenia (wyrok z 21 lutego 2024 r., II CSKP 2036/22). Podniesiono też, że bieg przedawnienia może rozpocząć się przed dniem wymagalności roszczenia, a nawet przed jego powstaniem (wyrok z 22 lutego 2024 r., II CSKP 1575/22). Ponadto wskazano, że uznanie niewłaściwe jest oświadczeniem wiedzy dłużnika obejmującym świadomość ciążącego na nim długu. Może być ono dokonane w sposób dorozumiany. Zobowiązany nie musi wskazywać podstawy prawnej ani dokładnej wysokości uznawanego roszczenia. Jednocześnie oświadczenie wiedzy kwalifikowane jako uznanie niewłaściwe nie musi być skierowane do uprawnionego, ale wystarczy, aby uprawniony dowiedział się o nim (wyrok z 13 marca 2024 r., II CSKP 2256/22).

c) prawo rzeczowe i wieczystoksięgowe

W zakresie zagadnień związanych z zasiedzeniem warte odnotowania jest postanowienie z 7 lutego 2024 r., II CSKP 1318/22, w którym stwierdzono, że nie jest dopuszczalne wydanie postanowienia wstępnego w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia. Natomiast w postanowieniu z 21 marca 2024 r., II CSKP 1559/22, przyjęto, że do zasiedzenia służebności gruntowej nie może prowadzić posiadanie o charakterze właścicielskim. Wyjaśniono również, że punktem wyjścia dla oceny, czy dany podmiot faktycznie włada nieruchomością (art. 336 k.c.), jest rozstrzygnięcie, czy zachowanie tego podmiotu odnosi się do „powierzchni ziemskiej" w rozumieniu art. 46 § 1 k.c., gdyż tylko ten, kto włada powierzchnią ziemską, może być uznany za posiadacza nieruchomości (postanowienie z 28 marca 2024 r., II CSKP 1452/22).

W ramach problematyki zniesienia współwłasności wskazano natomiast, że zgodnym wnioskiem o podział nieruchomości jest wniosek, w którym nie tylko każdy ze współwłaścicieli żąda przyznania rzeczy na własność, lecz istnieje między nimi zgoda także na to, któremu z nich rzecz ma być przyznana. Przy braku zgodnego wniosku co do sposobu zniesienia współwłasności obowiązkiem sądu orzekającego jest rozważenie, czy rzecz może być podzielona, gdyż podział fizyczny rzeczy, gdy jest możliwy, ma pierwszeństwo przed innymi sposobami zniesienia współwłasności (postanowienie z 8 lutego 2024 r., II CSKP 1458/22).

Do problematyki służebności odniesiono się w postanowieniu z 20 marca 2024 r., II CSKP 1537/22, przyjmując, że historycznie ukształtowany sposób przemieszczania się do drogi publicznej właścicieli nieruchomości pozbawionej dostępu do tej drogi może mieć o tyle wpływ na wytyczenie drogi koniecznej, o ile tak wytyczona droga odpowiada – przy uwzględnieniu aktualnego stanu nieruchomości – przesłankom z art. 145 k.c.

W ramach problematyki ujętej w ustawie o księgach wieczystych i hipotece w postanowieniu z 29 lutego 2024 r., II CSKP 1490/22, stwierdzono, że art. 17 u.k.w.h. nie ma zastosowania do ekspektatywy prawa odrębnej własności lokalu, powstałej po zawarciu umowy o ustanowienie takiego prawa i jego sprzedaży. W odniesieniu do tak ukształtowanego prawa podmiotowego znajdują zastosowanie ogólne zasady dotyczące jego pierwszeństwa i skuteczności wobec innych praw. Wyróżnienia wymaga również stanowisko przyjęte w postanowieniu z 22 lutego 2024 r., II CSKP 1232/22, że art. 31 ust. 1 u.k.w.h. nie wyklucza, aby wpis w księdze wieczystej został dokonany na podstawie uwierzytelnionego notarialnie odpisu dokumentu z podpisem notarialnie poświadczonym.

d) prawo zobowiązań, z wyłączeniem kredytów denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej

W 2024 r. szereg spraw rozpoznawanych przez Izbę Cywilną dotyczył odpowiedzialności odszkodowawczej. W tej materii problemowej wskazać należy m.in. na wyrok z 26 stycznia 2024 r., II CSKP 826/22, w którym oceniano roszczenie odszkodowawcze za bezprawne zarządzenie wykonania zawieszonej kary pozbawienia wolności. W judykacie tym stwierdzono, że sąd drugiej instancji nie narusza art. 361 § 1 k.c. przez zaniechanie ustalenia, jak zostałoby rozpoznane zażalenie powoda na zarządzenie wykonania kary, gdyby w chwili orzekania nie upłynęło ponad 6 miesięcy od zakończenia okresu próby. Nie jest bowiem normalnym następstwem uchylenia orzeczenia karnego na skutek wznowienia wydanie kolejnego tożsamego treściowo orzeczenia, zaś sąd w postępowaniu cywilnym nie jest uprawniony do ustalenia hipotetycznego rozstrzygnięcia, które zapadłoby w postępowaniu karnym, gdyby nie wystąpiły przeszkody formalne.

W zakresie szkód komunikacyjnych przyjęto, że w przypadku szkody całkowitej w pojeździe mechanicznym podstawę ustalenia wysokości

odszkodowania może stanowić jego wartość ustalona przez ubezpieczyciela w dacie zawarcia umowy ubezpieczenia (wyrok z 30 stycznia 2024 r., II CSKP 1640/22). Wśród orzeczeń dotyczących spraw odszkodowawczych odnotować również należy wyrok z 9 lutego 2024 r., II CSKP 1871/22, w którym wskazano, że wprawdzie z brzmienia art. 363 § 1 zd. 2 k.c. wynika, iż ocena nadmiernych kosztów, jako wykluczających wybór przez poszkodowanego formy naprawienia szkody, dotyczy restytucji naturalnej, ale nie oznacza to, że – w przypadku gdy poszkodowany żąda naprawienia szkody przez zapłatę sumy pieniężnej odnoszonej do hipotetycznych kosztów przywrócenia uszkodzonej rzeczy do stanu poprzedniego – sąd nie jest zobowiązany do zbadania, w jakiej relacji pozostaje kwota potrzebna do usunięcia uszkodzeń do kwoty stanowiącej różnicę między wartością nieruchomości bez uszkodzeń i jej wartością z uszkodzeniami, zwłaszcza gdy sprawca szkody kwestionuje taki sposób konstrukcji szkody przez poszkodowanego. Dlatego też określone w art. 363 § 1 zd. 2 k.c. pojęcie nadmiernych kosztów należy odnosić także do odszkodowania pieniężnego identyfikowanego z hipotetycznymi kosztami przywrócenia rzeczy do stanu poprzedniego. Jeżeli naprawa rzeczy jest nieopłacalna i przewyższa znacznie wartość takiej rzeczy (rzecz jasna w stanie nieuszkodzonym), to taka forma naprawienia szkody może spowodować nieuzasadnione wzbogacenie po stronie poszkodowanego. Natomiast w wyroku z 9 lutego 2024 r., II CSKP 932/22, wyjaśniono, że jeśli do wyrządzenia szkody doprowadziło niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie komornika i jego zastępcy, z których każdy ponosi odpowiedzialność w zakresie wykonywanych czynności (art. 23 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji), odpowiadają oni za tę szkodę solidarnie – art. 441 § 1 k.c.

W 2024 r. w orzecznictwie Izby Cywilnej licznie podejmowano też zagadnienia dotyczące klauzul abuzywnych. Za dopuszczalne uznano m.in. zawieranie umów ustalających należne zleceniobiorcy wynagrodzenie w relacji do uzyskanego przez poszkodowanego odszkodowania (klauzula *success fee*), przy czym zastrzeżono, że art. 385^1–385^4 k.c. stanowiące podstawę ochrony konsumenta przed wykorzystywaniem przez przedsiębiorców silniejszej pozycji kontraktowej powinny być stosowane przed ochroną przewidzianą w przepisach ogólnych – art. 58 § 2, art. 353^1, art. 388 k.c. (wyrok z 20 czerwca 2024 r., II CSKP 1669/22).

Podejmowano również zagadnienia związane z instytucją kary umownej i zadatku. W wyroku z 24 stycznia 2024 r., II CSKP 1822/22, stwierdzono, że nie jest prawnie skuteczne zastrzeżenie kary umownej za niewykonanie przez kontrahenta pierwotnego zobowiązania o charakterze pieniężnym w związku z następczym rozwiązaniem umowy sprzedaży energii elektrycznej wskutek odstąpienia. Natomiast w wyroku z 7 marca 2024 r., II CSKP 1246/22, przyjęto, że w świetle zasady swobody umów (art. 353^1 k.c.) nie jest wykluczona kumulacja kary umownej i zadatku. W judykacie tym jednocześnie wskazano, że wysokość zadatku nie podlega miarkowaniu. Kontrola wysokości zadatku może odbywać się w ramach zarzutu naruszenia art. 5 k.c. Jednak instytucji nadużycia prawa nie można traktować jako środka służącego miarkowaniu zadatku.

W wyroku z 8 marca 2024 r., II CSKP 1150/22, uznano, że jeśli treść ugody nie wskazuje na inny skutek, to należy przyjąć, iż wyczerpuje ona wszystkie roszczenia wynikające ze stosunku prawnego, którego dotyczy. W wyroku z 5 czerwca 2024 r., II CSKP 2203/22, stwierdzono natomiast, że przekazany, który przyjął przekaz, może potrącić własną wierzytelność służącą mu wobec odbiorcy przekazu. Potrącenie to prowadzi do umorzenia zarówno zobowiązania przekazanego z tytułu przyjęcia przekazu, jak i zobowiązania przekazującego wobec odbiorcy przekazu.

e) kredyty denominowane lub indeksowane do waluty obcej

Na szczególną uwagę zasługuje orzecznictwo Sądu Najwyższego odnoszące się do kredytów denominowanych lub indeksowanych do walut obcych, w tym przede wszystkim do franka szwajcarskiego (tzw. kredyty frankowe). Sprawy dotyczące tzw. kredytów frankowych nadal stanowią przeważający obszar aktywności orzeczniczej Izby Cywilnej. W 2024 r., w odróżnieniu jednak od lat poprzednich, zauważalne jest silne ujednolicanie się orzecznictwa Izby Cywilnej, głównie po podjęciu przez skład całej Izby Cywilnej uchwały z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22.

Wśród zagadnień związanych z problematyką kredytów denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej, które pod względem merytorycznym nie pokrywają się z materią uchwały składu całej Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., IIICZP 25/22, na uwagę zasługuje wyrok z 11 stycznia 2024 r., II CSKP 836/23, w którym za niedopuszczalne uznano uwzględnienie zarówno żądania głównego, jak i ewentualnego.

Nadal rozwijane są wątki problemowe dotyczące oceny statusu konsumenta w tego typu sprawach. W wyroku z 8 marca 2024 r., II CSKP 85/24, wyjaśniono, że status osoby fizycznej jako konsumenta ma być wyznaczany wyłącznie w ramach konkretnej czynności prawnej dokonywanej z przedsiębiorcą z uwzględnieniem jej rodzaju i celu. Natomiast w wyroku z 13 marca 2024 r., II CSKP 218/24, wskazano na konieczność czynienia ustaleń co do tego, czy konsumencki charakter danej czynności został ujawniony drugiej stronie stosunku prawnego lub był dla niej rozpoznawalny. Posłużenie się przy zawieraniu umowy przez osobę fizyczną firmą tej osoby fizycznej jako przedsiębiorcy, pieczątką, danymi identyfikującymi przedsiębiorcę (NIP, REGON, rachunek bankowy przedsiębiorcy) powinno zasadniczo wykluczyć możliwość przypisania tej umowie charakteru konsumenckiego.

Analizowano również konsekwencje zakwestionowania przysługiwania kredytobiorcy statusu konsumenta. W tym względzie wyjaśniono m.in., że zawarte w umowie kredytowej, w ramach której kredytobiorcy nie przysługuje status konsumenta, postanowienia umowne odsyłające przy określaniu kwoty kredytu i spłacie rat kredytu do tabel kursowych banku-kredytodawcy, zastrzegające na jego rzecz uprawnienie do samodzielnego ustalania tych kursów, jako sprzeczne z art. 353^1 k.c., są nieważne, ale nie przesądzają o nieważności całej umowy kredytowej, ponieważ po wyeliminowaniu z umowy klauzul kursowych powstałą lukę można wypełnić przez odwołanie się do średniego kursu Narodowego Banku Polskiego (wyrok z 12 kwietnia 2024 r., II CSKP 1003/23).

W orzecznictwie Izby Cywilnej prezentowany jest pogląd, że postanowienie umowne dotyczące marży banku w odniesieniu do ustalania kursu franka szwajcarskiego ma charakter samodzielny, co pozwala na eliminację jedynie tego fragmentu jednostki redakcyjnej umowy, który odnosi się do modyfikacji średniego kursu NBP taką marżą. O zakwalifikowaniu danego postanowienia jako abuzywnego nie może rozstrzygać podział umowy na jednostki redakcyjne. W takim przypadku strony mogłyby bowiem wpływać na abuzywność postanowień umowy, nie zmieniając ich treści, tj. przyjętych praw i obowiązków, ale wyłącznie odpowiednio dzieląc lub łącząc te postanowienia w odpowiednie fragmenty (zdania, punkty, paragrafy itp.). Niedozwolony charakter należy więc przypisywać takiemu fragmentowi umowy, który wyraża odrębną treść

normatywną (m.in. wyroki z 5 czerwca 2024 r., II CSKP 1468/22, i z 22 lutego 2024 r., II CSKP 11/23). Jednak stosowne wyjściowe założenie – co warto podkreślić – nie ma bezpośredniego przełożenia na jednolitość stanowiska w przeprowadzanej *in concreto* ocenie samodzielności (odrębności) klauzul stosowanych przez jeden z banków (kredytodawcę) we wzorcu umowy kredytu frankowego ze względu na specyficzne zredagowanie jednostki redakcyjnej umowy łączącej odwołanie do kursu NBP i marży kupna/sprzedaży franka szwajcarskiego (zob. wyeliminowanie całej klauzuli – wyroki: z 29 maja 2024 r., II CSKP 1737/22; z 5 czerwca 2024 r., II CSKP 1468/22, i z 24 października 2024 r., II CSKP 482/23; dopuszczenie możliwości wyeliminowania jedynie fragmentu klauzuli przy jednoczesnej aprobacie dla utrzymania w mocy kwestionowanej umowy kredytu – wyrok z 6 grudnia 2024 r., II CSKP 132/23).

Odnotowania wymaga również wyrok z 9 maja 2024 r., II CSKP 2416/22, w którym przyjęto, że umowa pożyczki, która mogła zostać wypłacona w walucie obcej i która może być w takiej walucie spłacana, nie jest umową pożyczki w złotych denominowaną w walucie obcej. W judykacie tym jednocześnie wskazano, że stanowisko przyjęte w uchwale całej Izby Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, nie jest wiążące dla składów orzekających Sądu Najwyższego w zakresie oceny skuteczności umowy pożyczki zawartej przez bank z konsumentem, w której zastosowano klauzule walutowe. Zagadnienia dotyczące konsekwencji umieszczania w umowie pożyczki klauzul walutowych nie było bowiem przedmiotem orzekania przez Sąd Najwyższy w przywołanej uchwale.

f) prawo spadkowe

Wśród istotnych orzeczeń odnoszących się do prawa spadkowego należy wskazać poniższe.

W postanowieniu z 9 lutego 2024 r., II CSKP 903/22, uznano, że wartość nieruchomości będącej przedmiotem darowizny podlegającej zaliczeniu na schedę spadkową oblicza się z uwzględnieniem przeznaczenia nieruchomości w chwili dokonania darowizny – art. 1042 § 2 k.c. Natomiast w wyroku z 4 lipca 2024 r., II CSKP 1989/22, wyjaśniono, że z art. 1041 k.c. wynika, iż każdy dalszy zstępny spadkodawcy obowiązany jest do zaliczenia na schedę spadkową każdej (niewyłączonej z zaliczenia stosownie do art. 1039 § 1 i 2 k.c.) darowizny dokonanej przez spadko-

dawcę na rzecz jego wstępnego. Jednocześnie zastrzeżono, że nie ma podstaw do ograniczenia zakresu zaliczanej darowizny do tej części przysporzenia, która ostatecznie odpowiadała wartości rzeczywistego wzbogacenia po stronie dalszego zstępnego spadkodawcy.

g) prawo rodzinne

W postanowieniu z 12 kwietnia 2024 r., II CSKP 859/23, zaznaczono, że art. 13 zd. 1 lit. b Konwencji haskiej, odczytywany w zgodzie z art. 3 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. i z art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (dalej: „EKPCz"), obejmuje jedynie takie sytuacje, które wykraczają poza to, co zgodnie z oczekiwaniami dziecko może znieść; nie dotyczy on natomiast tych wszystkich uciążliwości, które koniecznie łączą się z doświadczeniem powrotu do państwa stałego pobytu. Odmowę nakazania powrotu dziecka uzasadnia tylko taka szkoda fizyczna lub psychiczna, która stawia dziecko w sytuacji nie do zniesienia, przy czym ryzyko takiej szkody, podobnie jak ryzyko powstania innej sytuacji, która byłaby dla dziecka nie do zniesienia, musi być realne i poważne. Zarazem w przywołanym judykacie zaznaczono, że art. 13 Konwencji haskiej jest jednym z kliku przepisów tej umowy międzynarodowej przewidujących wyjątki od zasady nakazującej wydanie orzeczenia przewidzianego w art. 12 tej Konwencji, a z tej przyczyny wykładnia tego przepisu przy uwzględnieniu art. 8 EKPCz musi mieć charakter ścisły. Natomiast w postanowieniu z 9 lipca 2024 r., II CSKP 298/24, stwierdzono, że sprzeciw dziecka spełniający przesłanki określone w art. 13 zd. 1 lit. b Konwencji haskiej nie przesądza odmowy nakazania powrotu dziecka, a sąd powinien ocenić – w świetle całokształtu okoliczności – czy wola dziecka pozostaje w zgodzie z jego najlepiej pojętym interesem, przy czym istotne znaczenie mogą tu mieć także okoliczności, które na gruncie art. 13 ust. 1 lit. b Konwencji nie uzasadniają odmowy nakazania powrotu dziecka.

W zakresie spraw dotyczących prawa rodzinnego warto także zwrócić uwagę na postanowienie z 25 czerwca 2024 r., II CSKP 2419/22. W judykacie tym wskazano, że w przypadku nastawiania dziecka przeciwko członkom rodziny niesprawującym codziennej pieczy nad dzieckiem

samo egzekwowanie kontaktów z dzieckiem może naruszać dobro dziecka. Sąd opiekuńczy, poza decyzją, czy nadal nakazywać i egzekwować kontakty dziecka z ojcem, ma do wyboru jeszcze jedną decyzję: odebrać codzienną pieczę matce i powierzyć ją ojcu, z zakazem kontaktów matki bez obecności innych osób do czasu, aż zaprzestanie manipulowania dzieckiem.

h) prawo handlowe

W ramach tej grupy zagadnień stwierdzono m.in., że powództwo o ustalenie nieistnienia uchwały organu spółki nie może być dochodzone bezterminowo. Funkcję limitującą pełni w tym przypadku kategoria interesu prawnego (art. 189 k.p.c.), który – z naturalnych względów – wraz z upływem czasu słabnie, a następnie z reguły zanika (wyrok z 7 lutego 2024 r., II CSKP 2161/22). Wyjaśniono także, że przewidziane w art. 67 § 1 k.s.h. sposoby zakończenia działalności spółki są równorzędne. Zatem uzgodniony „inny sposób" zakończenia działalności powinien prowadzić do pełnego rozliczenia spółki w stosunkach zewnętrznych oraz w relacjach między wspólnikami. Wierzyciele nie mogą być jednak pozbawieni informacji, jakie są dalsze losy majątku spółki po zaistnieniu przyczyny jej rozwiązania i kto ponosi odpowiedzialność za jej zobowiązania (postanowienie z 8 lutego 2024 r., II CSKP 1912/22). Zauważono również, że sąd cywilny może ocenić określone zachowanie członka zarządu jako wyczerpujące znamiona przestępstwa z art. 586 k.s.h., gdy jest to niezbędne dla przeprowadzenia prawnej kwalifikacji takiego zachowania jako zdarzenia istotnego dla określenia biegu przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody. Dokonując takiej oceny, sąd cywilny uwzględnia przepisy prawa karnego materialnego, w tym dotyczące zamiaru sprawcy, rodzaju winy i jej stopnia (wyrok z 21 lutego 2024 r., II CSKP 772/22). Ponadto przyjęto, że w procesie wytoczonym przez spółkę z o.o. przeciwko byłemu członkowi zarządu o odszkodowanie na podstawie art. 293 k.s.h. brak uchwały zgromadzenia wspólników, o której mowa w art. 228 pkt 2 k.s.h., prowadzi do oddalenia powództwa z uwagi na brak legitymacji czynnej powodowej spółki (wyrok z 28 marca 2024 r., II CSKP 1257/22). W wyroku z 23 maja 2024 r., II CSKP 636/23, potwierdzono przyjęte wcześniej w uchwale z 24 stycznia 2020 r. (III CZP 52/19) stanowisko, że udzielenie przez zależną spółkę z o.o. poręczenia

na wekslu wystawionym przez małżonka członka zarządu dominującej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, pozostającego z tym członkiem zarządu we wspólności majątkowej małżeńskiej, wymaga zgody zgromadzenia wspólników spółki dominującej. Natomiast w wyroku z 4 lipca 2024 r., II CSKP 267/23, stwierdzono, że umowa spółki z o.o. nie może w stosunkach zewnętrznych ograniczać prawa do reprezentacji członka zarządu w sposób wykraczający poza przepisy bezwzględnie wiążące. Niedopuszczalne jest zatem ograniczenie prawa członka zarządu do reprezentowania spółki, które byłoby skuteczne wobec osób trzecich (art. 204 § 2 k.s.h.).

W orzecznictwie Izby Cywilnej podjęto także zagadnienia związane z obrotem akcjami w spółce akcyjnej. W wyroku z 30 lipca 2024 r., II CSKP 1125/22, wskazano, że czynności zobowiązujące, dokonane z naruszeniem zakazu nabywania akcji własnych, wyrażonego w art. 362 k.s.h., są bezwzględnie nieważne. W wyroku z 6 sierpnia 2024 r., II CSKP 956/22, przyjęto natomiast, że statut spółki akcyjnej nie może skutecznie ograniczać rozporządzania akcjami na okaziciela.

Odnotowania wymaga również stanowisko wyrażone w wyroku z 8 listopada 2024 r., II CSKP 1719/22, że podjęcie przez radę nadzorczą spółki akcyjnej w głosowaniu jawnym uchwały niezgodnej z regulaminem uchwalonym przez radę na podstawie upoważnienia, o którym mowa w art. 391 § 3 k.s.h., przewidującym głosowanie w sprawach osobowych w trybie tajnym, nie skutkuje jej nieważnością, jeżeli nie jest ona sprzeczna z ustawą.

i) prawo bankowe

W obszarze zagadnień problemowych dotyczących prawa bankowego wskazano m.in., że zakaz pobierania prowizji, opłat i wynagrodzenia przewidziany w art. 170 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (dalej: „pr.bank.") odnosi się do podmiotu, który narusza zakaz dokonywania czynności bankowych bez zezwolenia, a nie do jego kontrahenta (wyrok z 11 stycznia 2024 r., II CSKP 845/22). Na tle wykładni art. 75c pr.bank. przyjęto natomiast, że reguły określone w tym przepisie nie znajdują zastosowania w sytuacji, w której kredytobiorca nie wykonuje lub nienależycie wykonuje obowiązki niepieniężne wynikające z umowy kredytowej (wyrok z 21 lutego 2024 r., II CSKP 1860/22). Ponad-

to podkreślono, że art. 75c pr.bank. ma zastosowanie do umów zawartych przed wejściem w życie tego przepisu, jeżeli wypowiedzenie zostało dokonane już pod rządem nowego prawa (wyrok z 23 lutego 2024 r., II CSKP 1001/22). Stwierdzono też, że brak realizacji nałożonego na bank obowiązku weryfikacji autentyczności i prawidłowości formalnej dokumentu stanowiącego podstawę do wypłaty środków z rachunku bankowego oraz tożsamości osoby dającej zlecenie (art. 65 pr.bank.) uzasadnia odpowiedzialność odszkodowawczą banku z tytułu wypłaty środków osobie nieuprawnionej (wyrok z 29 lutego 2024 r., II CSKP 1145/23). W tym obszarze problemowym zaznaczono również, że środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym są wierzytelnością posiadacza rachunku wobec banku o wypłatę określonej sumy w pieniądzu. Obowiązkiem banku jest zwrot zgromadzonych na rachunku środków na każde żądanie posiadacza rachunku. Odpowiedzialność banku z tego tytułu trwa aż do spełnienia świadczenia. Dokonanie wypłaty pieniędzy na rzecz osoby nieuprawnionej nie zwalnia banku od obowiązku wykonania zobowiązania względem posiadacza rachunku. Bank nie może zwolnić się od tej odpowiedzialności poprzez twierdzenie, że spełnił wymagania co do zachowania należytej staranności (art. 355 k.c.). Posiadacz rachunku zachowuje prawo żądania zwrotu przechowywanych środków, a ewentualna odpowiedzialność odszkodowawcza banku może tylko uzupełniać obowiązek wypłaty wkładu (wyrok z 6 sierpnia 2024 r., II CSKP 1951/22).

j) prawo upadłościowe

W tej kategorii spraw wyrażono m.in. pogląd, że zapłata jako czynność prawna rozporządzająca może podlegać ocenie pod kątem przesłanki odpłatności przewidzianej w art. 127 ust. 1 pr.upadł. (wyrok z 11 stycznia 2024 r., II CSKP 845/22). Wyjaśniono też, że niezdolność upadłego do dokonywania jakichkolwiek spłat w rozumieniu art. 491^{16} ust. 1 pr.upadł. zachodzi wtedy, gdy po odliczeniu uzyskiwanych przez upadłego środków na jego utrzymanie i osób pozostających na jego utrzymaniu, czyli po wypełnieniu przez niego obowiązków alimentacyjnych (art. 491^{21} ust. 4 zd. 2 i art. 491^{21} ust. 2 pr.upadł.), nie dysponuje on wolnymi środkami, które mogłyby posłużyć do zaspokojenia wierzycieli. Oceny w tej materii należy dokonywać według stanu na chwilę wydania prawomoc-

nego postanowienia w przedmiocie umorzenia zobowiązań upadłego (z wyjątkiem zobowiązań wskazanych w art. 491^{21} ust. 2 pr.upadł.), bez ustalenia planu spłaty wierzycieli (postanowienie z 24 stycznia 2024 r., II CSKP 2253/22). Nadmieniono również, że umorzenie zobowiązań upadłego, będącego konsumentem, powinno zostać poprzedzone próbą spłacenia przynajmniej części zadłużenia (postanowienie z 25 lipca 2024 r., II CSKP 381/24).

k) prawo spółdzielcze i spółdzielnie mieszkaniowe

W zakresie tej problematyki wyjaśniono m.in., że wejście w życie ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych nie skutkowało wygaśnięciem zobowiązań spółdzielni wynikających z niezaspokojonego przed wejściem w życie tej ustawy roszczenia o przydział spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu (wyrok z 23 lutego 2024 r., II CSKP 896/22). Wyrażono też pogląd, że skuteczność uchwały o wykluczeniu albo wykreśleniu członka spółdzielni jest uzależniona od zawiadomienia go o wykluczeniu albo wykreśleniu, które winno odpowiadać wymaganiom określonym w art. 24 § 5 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze. Postanowienia statutu spółdzielni dotyczące sposobu dokonania takiego zawiadomienia nie mogą naruszać przepisów bezwzględnie obowiązujących. Statut spółdzielni podlega reżimowi przepisów prawa cywilnego regulujących czynności prawne, co wynika z jego umownego charakteru (wyrok z 29 lutego 2024 r., II CSKP 2374/22).

l) banki spółdzielcze

W orzecznictwie Izby Cywilnej podjęto także zagadnienia związane z problematyką funkcjonowania banków spółdzielczych. W tej problematyce wypowiedziano się w wyroku z 8 marca 2024 r., II CSKP 1915/22, wskazując, że zezwolenie właściwego organu nadzoru bankowego (KNF) wymagane przez art. 77 w zw. z art. 484 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 648/2012 jest warunkiem prawnym wypłacenia przez bank spółdzielczy kwot wniesionych na udziały nadobowiązkowe, po ich wypowiedzeniu. Dostrzeżenia wymaga też stanowisko, że pełnienie funkcji komitetu audytu w banku spółdziel-

czym może być powierzone radzie nadzorczej. W tym celu powinno dojść do stosownej zmiany statutu banku spółdzielczego i wprowadzenia do niego postanowień określających sposób wykonania obowiązków oznaczonych w art. 1 pkt 6, art. 2 ust. 1 pkt 9 lit. b i art. 128 ust. 1 ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (wyrok z 28 marca 2024 r., II CSKP 2212/22).

m) prawo prasowe

W obszarze zagadnień dotyczących prawa prasowego warto zwrócić uwagę na wyrok z 23 lutego 2024 r., II CSKP 1360/22. W judykacie tym wyrażono stanowisko, że w sytuacji, gdy publikacja prasowa przedstawia jedynie twierdzenia i oceny osób zainteresowanych sporem, bez własnego zaangażowania autora, dziennikarz nie odpowiada – co do zasady – za samą treść relacjonowanych wypowiedzi, jednak jest odpowiedzialny za dobór rozmówców, wybór cytowanych fragmentów ich wypowiedzi, a także ich prezentację (z uwzględnieniem parajęzykowych środków wyrazu, np. sformułowanie nagłówków).

n) system oświaty

W zakresie zagadnień związanych z systemem oświaty w orzecznictwie Izby Cywilnej z 2024 r., podobnie jak w latach poprzednich, dominowały sprawy związane z obliczaniem i wypłacaniem niepublicznym placówkom oświatowym dotacji, o których mowa w art. 90 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (dalej: „u.s.o."). W wyroku z 7 lutego 2024 r., II CSKP 1647/22, stwierdzono, że wykładnia celowościowa, uwzględniająca *ratio legis* art. 90 ust. 2b u.s.o., uzasadnia wyłączenie z podstawy wyliczenia dotacji oświatowej wydatków bieżących na przedszkola specjalne. Intencją przyświecającą ustawodawcy przy wprowadzaniu art. 90 ust. 2b u.s.o. było zróżnicowanie wysokości dotacji w zależności od pełnosprawności bądź niepełnosprawności ucznia. Uwzględnienie w podstawie naliczania dotacji dla przedszkoli niepublicznych wydatków na przedszkola specjalne prowadziłoby do jej zwiększenia. Nie ma jednak podstaw do przyjęcia, że celem ustawodawcy było ustalenie dotacji na pełnosprawnych uczniów przedszkoli niepublicznych w wyższej wysokości aniżeli wydatki ponoszone na takich uczniów w przedszkolach publicznych. Żadne względy natury aksjologicznej nie

uzasadniają przyczyn takiego uprzywilejowania uczniów przedszkoli niepublicznych.

Podkreślono też, że przyznanie i wypłacenie dotacji w zaniżonej wysokości, ustalonej niezgodnie z zasadami określonymi w art. 90 u.s.o., może być zakwalifikowane jako przypadek niezgodnego z prawem działania lub zaniechania przy wykonywaniu władzy publicznej (wyrok z 14 lutego 2024 r., II CSKP 940/22). Ponadto przyjęto, że jedynie wydatki przewidziane we właściwym budżecie, a nie w osobnym planie dochodów i wydatków jednostek samorządowych prowadzących działalność oświatową, stanowią podstawę dla wyliczenia dotacji dla przedszkoli niepublicznych (wyrok z 11 kwietnia 2024 r., II CSKP 799/23).

o) zastaw rejestrowy i rejestr zastawów

W wyroku z 10 stycznia 2024 r., II CSKP 781/22, przyjęto, że pozaegzekucyjne zaspokojenie wierzyciela z zajętego przedmiotu zastawu rejestrowego nie jest dopuszczalne także wtedy, gdy wierzyciel nie wiedział o zajęciu – art. 21a ustawy z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów.

p) zagospodarowanie przestrzenne

W wyroku z 26 stycznia 2024 r., II CSKP 1657/22, stwierdzono, że w razie wystąpienia tzw. luki planistycznej przysługiwanie właścicielowi nieruchomości roszczenia, o którym mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (dalej: „u.p.z.p."), uzależnione jest od istnienia potencjalnej, ale jednocześnie realnej możliwości określonego korzystania z nieruchomości, która wskutek uchwalenia planu została utracona lub istotnie ograniczona. W takim przypadku ocena, czy doszło do utraty lub istotnego ograniczenia możliwości korzystania z nieruchomości, nie może sprowadzać się do porównania nowego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego z planem obowiązującym poprzednio, przed wystąpieniem tzw. luki planistycznej.

Natomiast w wyroku z 17 stycznia 2024 r., II CSKP 1373/22, sprecyzowano, że w celu ustalenia, czy przewidziana w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (potencjalna) możliwość zabudowania nieruchomości mogła w okresie luki planistycznej faktycz-

nie skutkować jej zabudowaniem, pomocne może być ustalenie, czy możliwe było uzyskanie przez jej właściciela (użytkownika wieczystego) decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Określone w art. 61 ust. 1 u.p.z.p. warunki wydania tego rodzaju decyzji nie stanowią wprawdzie przesłanek wyłączających odpowiedzialność przewidzianą w art. 36 ust. 1 tej ustawy, jednak brak tego rodzaju możliwości *in casu* może rzutować na dokonanie oceny, czy przewidziana w studium możliwość zabudowania terenu ma rzeczywisty, czy tylko hipotetyczny charakter.

Wśród wypowiedzi dotyczących problematyki zagospodarowania przestrzennego odnotować również należy stanowisko, że przesłanką skuteczności roszczenia opartego na art. 36 ust. 1 pkt 1 u.p.z.p. o odszkodowanie za poniesioną rzeczywistą szkodę jest posiadanie statusu właściciela zarówno w dniu wejścia w życie planu zagospodarowania przestrzennego, jak również w dniu wniesienia powództwa odszkodowawczego i utrzymanie go do chwili zamknięcia rozprawy poprzedzającej wydanie wyroku w drugiej instancji (wyrok z 9 lutego 2024 r., II CSKP 1173/22).

r) gospodarka nieruchomościami

W orzecznictwie Izby Cywilnej z 2024 r. wskazać również można na relatywnie liczne wypowiedzi dotyczące stosowania przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (dalej: „u.g.n."). W ramach tego obszaru aktywności orzeczniczej przyjęto m.in., że nabywca prawa użytkowania wieczystego od osoby uiszczającej tzw. czynsz symboliczny nie korzysta z ochrony przewidzianej w art. 77 ust. 2a u.g.n., a ustalona dla niego opłata za użytkowanie wieczyste nie musi mieścić się w granicach określonych w tym przepisie (wyrok z 7 lutego 2024 r., II CSKP 49/23). Stwierdzono też, że w przypadku nabycia nieruchomości, o którym mowa w art. 98 u.g.n., do księgi wieczystej obejmującej nieruchomość wydzieloną na drogę publiczną nie przenosi się dotychczasowych obciążeń hipotecznych tej nieruchomości. Na skutek przewidzianego w art. 98 u.g.n. wydzielenia działki pod drogę publiczną taka nieruchomość staje się własnością podmiotu publicznego i nie jest możliwe względem tej nieruchomości realizowanie uprawnień przez wierzyciela hipotecznego (postanowienie z 21 marca 2024 r., II CSKP

1206/22). Poza tym wyjaśniono, że wykładnia art. 68 ust. 2a u.g.n. uzasadnia twierdzenie, iż wystarczające dla uchylenia obowiązku zwrotu bonifikaty jest przeznaczenie środków ze sprzedaży lokalu nabytego od gminy z bonifikatą na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych osób bliskich byłego najemcy (wyrok z 7 maja 2024 r., II CSKP 1731/22).

s) nieuczciwa konkurencja

W judykaturze Izby Cywilnej z 2024 r. znalazła swoje odzwierciedlenie także problematyka dotycząca zwalczania nieuczciwej konkurencji. Wskazano m.in., że narzucenie kontrahentowi niekorzystnych warunków umownych, które pozbawiało go częściowo prawa do marży handlowej, stanowi poważne naruszenie interesu przedsiębiorcy (wyrok z 7 lutego 2024 r., II CSKP 892/22). Stwierdzono też, że pojęcie interesu przedsiębiorcy należy rozumieć szeroko, jako określony, korzystnie z punktu widzenia przedsiębiorcy ukształtowany stan, bądź stan, który dopiero w przyszłości może stać się dla niego źródłem korzyści (wyrok z 24 kwietnia 2024 r., II CSKP 1174/22). Ponadto podkreślono, że dobrym obyczajem w stosunkach gospodarczych jest powstrzymanie się od wprowadzania na rynek przez wspólnika, który odszedł ze spółki po rozeznaniu techniki i zasad prowadzonej przez nią produkcji, towaru identycznego z dostępnym już na tym rynku, gdyż model produkcji opracowała spółka i ona poniosła związane z tym koszty (wyrok z 25 lipca 2024 r., II CSKP 926/22). W wyroku z 13 listopada 2024 r., II CSKP 351/24, zaprezentowano natomiast stanowisko, że poprzez wyrażone w art. 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji uczestniczenie w działalności gospodarczej należy rozumieć każde zachowanie mające charakter zawodowy bądź zarobkowy, o ile pozostaje ono w związku z wykonywaniem działalności gospodarczej przez podmiot trzeci i nie polega na korzystaniu z towarów bądź usług takiego przedsiębiorstwa.

t) ochrona zdrowia psychicznego

W orzecznictwie Izby Cywilnej znalazła również miejsce problematyka dotycząca ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego. Na tle tej ustawy wywiedziono m.in., że dla ustalenia zasadności przyjęcia osoby do szpitala psychiatrycznego bez jej zgody znaczenie mają jedynie okoliczności z dnia przyjęcia, a nie następnie postawiona

diagnoza (postanowienie z 22 lutego 2024 r., II CSKP 1061/23). Potwierdzono również przyjmowane we wcześniejszym orzecznictwie stanowisko, że art. 23 ust. 1 powołanej ustawy dopuszcza hospitalizację psychiatryczną wbrew woli pacjenta, kiedy jego dotychczasowe zachowanie uzasadnia prognozę, że z powodu tej choroby zagraża bezpośrednio własnemu życiu albo życiu lub zdrowiu innych osób (postanowienie z 11 kwietnia 2024 r., II CSKP 159/24).

u) inne zagadnienia

W odniesieniu do ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych wyjaśniono, że podmioty prowadzące apteki mogą uzyskać ze środków publicznych świadczenie refundacyjne z tytułu sprzedaży określonych przepisami produktów leczniczych i wyrobów medycznych po spełnieniu jednoznacznych wymagań co do warunków i sposobu refundacji (wyrok z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 1158/22).

Zaznaczono też, że zasadą ubezpieczenia zdrowotnego jest możliwość wyboru przez ubezpieczonego świadczeniodawcy spośród tych, którzy zawarli umowę z NFZ, bez względu na miejsce zamieszkania ubezpieczonego. Dotyczy to także pacjentów korzystających z domowych świadczeń opieki długoterminowej – art. 65 pkt 2 powołanej ustawy (wyrok z 7 marca 2024 r., II CSKP 1071/22).

Na gruncie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi wyrażono pogląd, że stosowanie przymusowego leczenia osób uzależnionych od alkoholu leży przede wszystkim w interesie społecznym i ma służyć usunięciu zagrożenia ze strony takich osób w sferze życia rodzinnego i społecznego (postanowienie z 24 stycznia 2024 r., II CSKP 873/23).

Odnotowania wymaga również wyrok z 26 stycznia 2024 r., II CSKP 1971/22, w którym stwierdzono, że wiadomość elektroniczna (e-mail) nie czyni zadość wymaganiu zgłoszenia „zastrzeżenia", o którym mowa w art. 30 ust. 3 Konwencji o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów (CMR) sporządzonej w Genewie dnia 19 maja 1956 r. Jednocześnie w judykacie tym przyjęto, że zgłoszenie zastrzeżenia, o którym mowa w art. 30 ust. 3 Konwencji CMR, jeszcze przed dokonaniem dostawy, nie jest niedopuszczalne. Natomiast w wyroku z 25 kwietnia

2024 r., II CSKP 1819/22, wskazano, że przepisy Konwencji CMR nie przewidują powiązania początku biegu przedawnienia z powstaniem szkody, nawet wówczas, gdy szkoda ta powstaje w chwili odległej w czasie od zdarzeń wskazanych w art. 32 ust. 1 lit. a–c tej konwencji jako wyznaczających początek biegu przedawnienia.

W orzecznictwie Izby Cywilnej wyrażono też zapatrywanie, że oświadczenie przejmujących małżonków w umowie przekazania gospodarstwa rolnego – zawartej w trybie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników – iż nabywają gospodarstwo do majątku wspólnego, w sytuacji gdy między małżonkami w dacie składania oświadczenia istniał ustrój rozdzielności majątkowej, nie pociąga za sobą nieważności umowy (wyrok z 8 lutego 2024 r., II CSKP 1229/22).

Natomiast w wyroku z 29 lutego 2024 r., II CSKP 1236/22, stwierdzono, że premia technologiczna, o której mowa w art. 2 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej, może stanowić refundację wydatków poniesionych przez beneficjenta.

Zwrócić również należy uwagę na pogląd, że zmiana przeznaczenia nieruchomości dotychczas wykorzystywanej rolniczo, jej podział na mniejsze działki, a następnie sprzedaż (nawet rozciągnięta w czasie) nie wykazują cech działalności gospodarczej. Sukcesywne zbywanie działek wydzielonych z jednej nieruchomości gruntowej nie świadczy o zorganizowanej i ciągłej działalności gospodarczej (wyrok z 21 marca 2024 r., II CSKP 1745/22).

Powództwo z art. 45 § 3 k.k. (obecnie z art. 293 § 7 k.p.k.) – tj. powództwo przeciwko Skarbowi Państwa o ustalenie, że mienie lub jego część nie podlega przepadkowi – może zostać wytoczone w każdej fazie postępowania karnego: na etapie postępowania przygotowawczego lub w fazie jurysdykcyjnej, gdy odnosi się najczęściej do dokonanego zabezpieczenia, jak też na etapie postępowania wykonawczego. Oznacza to, że w razie wytoczenia powództwa na etapie postępowania wykonawczego sprzedaż ruchomości lub nieruchomości nie może nastąpić przed prawomocnym rozstrzygnięciem sprawy – art. 29b § 3 k.k.w. (wyrok z 23 kwietnia 2024 r., II CSKP 714/22).

Wniesienie pozwu jeszcze przed dokonaniem naruszeń praw autorskich przez pozwanego nie powoduje przerwy biegu terminu przedaw-

nienia roszczeń związanych z tymi naruszeniami (wyrok z 10 maja 2024 r., II CSKP 2135/22).

W wyrokach z 20 lutego 2024 r., II CSKP 1271/22, i z 22 listopada 2024 r., II CSKP 2233/22, przyjęto, że uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, będące skutkiem powikłania, mogą być postrzegane jako następstwo nieudzielenia należytej informacji o tym powikłaniu tylko w razie wystarczających podstaw do przyjęcia, że w przypadku udzielenia należytej informacji pacjent odmówiłby zgody na świadczenie.

W orzecznictwie Izby Cywilnej z 2024 r. przyjęto również pogląd, że powództwo prokuratora wytaczane w sprawach o prawa stanu cywilnego, tak samo jak powództwo innych podmiotów uprawnionych do zgłoszenia żądania w tym przedmiocie, może być wyjątkowo oddalone ze względu na zasady współżycia społecznego. Nadrzędną przesłanką rozstrzygającą, czy powództwo prokuratora w sprawie prowadzonej z udziałem małoletniego może być uwzględnione, stanowi dobro dziecka. Przesłanka ta właściwie pojmowana nie może nigdy pozostawać w sprzeczności z interesem społecznym (wyrok z 30 lipca 2024 r., II CSKP 520/24). W ramach tej problematyki stwierdzono też, że ze względu na istotę i charakter instytucji sprostowania aktu stanu cywilnego, na podstawie prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo o zmianę płci, nie jest możliwe na skutek sprostowania sporządzenie nowego aktu urodzenia. Zauważono przy tym, że pewnym rozwiązaniem, ale tylko *de lege ferenda*, w odniesieniu do modelu rejestracji w aktach stanu cywilnego zmiany płci, mogłoby być wprowadzenie instytucji zamknięcia aktu stanu cywilnego (dotychczasowego). Wówczas aktualny stan cywilny, w tym płeć danej osoby, odzwierciedlałby nowy akt stanu cywilnego. W takim przypadku z uwagi na skutki powstałe w sferze prywatnoprawnej i publicznoprawnej wydanie zaświadczenia w oparciu o dane z zamkniętego aktu stanu cywilnego mogłoby nastąpić na wniosek osoby, która wykazałaby interes prawny, oraz na wniosek określonych urzędów państwowych, w związku z ich ustawową działalnością i po wykazaniu interesu publicznego. Z kolei wniosek o zmianę płci osoby zainteresowanej byłby rozpoznawany w postępowaniu nieprocesowym, w ramach którego do udziału innych osób ma zastosowanie art. 510 § 1 k.p.c., a nie konstrukcja współuczestnictwa koniecznego (postanowienie z 18 września 2024 r., II CSKP 55/23).

2.2.2.2. Problematyka procesowa

a) skarga kasacyjna

W ramach tej tematyki przyjęto, że cofnięcie skargi kasacyjnej jest dopuszczalną czynnością procesową, stanowiącą realizację zasady dyspozycyjności. Wiąże ona sąd i nie podlega jego następczej kontroli; dokonanie tej czynności powoduje konieczność umorzenia postępowania, zaś do rozpoznania wniosku o zwrot opłaty sądowej właściwy jest sąd, który pobrał daną opłatę (wyrok z 14 lutego 2024 r., II CSKP 1659/22). Przypomniano też, że zakres zaskarżenia i wniosek o uchylenie lub o uchylenie i zmianę orzeczenia muszą być ze sobą ściśle zsynchronizowane, a brak tej korelacji skutkuje odrzuceniem skargi kasacyjnej (postanowienie z 12 stycznia 2024 r., II CSKP 1534/22). Ponadto zaznaczono, że wartość przedmiotu sporu w sprawach o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności należy oznaczać z uwzględnieniem kwoty świadczenia pieniężnego lub – odpowiednio – wartości świadczenia niepieniężnego określonego w tytule wykonawczym, będącego potencjalnym przedmiotem egzekucji, i zakresu, w jakim tytuł ma zostać pozbawiony wykonalności, lub w jakim jego wykonalność ma zostać ograniczona. Jeżeli powództwo zmierza do pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości, a tytuł ten, bez względu na jego sądowy lub pozasądowy charakter, stwierdza, obok obowiązku zapłaty należności głównej, obowiązek zapłaty odsetek i kosztów żądanych obok roszczenia głównego, za rozstrzygającą należy uznać kwotę należności głównej, z pominięciem stwierdzonych tytułem należności ubocznych – *argumentum ex* art. 20 k.p.c. (postanowienie z 26 kwietnia 2024 r., II CSKP 811/22).

b) skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

W zakresie tej problematyki na uwagę zasługuje wyrok z 8 marca 2024 r., II CNPP 34/22, w którym wyrażono pogląd, że jeżeli ze względu na przedmiot zaskarżonego rozstrzygnięcia i status stron w sprawie miały zastosowanie przepisy prawa unijnego dotyczące ochrony konsumenta (dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich), to ocena naruszeń praw konsumenckich wymaga ścisłej interpretacji i kwalifikacji również

w ramach krajowego postępowania ze skargi konsumenta o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku orzekającego w przedmiocie praw konsumenckich, z uwzględnieniem wykładni tych przepisów dokonanej przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

c) postępowanie procesowe

W 2024 r. Sąd Najwyższy analizował zagadnienia procesowe na wielu płaszczyznach. Wskazał m.in., że sąd drugiej instancji, rozpoznając sprawę ponownie po uchyleniu wyroku na skutek skargi kasacyjnej, nie jest związany dokonaną uprzednio oceną dowodów (wyrok z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 865/22). Uznano, że nie dochodzi do naruszenia art. 384 k.p.c., gdy sąd odwoławczy – w ramach kognicji wyznaczonej art. 378 § 2 i art. 382 k.p.c. – wskazuje inną podstawę prawną zasądzenia spornej należności, nawet gdyby była dla skarżącego bardziej dolegliwa niż przyjęta przez sąd pierwszej instancji (wyrok z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 36/23). Stwierdzono też, że wprawdzie nie każde naruszenie przepisów postępowania prowadzi do nieważności postępowania, ale zawsze należy mieć na uwadze, iż uczestnictwo w procesie, podejmowanie czynności procesowych, udział w rozprawach i innych czynnościach jest prawem strony, natomiast obowiązkiem sądu jest zapewnienie stronie możliwości takiego uczestnictwa. Jeżeli zatem nastąpiło naruszenie przepisów procesowych i miało ono wpływ na możność strony działania w procesie, a nadto strona nie mogła realizować swoich uprawnień do zakończenia postępowania w danej instancji, to należy przyjąć zaistnienie przesłanek jego nieważności określonych w art. 379 pkt 5 k.p.c. Wobec tego uchybienie art. 374 zd. 2 k.p.c. i rozpoznanie sprawy oraz wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym nie mogą być oceniane pod kątem wpływu na wynik sprawy, lecz należy je kwalifikować jako nieważność postępowania wskutek pozbawienia strony możności obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. (wyrok z 7 lutego 2024 r., II CSKP 1969/22).

Zaznaczono też, że domniemanie prawne z art. 252 k.p.c. zgodności z prawdą dokumentu urzędowego nie znajduje zastosowania w odniesieniu do orzeczeń sądowych (wyrok z 7 lutego 2024 r., II CSKP 1670/22).

W postanowieniu z 9 lutego 2024 r., II CSKP 777/22, przyjęto, że prokurator, który nie uczestniczył w postępowaniu, może wnieść skargę o jego wznowienie w terminie określonym w art. 60 § 2 zd. 2 k.p.c. Arty-

kuł 60 § 2 zd. 2 k.p.c. stosuje się odpowiednio w postępowaniu nieprocesowym – art. 13 § 2 k.p.c.

Wskazano również, że w sprawie o naruszenie patentu jest dopuszczalne przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, będącego rzecznikiem patentowym czynnie wykonującym zawód. Problem istnienia konfliktu interesów musi być rozstrzygany indywidualnie w każdej sprawie (wyrok z 6 marca 2024 r., II CSKP 2003/22).

W wyroku z 27 marca 2024 r., II CSKP 263/23, stwierdzono, że niezwłocznie po uzyskaniu przez stronę przedstawiciela ustawowego bądź po usunięciu braków w zakresie reprezentacji sąd powinien wydać postanowienie o odwołaniu kuratora. W przeciwnym razie powstaje sytuacja, w której strona występująca w procesie – dalej reprezentowana przez kuratora wbrew podstawie do jego ustanowienia – pozbawiona zostaje możliwości obrony swych praw, co skutkuje nieważnością postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Dzieje się tak bez względu na wiedzę sądu w tym zakresie.

d) postępowanie nieprocesowe

W ramach tej problematyki uznano, że w sprawie o wpis do KRS zakończonej wykreśleniem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie jest dopuszczalna skarga o wznowienie postępowania na żądanie zainteresowanego, który nie był uczestnikiem postępowania rejestrowego – art. 524 § 2 k.p.c. (postanowienie z 9 stycznia 2024 r., II CSKP 9/22).

Wyrażono też stanowisko, że w przypadku ogłoszenia upadłości uczestnika postępowania wieczystoksięgowego postępowanie to toczy się nadal z udziałem upadłego, niezależnie od tego, czy prawo, którego dotyczy wpis (wykreślenie), wchodzi w skład masy upadłości. Gdy skutek czynności prawnej stanowiącej podstawę wpisu w księdze wieczystej jest uzależniony od warunku zawieszającego, zainteresowany, wnosząc o dokonanie wpisu, ma obowiązek wykazać, że warunek ten się ziścił (postanowienie z 28 marca 2024 r., II CSKP 2291/22).

e) postępowanie zabezpieczające

W ramach tej problematyki przypomniano, że w postępowaniu zabezpieczającym skarga kasacyjna jest niedopuszczalna (postanowienie z 30 stycznia 2024 r., II CSKP 1890/22).

f) postępowanie egzekucyjne

W materii problemowej związanej z postępowaniem egzekucyjnym wyjaśniono, że dłużnik może oprzeć powództwo przeciwegzekucyjne na kwestionowaniu istnienia obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym niebędącym orzeczeniem sądu – art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. (wyrok z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 1628/22). Uznano również, że złożenie oświadczenia o poddaniu się egzekucji sprawia, iż wierzyciel zostaje wyposażony w instrument pozwalający mu na wdrożenie procedury przymusowego zaspokojenia, w razie gdyby dłużnik nie wykonał obowiązku, co do którego poddał się egzekucji, bez konieczności uprzedniego zweryfikowania przez sąd, czy obowiązek ten rzeczywiście istnieje (wyrok z 6 marca 2024 r., II CSKP 1778/22). W orzecznictwie z 2024 r. stwierdzono także, że w art. 999 § 1 zd. 2 k.p.c. ustawodawca *expressis verbis* nadał postanowieniu o przysądzeniu własności atrybut tytułu egzekucyjnego w zakresie wprowadzenia nabywcy w posiadanie nieruchomości; uczynił to bez zastrzeżenia, że postanowienie takie, dla swej zdatności do egzekucji, musi zawierać wyraźny nakaz wydania nieruchomości nabywcy. Artykuł 783 § 1 k.p.c. pozwala sądowi nadającemu klauzulę wykonalności oznaczyć – w razie potrzeby – jej zakres. Oznaczenie to może dotyczyć zarówno przedmiotowego, jak i podmiotowego zakresu egzekucji, a więc wskazywać, przeciwko komu egzekucja ma być skierowana (wyrok z 5 kwietnia 2024 r., II CSKP 1692/22).

g) międzynarodowe postępowanie cywilne

W ramach tej problematyki Sąd Najwyższy uznał, że jurysdykcji sądów polskich w sprawach spadkowych po obywatelach polskich nie wyklucza to, że w skład spadku wchodzi nieruchomość położona na terytorium Białorusi. Nie oznacza to jednak, że wydane przez sąd polski postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po obywatelu polskim będzie skuteczne również wobec nieruchomości położonej poza granicami Polski (postanowienie z 28 marca 2024 r., II CSKP 552/23). Zwrócono również uwagę, że wierzycielem alimentacyjnym w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 10 rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych może być także osoba fizyczna, która dostarczyła uprawnionemu do alimentów środków utrzymania

w miejsce zobowiązanego do ich uiszczania i dochodzi roszczenia regresowego na podstawie art. 140 k.r.o. (postanowienie z 9 lipca 2024 r., II CSKP 548/24). Podniesiono też, że w sprawie dotyczącej umowy dla oceny jurysdykcji krajowej na podstawie art. 7 pkt 1 lit. b tiret drugie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych kluczowe jest precyzyjne ustalenie treści zobowiązania, aby możliwa była jednoznaczna ocena miejsca świadczenia usług (postanowienie z 22 sierpnia 2024 r., II CSKP 464/23).

h) sąd polubowny

W odniesieniu do tych zagadnień wyrażono pogląd, że odmowa zawarcia ugody w postępowaniu pojednawczym nie może być traktowana jako wdanie się w spór co do istoty sprawy, uniemożliwiające podniesienie zarzutu zapisu na sąd polubowny w późniejszym postępowaniu rozpoznawczym (postanowienie z 11 stycznia 2024 r., II CSKP 1982/22). Wyjaśniono równocześnie, że niewykonalność zapisu na sąd polubowny (art. 1165 § 2 k.p.c.) może wynikać z niemożności poniesienia kosztów arbitrażu (postanowienie z 19 stycznia 2024 r., II CSKP 897/22). Ponadto zastrzeżono, że dokonując zapisu na sąd polubowny, strony nie zrzekają się ochrony sądowej, lecz dokonują wyboru sposobu jej realizacji (postanowienie z 20 marca 2024 r., II CSKP 1187/22). Natomiast w wyroku z 24 kwietnia 2024 r., II CSKP 48/22, wyjaśniono, że kontrola zgodności wyroku sądu polubownego z klauzulą porządku publicznego nie ma charakteru postępowania apelacyjnego i nie może go zastępować, gdyż sprzeciwiałoby się to istocie sądownictwa polubownego. Dlatego sąd powszechny nie może w ramach postępowania o uchylenie wyroku sądu polubownego rozpoznawać merytorycznie sporu pomiędzy stronami postępowania arbitrażowego. Mylna wykładnia prawa sądu polubownego mająca wpływ na ustalenie dotyczące powstania stanu opóźnienia uprawniającego wierzyciela do żądania odsetek nie uzasadnia oceny, że w jej następstwie doszło do naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Nie można takiego orzeczenia zrównać też z orzeczeniem pozbawiającym wierzyciela w ogóle prawa do dochodzenia należnych mu odsetek.

3. Unieważnienie prawomocnego orzeczenia (repertorium CN)

W 2024 r. nie zarejestrowano żadnej sprawy w repertorium CN.

4. Badanie spełnienia przez sędziego wymogów niezawisłości i bezstronności (repertoria CB i CBO)

W 2024 r. zarejestrowano 133 nowe sprawy w repertorium CB oraz 7 nowych spraw w repertorium CBO.

W okresie sprawozdawczym zakończono 56 spraw wpisanych do repertorium CB, z tym że w żadnej z tych spraw nie wydano orzeczenia merytorycznego. Natomiast w ramach repertorium CBO w okresie sprawozdawczym załatwiono 3 sprawy i również w nich zapadły rozstrzygnięcia formalne.

5. Rozpoznawanie zażaleń (repertorium CZ)

5.1. Zagadnienia ogólne

W obowiązującym stanie prawnym do kompetencji Sądu Najwyższego nadal należy rozpoznawanie zażaleń na orzeczenia sądów powszechnych. Zażalenia te można podzielić na dwie odrębne grupy. Do pierwszej należy zakwalifikować zażalenia, o których mowa w art. 394^1 § 1 k.p.c. Przysługują one stronom na postanowienia sądu drugiej instancji o odrzuceniu skargi kasacyjnej oraz na postanowienia sądu drugiej lub pierwszej instancji o odrzuceniu skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Do drugiej grupy natomiast należy zakwalifikować zażalenia przewidziane w art. 394^1 § 1^1 k.p.c., a zatem przysługujące na orzeczenie sądu drugiej instancji uchylające wyrok sądu pierwszej instancji (postanowienie co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym – art. 13 § 2 k.p.c.) i przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania.

W porównaniu do poprzednich okresów sprawozdawczych do Izby Cywilnej wpłynęło znacząco mniej zażaleń, tj. 293. W ostatnich latach można w tym zakresie zaobserwować tendencję malejącą. Liczba załatwionych zażaleń w 2024 r. istotnie przekroczyła liczbę tych, które w tym okresie wpłynęły. Łącznie załatwiono 383 zażalenia. W wyniku uwzględnienia zażalenia zmieniono jedno zaskarżone orzeczenie, w 155 sprawach zaskarżone orzeczenie uchylono, natomiast w 131 sprawach zażalenie oddalono. W 68 sprawach doszło do odrzucenia zażalenia, a w 10

sprawach zwrócono środek zaskarżenia wraz z aktami z powodu braków formalnych lub z innych przyczyn, w jednej sprawie nastąpiło umorzenie postępowania zażaleniowego, a jedno zażalenie zostało przekazane do innego sądu.

Sąd Najwyższy w 2024 r., tak jak w latach poprzednich, odrzucił stosunkowo dużą liczbę zażaleń, i to z różnych przyczyn.

Dość częstą przyczyną odrzucenia tego rodzaju środka zaskarżenia, podobnie jak w 2023 r. i wcześniej, był brak zdolności postulacyjnej strony, która wniosła go samodzielnie do Sądu Najwyższego. W orzecznictwie wielokrotnie wskazywano, że zgodnie z art. 87^1 § 1 k.p.c. w postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych z wyjątkami, które przewiduje art. 87^1 § 2 k.p.c. (np. postanowienia: z 19 grudnia 2024 r., III CZ 243/24; z 14 listopada 2024 r., III CZ 374/23; z 2 września 2024 r., III CZ 371/23; z 5 sierpnia 2024 r., III CZ 105/24; z 12 czerwca 2024 r., III CZ 479/22; z 28 marca 2024 r., III CZ 86/23, i z 11 stycznia 2024 r., III CZ 324/23). Jednostkowo występowała przyczyna odrzucenia zażalenia w postaci braku zdolności postulacyjnej w związku z wymogiem obligatoryjnego zastępowania Skarbu Państwa w postępowaniu przed Sądem Najwyższym przez Prokuratorię Generalną (np. postanowienie z 20 lutego 2024 r., III CZ 376/23).

Częstą przyczyną odrzucania zażaleń przez Sąd Najwyższy w 2024 r. była także ich niedopuszczalność z uwagi na przedmiot zaskarżenia. Sąd Najwyższy niezmiennie powtarza, że w art. 394^1 § 1 i 1^1 k.p.c. ustawodawca określił katalog postanowień, na które stronom przysługuje zażalenie do tego Sądu, i katalog ten ma charakter zamknięty (np. postanowienia: z 19 stycznia 2024 r., III CZ 361/23; z 26 stycznia 2024 r., III CZ 457/22; z 26 marca 2024 r., III CZ 37/24, i z 10 września 2024 r., III CZ 328/23). Konsekwencją tego stanowiska jest szereg postanowień Sądu Najwyższego dotyczących zwłaszcza zażaleń na jego własne orzeczenia. W postanowieniu z 19 stycznia 2024 r., III CZ 361/23, stwierdzono, że w obowiązującym stanie prawnym postanowienie tego Sądu wydane w przedmiocie odrzucenia skargi kasacyjnej nie podlega zaskarżeniu. Regulacja dopuszczalności zaskarżenia orzeczeń określonymi środkami zaskarżenia jest w Kodeksie postępowania cywilnego ujęta w sposób wyczerpujący. Brak wskazania środków odwoławczych od orzeczeń Sądu

Najwyższego wynika z ustrojowego usytuowania tego Sądu jako naczelnego organu sądowego sprawującego nadzór nad działalnością sądów powszechnych w zakresie orzekania (podobnie też postanowienie z 29 marca 2024 r., III CZ 11/24). Z kolei w postanowieniu z 12 lutego 2024 r., III CZ 38/23, przyjęto, że żadne z postanowień Sądu Najwyższego nie jest zaskarżalne, a w konsekwencji niedopuszczalne jest zażalenie na postanowienie tego Sądu w przedmiocie odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (podobnie m.in. postanowienie z 29 marca 2024 r., III CZ 38/24). W postanowieniu z 26 marca 2024 r., III CZ 37/24, potwierdzono zaś, że w obowiązującym stanie prawnym nie podlega zaskarżeniu postanowienie Sądu Najwyższego wydane w przedmiocie przyznania pełnomocnikowi strony kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Za niedopuszczalne uznano też zażalenie na postanowienie o kosztach postępowania kasacyjnego wydane w związku z odmową przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (postanowienie z 27 marca 2024 r., III CZ 31/24). W postanowieniu z 8 sierpnia 2024 r., III CZ 119/24, zanegowano natomiast możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie Sądu Najwyższego o odrzuceniu skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku.

Warto w tym miejscu wskazać postanowienie z 12 lutego 2024 r., III CZ 271/23, dotyczące kwestii, która wywołuje rozbieżności w orzecznictwie. Wprawdzie oddalono nim zażalenie, jednak istotne jest tu stanowisko Sądu Najwyższego potwierdzające, że w postępowaniu uproszczonym zażalenie, o którym mowa w art. 394^1 § 1^1 k.p.c., jest co do zasady dopuszczalne (podobnie postanowienia z 25 marca 2024 r., III CZ 184/23, i z 2 lipca 2024 r., III CZ 379/23).

5.2. Zagadnienia merytoryczne

Podobnie jak w poprzednich latach, większość wnoszonych zażaleń dotyczyła kwestii rozstrzyganych już niejednokrotnie przez Sąd Najwyższy. Natomiast zażalenia odnoszące się do problemów nierozwiązanych dotychczas w praktyce orzeczniczej, a więc mających charakter precedensowy, występowały raczej nieczęsto.

W postępowaniach zażaleniowych koncentrowano się wokół różnorakich aspektów związanych z wnoszeniem skarg kasacyjnych, a także – choć rzadziej – skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomoc-

nych orzeczeń. W orzecznictwie Izby Cywilnej podkreślano więc konieczność rygorystycznego podejścia do oceny zachowania wymagań, jakie ustawodawca stawia przy konstruowaniu skargi kasacyjnej (np. postanowienia: z 11 stycznia 2024 r., III CZ 391/22; z 25 stycznia 2024 r., III CZ 385/23; z 20 marca 2024 r., III CZ 276/23, i z 18 października 2024 r., III CZ 168/24), jej prawidłowego opłacenia (np. postanowienie z 29 maja 2024 r., III CZ 77/24) i realizacji innych wymagań związanych z wnoszeniem tego rodzaju środka zaskarżenia, w tym zachowania przymusu adwokacko-radcowskiego (postanowienie z 31 lipca 2024 r., III CZ 69/24). Podobnie rzecz się ma, gdy chodzi o wnoszenie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (np. postanowienia: z 14 maja 2024 r., III CZ 47/24; z 18 października 2024 r., III CZ 90/24, i z 6 listopada 2024 r., III CZ 170/24).

Jeśli chodzi o kwestię przysługiwania stronom skargi kasacyjnej oraz skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, Sąd Najwyższy, tak jak dotychczas, stoi na stanowisku, że system zaskarżania tymi skargami orzeczeń wydawanych w postępowaniach uregulowanych w Kodeksie postępowania cywilnego ma charakter zamknięty. W konsekwencji brak wyraźnej regulacji co do dopuszczalności skargi w odniesieniu do określonych orzeczeń zasadniczo przesądza, iż nie są one tą skargą zaskarżalne. Stąd też w postanowieniu z 30 stycznia 2024 r., III CZ 378/23, przyjęto, że orzeczenie sądu drugiej instancji wydane na podstawie art. 350 § 3 k.p.c. nie należy do orzeczeń merytorycznych, kończących postępowanie w sprawie, a zatem nie może być zaskarżone skargą kasacyjną. W judykacie tym zastrzeżono jednak, że w przypadku, gdy sąd drugiej instancji wydał orzeczenie o sprostowaniu z naruszeniem art. 350 § 1 i 3 k.p.c., będące w istocie rozstrzygnięciem co do meritum sprawy, i nastąpiło to w sprawie, w której skarga kasacyjna jest dopuszczalna, strona może od takiego orzeczenia wnieść skargę kasacyjną. Z kolei w postanowieniu z 28 marca 2024 r., III CZ 206/23, wskazano, że postanowienie oddalające zażalenie na postanowienie o odrzuceniu apelacji nie jest postanowieniem co do istoty sprawy w rozumieniu art. 519^1 k.p.c. Orzeczenie to nie odnosi się bowiem merytorycznie do przedmiotu sprawy – nie rozstrzyga kwestii materialnoprawnej, a dotyczy jedynie zagadnienia z dziedziny postępowania – ma zatem charakter formalny. W konsekwencji postanowienie to nie podlega zaskarżeniu skargą kasacyjną.

W postanowieniu z 20 lutego 2024 r., III CZ 354/23, wyrażono natomiast pogląd, że skoro w art. 1207 § 1 k.p.c. przewiduje się, iż do skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego należy stosować odpowiednio art. 368 k.p.c., to na postanowienie o odrzuceniu takiej skargi przysługuje zażalenie. Od postanowienia o odrzuceniu skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego nie przysługuje natomiast skarga kasacyjna, gdyż w myśl art. 1208 § 3 k.p.c. przysługuje ona od wyroku wydanego w postępowaniu ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego.

O dopuszczalności skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy rozstrzygnął także w postanowieniu z 21 czerwca 2024 r., III CZ 79/24, wskazując, że nie ma podstaw do odmiennego rozumienia pojęcia postanowienia co do istoty sprawy w art. 518 i 519^1 § 1 k.p.c. Jeżeli postanowienie wydane w postępowaniu nieprocesowym podlega zaskarżeniu apelacją, to postanowienie sądu drugiej instancji rozstrzygające o apelacji podlega zaskarżeniu skargą kasacyjną, chyba że przepis szczególny wyłączył dopuszczalność skargi kasacyjnej.

W odniesieniu do zażaleń wnoszonych od postanowień o odrzuceniu skargi na stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wskazać należy m.in. na postanowienie z 23 maja 2024 r., III CZ 62/24, w którym potwierdzono, że skarga nie przysługuje od orzeczeń wydanych w postępowaniu restrukturyzacyjnym. Natomiast w postanowieniu z 24 lipca 2024 r., III CZ 85/24, przyjęto, że skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie przysługuje od postanowienia o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania.

Podkreślenia wymaga, że rozpoznawanie zażaleń przez Sąd Najwyższy wielokrotnie dawało asumpt do przedstawienia interesujących stanowisk merytorycznych. Do takich orzeczeń zaliczyć należy m.in. postanowienie z 14 lutego 2024 r., III CZ 304/23. W postanowieniu tym stwierdzono, że do oceny zasadności i wymagalności żądania zwrotu świadczenia z nieważnej umowy nie jest konieczny uprzedni wyrok ustalający nieistnienie stosunku prawnego. W przypadku tzw. bezskuteczności zawieszonej, wywodzonej z art. 385^1 § 1 k.c., oświadczenie konsumenta kończące stan zawieszenia może zostać złożone w dowolnym procesie z przedsiębiorcą lub poza procesem, ze skutkiem we wszystkich procesach, w których ważność umowy jest istotna.

Ważne odniesienia praktyczne należy przypisać postanowieniu z 7 lutego 2024 r., III CZ 15/24, w którym potwierdzono wyrażone wcześniej stanowisko, że datą wniesienia skargi kasacyjnej jest data, w której skarga została złożona w sądzie właściwym. W wypadku wniesienia środka zaskarżenia do niewłaściwego sądu i przekazania go następnie właściwemu sądowi, do oceny zachowania terminu do wniesienia tego środka miarodajna jest data nadania go przez sąd niewłaściwy do sądu właściwego, a nie data nadania na adres sądu niewłaściwego. Nie ma zatem znaczenia, kiedy skarga kasacyjna została złożona do sądu niewłaściwego, lecz istotna jest data, w której wpłynęła ona do sądu właściwego, czy w której skarga została przekazana sądowi właściwemu (podobnie postanowienie z 8 lutego 2024 r., III CZ 293/23, w którym dodano, że w takiej sytuacji procesowej nie znajduje zastosowania art. 369 § 3 k.p.c. dotyczący zachowania terminu do wniesienia apelacji). Z kolei w postanowieniu z 13 sierpnia 2024 r., III CZ 128/24, stwierdzono, że w przypadku, gdy nie jest możliwe stanowcze ustalenie daty nadania przesyłki i nie można wykluczyć, iż przesyłka ta została nadana w terminie, sąd powinien przyjąć interpretację korzystną dla podejmującego daną czynność i uznać, że nie ma podstaw do uznania jej za bezskuteczną. W takich okolicznościach czynność procesowa strony musi być oceniona jako dokonana w terminie.

Na uwagę zasługuje także postanowienie z 27 czerwca 2024 r., III CZ 99/24. W judykacie tym przyjęto, że zakres umocowania pełnomocnika z urzędu ustanowionego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw nie obejmuje uprawnienia do wniesienia skargi kasacyjnej. Wśród licznych przedstawionych argumentów Sąd wskazał m.in., że zakres umocowania pełnomocnika z urzędu – o ile jego obowiązek zastępowania strony nie został przez sąd ograniczony – wyznacza stan prawny obowiązujący w dacie jego ustanowienia, a automatyczne rozszerzenie tego zakresu kolidowałoby ze źródłem umocowania uzależnionym od oceny sądu co do potrzeby ustanowienia pełnomocnika, możliwości finansowych strony sfinansowania pomocy prawnej z urzędu na wszystkich etapach postępowania, a także ingerowałoby w uprawnienia sądu do ograniczenia zakresu pełnomocnictwa.

Duże znaczenie dla praktyki ma też postanowienie z 25 czerwca 2024 r., III CZ 97/24, w którym stwierdzono, że ubezwłasnowolnienie całkowite mocodawcy (co do zasady) powoduje wygaśnięcie udzielonego przez niego pełnomocnictwa materialnoprawnego, nie powoduje natomiast wygaśnięcia pełnomocnictwa procesowego. W motywach tego stanowiska wskazano zaś, że żaden przepis prawa nie przewiduje skutku w postaci takiego wygaśnięcia. Nie można przy tym uznać, aby redakcja art. 96 zd. 1 k.p.c., która pomija przypadek utraty zdolności procesowej, była wynikiem niedopatrzenia ustawodawcy, i rozciągać przewidziany w tym przepisie skutek wygaśnięcia pełnomocnictwa procesowego na – nieunormowany w nim – przypadek ubezwłasnowolnienia strony. W przypadku ubezwłasnowolnienia mandanta nie zachodzi ryzyko naruszenia jego sytuacji prawnej, w tym wskutek kolizji czynności pełnomocnika z wolą, czy też subiektywnie lub obiektywnie pojmowanym interesem mocodawcy.

Warte przywołania jest też postanowienie z 24 października 2024 r., III CZ 150/24, w którym wyrażono pogląd, że kurator dla strony nieznanej z miejsca pobytu (art. 143 i nast. k.p.c.), będący adwokatem lub radcą prawnym, ustanowiony przed wydaniem prawomocnego wyroku, jest uprawniony do wniesienia skargi kasacyjnej. Przepisy nie określają czasowych granic umocowania takiego kuratora. Ustanowienie takiego kuratora następuje tylko na wniosek przeciwnika procesowego. W konsekwencji wykluczenie możliwości wniesienia skargi kasacyjnej przez kuratora wiązałoby się z uzyskaniem przez niego uprzywilejowanej pozycji, gdyż jego wola przesądzałaby o możliwości zaskarżenia wyroku sądu drugiej instancji z wykorzystaniem tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia.

W 2024 r. została rozpoznana znaczna liczba zażaleń, o których mowa w art. 394^1 § 1^1 k.p.c. Podobnie jak w latach poprzednich, konsekwentnie przyjmuje się, iż zażalenie unormowane w tym przepisie ma na celu jedynie skontrolowanie, czy orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji zostało prawidłowo oparte na jednej z przesłanek przewidzianych w art. 386 § 2 lub 4 k.p.c., a więc, czy powołana przez sąd drugiej instancji przyczyna uchylenia odpowiada wskazanej w uzasadnieniu podstawie ustawowej i czy rzeczywiście w sprawie wystąpiła. Dokonywana

przez Sąd Najwyższy kontrola takich orzeczeń ma zatem jedynie charakter formalny i nie tylko nie wkracza w merytoryczną ocenę stanowiska sądu drugiej instancji w kwestii materialnoprawnych podstaw rozstrzygnięcia, lecz także w ocenę prawidłowości zastosowania przez ten sąd innych przepisów prawa procesowego, które nie są bezpośrednio związane ze wskazaną przyczyną uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji (postanowienia: z 25 stycznia 2024 r., III CZ 178/23; z 12 marca 2024 r., III CZ 346/23; z 10 maja 2024 r., III CZ 63/23; z 5 sierpnia 2024 r., III CZ 80/24, i z 10 października 2024 r., III CZ 149/24).

Konieczne jest zaznaczenie, że Sąd Najwyższy, rozpoznając zażalenia przewidziane w art. 394^1 § 1^1 k.p.c., wielokrotnie wyjaśniał i doprecyzowywał pojęcia objęte hipotezą art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. Spośród licznych orzeczeń w tym zakresie można wskazać np. postanowienie z 22 lutego 2024 r., III CZ 369/23, o charakterze „porządkującym", w którym Sąd Najwyższy przypomniał, że dokonanie przez sąd pierwszej instancji niewłaściwej lub niepełnej oceny prawnej powództwa nie jest tożsame z zaniechaniem rozpoznania istoty sprawy (podobnie postanowienia z 10 czerwca 2024 r., III CZ 24/24, i z 28 października 2024 r., III CZ 180/24). W postanowieniu z 15 maja 2024 r., III CZ 35/24, przyjęto zaś, że ustalenie przez sąd pierwszej instancji, iż nie zachodzą przesłanki uwzględnienia roszczenia o zachowek, uprawniało ten sąd do zaniechania przeprowadzania dowodu z opinii biegłych sądowych na okoliczność wysokości należnego zachowku i nie może być uznane, w okolicznościach sprawy, za nierozpoznanie jej istoty w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. Z kolei w postanowieniu z 27 czerwca 2024 r., III CZ 128/23, zajęto stanowisko, że w przypadku wydania na podstawie art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali postanowienia wstępnego nierozpoznanie istoty sprawy o zniesienie współwłasności nieruchomości mogłoby nastąpić jedynie wówczas, gdyby sąd orzekł w ten sposób o nieruchomości niestanowiącej przedmiotu postępowania. Na uwagę zasługuje też wypowiedź zawarta w postanowieniu z 28 marca 2024 r., III CZ 227/23. W judykacie tym zaznaczono, że niedopuszczalne jest rozstrzyganie przez sąd pierwszej instancji o roszczeniu ewentualnym jednocześnie z wydaniem nieprawomocnego rozstrzygnięcia oddalającego roszczenie główne. Warto też odnotować postanowienie z 14 listopada 2024 r., III CZ 238/24, w którym stwierdzono, że ujawnienie w toku postępowania apelacyjnego testamentu, którego istnienie nie było

dotychczas podnoszone przed sądem pierwszej instancji, nie może być utożsamiane z nierozpoznaniem istoty sprawy. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy nie dochodzi do poszerzenia grona uczestników postępowania. Sama konieczność przeprowadzenia dowodów na jedną z istotnych dla sprawy okoliczności nie jest równoznaczna z koniecznością przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. W postanowieniu z 8 marca 2024 r., III CZ 16/24, wskazano zaś, że odmienna ocena sądu odwoławczego – w stosunku do stanowiska sądu pierwszej instancji – w kwestii formalnej dopuszczalności podniesienia zarzutu potrącenia, w wyniku której zachodzi konieczność jego merytorycznego rozpoznania, uzasadnia zakwalifikowanie takiej sytuacji procesowej jako nierozpoznanie istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji. Na uwagę zasługuje także postanowienie z 12 lutego 2024 r., III CZ 271/23, w którym nie tylko potwierdzono, że w postępowaniu uproszczonym zażalenie, o którym mowa w art. 394^{1} § 1^{1} k.p.c., jest dopuszczalne, lecz także wskazano, iż w toku kontroli zaskarżonego orzeczenia Sąd Najwyższy ocenia, czy uwzględniono art. 505^{12} § 1 k.p.c., nie zaś tylko to, czy uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania było uzasadnione na gruncie art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. Z kolei w postanowieniu z 24 stycznia 2024 r., III CZ 339/23, Sąd Najwyższy rozstrzygnął, że nie zachodzi nieważność postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.) w przypadku, gdy ustawa (choćby tylko temporalna) wprost wskazuje skład sądu, i sprawa została rozpoznana w takim właśnie składzie, czyli zgodnie z kryteriami ustawowymi. Jeśli sprawa została rozpoznana zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, nie może być mowy o pozbawieniu stron procesu możności obrony ich praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. ani o naruszeniu konstytucyjnej zasady rzetelnego procesu.

6. Oznaczenie sądu właściwego oraz inne sprawy (repertorium CO)

6.1. Zagadnienia ogólne

W 2024 r. w repertorium CO było bardzo dużo zarejestrowanych spraw (wpłynęły 1574, a załatwiono 1605), co znacznie angażowało pracę Wydziału III. Jak wskazują przytoczone dane, sprawy załatwione stanowią prawie 102% ogółu, co należy uznać za niezwykle wysoki wynik. Warto podkreślić, że w porównaniu z latami poprzednimi załatwiono większą liczbę spraw (o 482 więcej niż w 2023 r., o 507 więcej niż

w 2022 r., o 560 więcej niż w 2021 r., o 486 więcej niż w 2020 r. i o 570 więcej niż w 2019 r.).

W okresie sprawozdawczym, podobnie jak w latach poprzednich, największą grupę spraw zarejestrowanych w repertorium CO stanowiły wnioski o oznaczenie sądu, przed który należy wytoczyć powództwo – art. 45 k.p.c. (ok. 1400 spraw, głównie w sprawach o rozwód). Drugą grupą (ok. 120 spraw) było przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu z sądem występującym, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, w szczególności wzgląd na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego (art. 44^1 k.p.c.), a także wnioski o wyłączenie sędziego (art. 52 § 1 k.p.c.).

Należy zauważyć, że zdecydowana większość spraw z tego repertorium wiąże się z wykonywaniem przez Sąd Najwyższy funkcji innych niż judykacyjne (rozumianych jako rozpoznawanie środków prawnych związanych z rozstrzyganiem przez sądy powszechne o prawach i obowiązkach stron i uczestników postępowania). Oznacza to także, że rozstrzygnięcia w nich zapadłe nie wymagają uzasadnienia (nie wyłącza to jednak możliwości ich sporządzenia, gdy Sąd Najwyższy uzna to za stosowne).

6.2. Zagadnienia merytoryczne

Przechodząc do analizy orzeczeń, w których Sąd Najwyższy sporządził uzasadnienie, należy stwierdzić, że dostępny materiał badawczy wskazuje, iż w głównej mierze dotyczą one problematyki związanej z wprowadzonymi 7 listopada 2019 r. do polskiego systemu prawnego nowymi art. 44^1 i 44^2 k.p.c. oraz zmienionym art. 45 k.p.c. Przedmiotowe regulacje, wobec rozbudowanej aktywności orzeczniczej Sądu Najwyższego w poprzednich latach, nie budzą już istotnych wątpliwości interpretacyjnych.

W kilkunastu orzeczeniach Sąd Najwyższy przypomniał, że art. 44^1 k.p.c. wprowadza wyjątek od konstytucyjnej (art. 45 ust. 1) i kodeksowej zasady rozpoznawania sprawy przez sąd właściwy, i z tej przyczyny powinien być interpretowany ściśle (m.in. postanowienia z 22 maja 2024 r., III CO 411/24, i z 10 lipca 2024 r., III CO 458/24).

W kilku orzeczeniach Sąd Najwyższy odniósł się do dobra wymiaru sprawiedliwości i jego definicji (m.in. postanowienia z 24 maja 2024 r., III CO 506/24, i z 26 lipca 2024 r., III CO 772/24), a także relacji art. 44^2 do art. 44^1 k.p.c. (postanowienie z 19 grudnia 2024 r., III CO 1474/24).

Kolejności stosowania przepisów dotyczyło także postanowienie z 24 października 2024 r., III CO 1153/24, w którym Sąd Najwyższy wskazał, że art. 48^1 k.p.c., z racji tożsamości celów, węższego zakresu zastosowania i przewidzianego w nim automatyzmu, ma zarazem pierwszeństwo względem trybu przewidzianego w art. 44^1 k.p.c., który wymaga indywidualnej oceny przez Sąd Najwyższy, czy za zmianą abstrakcyjnych reguł właściwości miejscowej określonych w ustawie przemawia dobro wymiaru sprawiedliwości.

Na kanwie art. 44^1 k.p.c. w postanowieniu z 31 października 2024 r., III CO 1086/24, Sąd Najwyższy przypomniał, że podmiotem uprawnionym do wystąpienia do Sądu Najwyższego z wnioskiem o przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu jest wyłącznie sąd, przed którym toczy się postępowanie, właściwy miejscowo i rzeczowo do rozpoznania sprawy według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Uprawnienie to nie przysługuje natomiast stronie; nie ma także żadnych podstaw do przyjęcia, że Sąd Najwyższy może w tym zakresie działać z urzędu. Również pismo sędziego nie spełnia wymogów tego przepisu (postanowienie z 17 października 2024 r., III CO 1026/24).

Przechodząc do bardziej szczegółowej materii, należy odnotować postanowienie z 5 grudnia 2024 r., III CO 1096/24, w którym przyjęto, że ograniczenie się do wskazania, iż rodzic strony pełnił funkcję audytora wewnętrznego w danym sądzie, nie jest równoznaczne z wykazaniem, że dobro wymiaru sprawiedliwości przemawia za przekazaniem sprawy innemu równorzędnemu sądowi.

Natomiast art. 44^2 k.p.c. dotyczy postanowienie z 7 lutego 2024 r., III CO 89/24, w którym Sąd Najwyższy wskazał, że co do zasady przepis ten nie przewiduje, by w procesie przekazywania sprawy, na podstawie przesłanek wynikających z tego przepisu, uczestniczył Sąd Najwyższy. W razie stwierdzenia wystąpienia przesłanek z art. 44^2 pkt 2 k.p.c. sąd apelacyjny obowiązany był samodzielnie zadecydować o przekazaniu sprawy innemu sądowi równorzędnemu. Zastosowanie art. 44^2 pkt 2 k.p.c. nie oznacza przy tym, że sąd apelacyjny jest właściwy do rozpoznania sprawy w rozumieniu art. 44^2 pkt 1 k.p.c.

W postanowieniu z 22 maja 2024 r., III CO 351/24, Sąd Najwyższy wskazał, że stosownie do art. 52 § 1 k.p.c. o wyłączeniu sędziego powinien rozstrzygać sąd, w którym sprawa się toczy, a w razie niemożności

wydania przez ten sąd postanowienia z powodu braku dostatecznej liczby sędziów – sąd nad nim przełożony. Przyjmuje się, że sądem przełożonym nad sądami apelacyjnymi jest Sąd Najwyższy. W sytuacji, gdy sędzia sprawozdawca wyznaczony do rozpoznania sprawy merytorycznie składa żądanie wyłączenia go na podstawie art. 49 § 1 k.p.c. od rozpoznania sprawy, powinien być wyłoniony inny sędzia do rozpatrzenia takiego żądania. Do czasu jego rozpatrzenia, a dokładniej – wyłączenia wyznaczonego sędziego sprawozdawcy, nie jest dopuszczalne wyłanianie kolejnego sędziego sprawozdawcy w sprawie. Sędzia wylosowany (wyznaczony) do rozpatrzenia żądania wyłączenia sędziego sprawozdawcy wyznaczonego do rozpoznania sprawy powinien albo rozpoznać to żądanie, albo – jeśli dostrzega do tego podstawy – skorzystać ze środka prawnego uregulowanego w art. 49 § 1 k.p.c., wskazując na przyczyny uniemożliwiające rozpoznanie żądania wyłączenia sędziego sprawozdawcy. Żądanie wyłączenia wykraczające poza wskazany zakres na tym etapie jest niedopuszczalne. Może być ono w skuteczny procesowo sposób złożone wyłącznie przez sędziego, który ma rozpoznać daną sprawę jako całość, a nie tylko kwestię wpadkową (art. 53^1 § 1 pkt 3 k.p.c.).

Sąd Najwyższy wskazał też, że w każdym przypadku, gdy w sądzie właściwym orzeka sędzia wyłączony z mocy ustawy (art. 48 § 1 pkt 1–4 k.p.c.), aktualizuje się obowiązek wyznaczenia innego sądu równorzędnego do rozpoznania sprawy z udziałem tego sędziego na podstawie art. 48^1 k.p.c. W takim wypadku wystąpienie należy skierować do sądu przełożonego nad sądem występującym. Adresatem tego przepisu jest więc sąd właściwy do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji i sąd nad nim bezpośrednio przełożony, którym w przedmiotowej sprawie nie jest Sąd Najwyższy (postanowienie z 30 września 2024 r., III CO 1109/24).

Właściwości miejscowej dotyczy też postanowienie z 22 sierpnia 2024 r., III CO 821/24, w którym Sąd Najwyższy uznał, że w sprawie o separację na zgodny wniosek nie zachodzi sytuacja, o której mowa w art. 45 k.p.c., a więc niemożność ustalenia właściwości miejscowej na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Zgodnie z art. 567^1 k.p.c. w sprawie o separację na zgodny wniosek miejscowo właściwy jest sąd, w którego okręgu małżonkowie mają wspólne zamieszkanie, a w braku takiej podstawy – sąd miejsca ich wspólnego pobytu. Jeżeli małżonkowie nie mają wspólnego miejsca zamieszkania ani pobytu,

wniosek należy zgłosić w sądzie właściwym dla jednego z małżonków, zgodnie z art. 508 § 1–3 k.p.c. Oznacza to, że w braku podstaw do określenia właściwości miejscowej sądu określonych w art. 567^1 i 508 § 1 k.p.c. właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd dla m.st. Warszawy, czyli Sąd Okręgowy w Warszawie (art. 508 § 1 zd. 3 k.p.c.).

Artykułu 52 § 1 *in fine* k.p.c. dotyczy natomiast postanowienie z 24 października 2024 r., III CO 1208/24, w którym Sąd Najwyższy uznał, że przepis ten nie pozwala na orzekanie przez sąd przełożony w zakresie szerszym niż wynika to z zakresu przedstawienia. Jednocześnie przedstawić sądowi przełożonemu można tylko to żądanie wyłączenia, co do którego wiadomo, że niemożliwe jest utworzenie składu, który miałby je rozpoznać – co w sytuacji piętrowego zgłaszania żądań wyłączenia dotyczy tylko ostatniego z nierozpoznanych żądań. Sytuacja tego rodzaju jest oczywiście niepożądana i mogłaby skłaniać do rozważenia zastosowania innych środków procesowych, a w szczególności możliwości, jakie stwarza art. 44^1 § 1 i 2 k.p.c.

Warto również odnotować grupę spraw, w których zwrócono się do Sądu Najwyższego z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności postanowieniom tego Sądu. W sprawach tych Sąd Najwyższy wskazał, że nie jest sądem właściwym w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności (art. 200 § 1^4 w zw. z art. 781 § 1 k.p.c.) – ani wyrokowi sądu drugiej instancji, ani wyrokowi wydanemu przez Sąd Najwyższy (m.in. postanowienia: z 10 lipca 2024 r., III CO 713/24; z 31 lipca 2024 r., III CO 898/24, i z 18 grudnia 2024 r., III CO 1481/24).

III. Wnioski

1. Działalność orzecznicza Izby Cywilnej Sądu Najwyższego w 2024 r. przebiegała, podobnie jak rok wcześniej, w trudnych warunkach, w szczególności wywołanych permanentnym nieobsadzeniem wielu etatów sędziowskich. Jednocześnie nieznacznie, bo o 11% (496 spraw), zmniejszył się wpływ nowych spraw kasacyjnych do Izby, przy czym nadal duży udział miały sprawy z roszczeń wynikających z kredytów denominowanych w walutach obcych lub indeksowanych do takich walut. Czynniki te miały istotny wpływ na czas rozpoznawania spraw i liczbę spraw, które zostały zakończone w 2024 r.

2. Wbrew wymaganiom wyznaczonym w Regulaminie Sądu Najwyższego nadal w Izbie Cywilnej występuje stan niepełnego obsadzenia stanowisk sędziowskich. Od końca grudnia 2023 r. w Izbie Cywilnej orzeka tylko 30 sędziów, podczas gdy dla prawidłowego funkcjonowania tej Izby przewidziano 45 stanowisk sędziowskich. Nie ulega wątpliwości, że taki stan rzeczy ma istotny wpływ na liczbę i szybkość spraw załatwianych w Izbie. Trudno mówić o znaczącej modyfikacji w zakresie zwiększenia liczby i poprawy szybkości rozpoznawanych spraw bez jednoczesnych działań związanych ze zwiększeniem liczby sędziów orzekających w Izbie. Jednak warto podkreślić, że mimo sygnalizowanych problemów strukturalnych w działalności Izby Cywilnej aktywność orzecznicza w Izbie w 2024 r. pozostawała na bardzo wysokim poziomie. W 2024 r. udało się załatwić o 23% więcej spraw niż w 2023 r. Jest to znacząca i niezwykle pozytywna tendencja, którą zawdzięczamy nie tylko ponadprzeciętnemu wysiłkowi sędziów orzekających w Izbie Cywilnej, ale również istotnemu zaangażowaniu asystentów sędziów oraz asystentów specjalistów ds. orzecznictwa i prawa europejskiego. Należy podkreślić ich udział w gromadzeniu materiałów i dokonywaniu rozmaitych analiz, a w szczególności w opracowywaniu notatek w postępowaniu uchwałodawczym, a także projektowaniu rozstrzygnięć i ich uzasadnień. Nie można pominąć również ogromnego zaangażowania urzędników i pracowników obsługi.

3. Niezależnie od wskazanych wyżej czynników negatywnie wpływających na czynności orzecznicze w Izbie Cywilnej w 2024 r. zaznaczenia wymaga, że znacznie zwiększyła się, w porównaniu z 2023 r., liczba spraw załatwionych w ramach repertorium CSK (w 2024 r. załatwiono

4589 spraw, zaś w 2023 r. załatwiono 3722 sprawy). W porównaniu z latami poprzednimi załatwiono też zdecydowanie większą liczbę spraw kasacyjnych i spraw o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (repertoria CSKP i CNPP) oraz spraw tzw. incydentalnych (obejmujących głównie wnioski o oznaczenie sądu właściwego do rozpoznania i wnioski o wyłączenie sędziego). Powyższe dane wskazują na pełne zaangażowanie w czynności orzecznicze sędziów orzekających w Izbie Cywilnej. Obciążenie pracą tych sędziów jest najwyższe w całym Sądzie Najwyższym. Corocznie ma ono tendencję wzrostową i za rok 2024 r. wynosi ponad 300 spraw rocznie w przeliczeniu na pełny etat orzeczniczy (w 2023 r. obciążenie wynosiło 280 spraw). Stąd też – uwzględniając powyższy kontekst – należy jednoznacznie stwierdzić, że ujmowana w aspekcie liczbowym i merytorycznym aktywność orzecznicza w Izbie Cywilnej w 2024 r. stała na bardzo wysokim poziomie. Ograniczenia strukturalne w działalności Izby związane ze stanem permanentnego braku pełnego obsadzenia stanowisk sędziowskich nie przełożyły się w sposób znaczący na osłabienie działalności orzeczniczej i jej walorów merytorycznych. Skutek ten – co warte podkreślenia – stanowi wyłączne następstwo ponadprzeciętnego zaangażowania sędziów i pracowników Izby Cywilnej w jej funkcjonowanie.

4. W aspekcie merytorycznym problematyka będąca przedmiotem orzecznictwa Izby Cywilnej w 2024 r., podobnie jak w latach poprzednich, była bardzo zróżnicowana i dotyczyła ważnych oraz skomplikowanych zagadnień prawnych o dużym znaczeniu także dla ochrony praw obywateli. W wielu orzeczeniach Sąd Najwyższy wypowiadał się na temat ochrony praw konsumentów i w zakresie ochrony dóbr osobistych, a także dokonywał wykładni przepisów prawa Unii Europejskiej i stosował te przepisy. Analogicznie jak w 2023 r., na pierwszy plan liczbowo wysuwa się działalność orzecznicza w odniesieniu do spraw wynikających z roszczeń opartych na umowach kredytowych denominowanych w walucie obcej lub indeksowanych do takiej waluty, w ramach której Sąd Najwyższy był zmuszony mierzyć się z problemami prawnymi o wielkiej doniosłości społecznej.

5. Szczególną rolę w orzecznictwie Izby odgrywała działalność uchwałodawcza. W 2024 r. zmniejszyła się liczba spraw załatwionych w ramach repertorium CZP, ale – co warto zaznaczyć – w zdecydowanie szerszym

zakresie niż w latach poprzednich podejmowano uchwały w powiększonych składach. Było to determinowane skomplikowanym charakterem przedstawionych zagadnień oraz ich szczególną rolą społeczną. W roku sprawozdawczym podjęto jedną uchwałę w składzie całej Izby Cywilnej oraz 9 uchwał w składzie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego. Przyjęte w nich rozstrzygnięcia mają kluczowe znaczenie merytoryczne dla ujednolicania podejścia orzeczniczego w analizowanych kwestiach.

Prezes Sądu Najwyższego
kierujący pracą Izby Cywilnej
prof. dr hab. Joanna Misztal-Konecka

ZAGADNIENIA PRAWNE PRZEDSTAWIONE DO ROZSTRZYGNIĘCIA

III CZP 5/25

„Czy w sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym przez sądy pierwszej instancji, orzeczenia, które zapadają poza rozprawą a nie dotyczą istoty sprawy, winny być wydawane przez sąd w składzie jednego sędziego na podstawie art. 47 § 3 k.p.c., który ma zastosowanie do ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym z mocy art. 24 ust. 1 tejże ustawy, zgodnie z którym w zakresie nieuregulowanym w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, z wyłączeniem art. 8, 117–124, 194–196, 204, 205, art. 205^{3} § 2 i 5 oraz art. $425–505^{14}$, czy też w składzie trzech sędziów zawodowych zgodnie z art. 3 ust. 2 ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym, który należy rozumieć w ten sposób, że rozpoznanie sprawy, o którym mowa w tym przepisie, dotyczy wszystkich orzeczeń wydawanych przez sąd niezależnie od tego, czy zapadają poza rozprawą i czy dotyczą istoty sprawy?"

(postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 16 stycznia 2025 r., I ACz 2477/24, E. Szczurowska)

Sąd Apelacyjny wskazał na rozbieżności występujące w orzecznictwie, a dotyczące przedstawionego zagadnienia prawnego, które wynikają z odmiennej wykładni art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (dalej: „u.d.p.g."). Przepis ten

stanowi szczególną i wyłączną regulację odnośnie do składu orzekającego co do wszystkich orzeczeń, które zapadają w tego typu postępowaniach (trzech sędziów zawodowych), niezależnie od tego, czy orzeczenia te zapadają na rozprawie czy poza nią oraz jaki jest ich przedmiot.

Sąd drugiej instancji podniósł, że skoro samo postępowanie grupowe nie zostało wprowadzone do Kodeksu postępowania cywilnego jako kolejne postępowanie odrębne, lecz uregulowano je w odrębnej ustawie, to nie ma uzasadnienia do odwoływania się w zakresie regulacji dotyczącej składu sądu do Kodeksu postępowania cywilnego. Ponadto analiza art. 1–21 u.d.p.g. prowadzi do wniosku, że uregulowano w nich szczególne zasady zawierające wiele odmienności w stosunku do reguł określonych w Kodeksie postępowania cywilnego. Dodatkowo, skoro w art. 24 ust. 1 u.d.p.g. wskazano, że wyłącznie w zakresie nieuregulowanym w ustawie stosuje się (odpowiednio, a nie wprost) Kodeks postępowania cywilnego, z wyłączeniem art. 8, 117–124, 194–196, 204, 205, 205^{3} § 2 i 5 oraz 425–505^{14}, a przy tym ustawa ta ma charakter szczególny, to powinna być wykładana ściśle.

Odmienna interpretacja art. 3 ust. 2 u.d.p.g. wskazuje na konieczność odwoływania się do art. 47 § 3 k.p.c., który ma zastosowanie także w sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym z mocy art. 24 ust. 1 tej ustawy, zgodnie z którym w zakresie nieuregulowanym w ustawie stosuje się – ze wskazanymi wyjątkami – odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Zgodnie z art. 47 § 3 k.p.c. postanowienia poza rozprawą wydaje sąd w składzie jednego sędziego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego taką wykładnię wspiera stanowisko, że choć postępowanie grupowe jest uregulowane w odrębnej ustawie, to jest postępowaniem cywilnym prowadzonym (w odpowiednim zakresie) według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Zatem orzeczenia poza rozprawą sąd wydaje w składzie jednoosobowym (sędziowskim) stosownie do art. 47 § 3 k.p.c. Taki skład orzeka nawet w sytuacji, gdy składem właściwym do rozpoznania sprawy jest tzw. skład trójkowy, o którym mowa w art. 3 ust. 2 u.d.p.g.

Sąd drugiej instancji zwrócił uwagę na niezgodność terminologii użytej w art. 47 § 1, 2 i 4 k.p.c. z terminologią zastosowaną w § 3 tego przepisu, gdyż „rozpoznaniu sprawy" z art. 47 § 1, 2 i 4 k.p.c. (także określo-

nemu w art. 3 ust. 2 u.d.p.g.) przeciwstawiono „wydanie postanowienia poza rozprawą". Tym samym Sąd Apelacyjny przyjął, że „rozpoznanie sprawy" w rozumieniu art. 47 § 1, 2 i 4 k.p.c. oznacza wszelkie czynności procesowe sądu dokonywane na rozprawie oraz wydanie orzeczenia co do istoty sprawy (art. 148^1 § 1, art. 341, 480^4 § 1 k.p.c.). Sąd przedstawiający zagadnienie prawne uwypuklił, że postępowanie grupowe to postępowanie cywilne pozakodeksowe, które jest rozpoznawane na podstawie Kodeksu postępowania cywilnego.

(opracował Maciej Machowski)

*

III CZP 7/25

„Czy reguła ustalania końca okresu przedawnienia zawarta w art. 118 zdanie drugie Kodeksu cywilnego znajduje zastosowanie także do trzyletniego terminu przedawnienia roszczenia wekslowego przeciwko wystawcy weksla własnego przewidzianego treścią art. 70 w zw. z art. 103 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe?"

(postanowienie Sądu Okręgowego w Katowicach z 4 marca 2025 r., XIX Ga 423/23, M. Grabowska)

Sąd przedstawiający zagadnienie prawne wskazał na nowelizację Kodeksu cywilnego dokonaną ustawą z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (dalej: „ustawa nowelizująca"), która weszła w życie 9 lipca 2018 r., a która, zmieniając m.in. art. 118 zd. 2 k.c., wprowadziła nowy sposób obliczania końca okresu przedawnienia dla roszczeń, których termin przedawnienia wynosi co najmniej dwa lata. Sąd drugiej instancji z uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej wywiódł, że zmiana ta była motywowana przede wszystkim względami pragmatycznymi, sprowadzającymi się do uproszczenia sposobu ustalania daty upływu przedawnienia w przypadku terminów dwuletnich i dłuższych niż dwa lata, zwłaszcza w tych przypadkach, kiedy wymagalność roszczenia jest uzależniona od momentu, w którym wierzyciel mógł najwcześniej podjąć działanie. Ponadto takie rozwiązanie miało stanowić ułatwienie dla samych wierzycieli, którzy nie będą musieli dokony-

wać szczegółowych obliczeń. Ułatwienia te nie powinny dotyczyć terminów krótszych niż dwa lata, ponieważ na trudności dowodowe nie oddziałuje wówczas istotnie czynnik w postaci upływu czasu.

W ocenie Sądu drugiej instancji przed wejściem w życie wskazanej nowelizacji nie budziło wątpliwości, że regulacja terminów przedawnienia zawarta w ustawie z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe ma charakter autonomiczny i szczególny względem zasad przedawnienia określonych w Kodeksie cywilnym. Ponadto roszczenie wekslowe przeciwko akceptantowi, wystawcy weksla własnego i ich poręczycielom ulega przedawnieniu z upływem trzech lat, licząc od dnia płatności weksla, co odnosi się także do weksla in blanco, w którym data płatności została wypełniona przez wierzyciela wekslowego.

Sąd Okręgowy wskazał, że można przyjąć, iż nowa reguła ustalania końca okresu przedawnienia roszczeń zawarta w art. 118 zd. 2 k.c. znajduje powszechne zastosowanie do dwuletnich i dłuższych okresów przedawnienia roszczeń określonych w przepisach szczególnych, a zatem także do terminu przedawnienia roszczenia wekslowego. Ten pogląd przeważa w doktrynie, choć jest on wyrażony w sposób ogólny i nie odnosi się wprost do okresów przedawnienia danego rodzaju roszczeń przewidzianych w przepisach szczególnych.

W doktrynie prezentowane są również stanowiska zdające się wykluczać, aby art. 118 zd. 2 k.c. dotyczył każdego terminu przedawnienia wynoszącego co najmniej dwa lata, niezależnie od tego, jakie były cele nowelizacji.

Jak zauważył Sąd Okręgowy, sam ustawodawca nie ustanowił norm prawnych, które rozstrzygałyby wprost o powszechnym (bądź ograniczonym) zakresie obowiązywania nowej reguły obliczania końca okresu przedawnienia.

Wykładnia językowa odwołująca się tylko do art. 118 k.c. nie wydała się Sądowi Okręgowemu wystarczająca, zwłaszcza jeżeli wskazać na funkcje i genezę Prawa wekslowego, w którym zawarto reguły odmienne od ogólnych reguł Kodeksu cywilnego dotyczących przedawnienia. Ponadto w przypadku roszczeń wekslowych nie powstają trudności z ustaleniem początku biegu przedawnienia, a zatem znika potrzeba stosowania ułatwień dowodowych, na co wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej.

W ocenie Sądu drugiej instancji wobec rygoryzmu odpowiedzialności wekslowej terminy przedawnienia są krótkie i surowe dla wierzyciela wekslowego. Sprzeczne z założeniami racjonalnego ustawodawcy byłoby zatem przyjmowanie, że wierzyciel wekslowy jako profesjonalista uzyskałby, bez większego aksjologicznego uzasadnienia, dodatkowy czas na dochodzenie roszczenia.

Nie bez znaczenia pozostaje także okoliczność, że regulacja przedawnienia w Prawie wekslowym stanowi wykonanie art. I Konwencji genewskiej z 7 czerwca 1930 r. w sprawie jednolitej ustawy o wekslach trasowanych i własnych, mającego na celu jednolite stosowanie takich samych rozwiązań w zakresie ujętym w Konwencji, która w preambule stanowi, że ma „zapobiec trudnościom, jakie stwarza różnorodność ustawodawstw krajów, w których weksle są w obiegu i nadać w ten sposób więcej pewności i szybkości stosunkom w handlu międzynarodowym".

(opracował Maciej Machowski)

*

III CZP 8/25

„1. Czy do kosztów postępowania zabezpieczającego, wywołanego wnioskiem o udzielenie zabezpieczenia niepodlegającego wykonaniu przez organ egzekucyjny, złożonym w toku postępowania rozpoznawczego, należą koszty zastępstwa procesowego strony reprezentowanej przez adwokata lub radcę prawnego ustalane odrębnie od kosztów zastępstwa procesowego należnych za postępowanie rozpoznawcze?

2. W przypadku odpowiedzi twierdzącej – w jakiej wysokości należy ustalać koszty zastępstwa procesowego strony reprezentowanej przez adwokata lub radcę w postępowaniu zabezpieczającym?"

(postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 25 lutego 2025 r., I ACz 1922/24, T. Sobieraj, K. Górski, L. Miroszewski)

Sąd Apelacyjny wskazał, że ustawodawca jedynie fragmentarycznie uregulował problematykę kosztów postępowania zabezpieczającego, ograniczając się do wskazania, jaki sąd i na jakim etapie postępowania

orzeka o kosztach tego postępowania (art. 745 § 1 i 2 k.p.c.). Zatem w pozostałym zakresie odpowiednie zastosowanie mają przepisy o kosztach procesu (art. 98 i nast. k.p.c.). Z art. 98 § 3 k.p.c. wynika zaś, że do niezbędnych kosztów procesu strony reprezentowanej przez adwokata zalicza się wynagrodzenie, jednak nie wyższe niż stawki opłat określonych w odrębnych przepisach i wydatki jednego adwokata, koszty sądowe oraz koszty nakazanego przez sąd osobistego stawiennictwa strony.

W ocenie Sądu drugiej instancji nie budzi obecnie wątpliwości, że postępowanie zabezpieczające jest jedynie postępowaniem akcesoryjnym wobec postępowania rozpoznawczego, pełniąc w stosunku do niego rolę służebną. Ten charakter postępowania zabezpieczającego uwypukliły zmiany wprowadzone ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, która wprowadziła zmiany systematyki Kodeksu postępowania cywilnego, oznaczając część drugą tytułem „Postępowanie zabezpieczające" w miejsce „Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne" oraz wprowadzając część trzecią obejmującą dotychczas obowiązujące przepisy o postępowaniu egzekucyjnym.

Pomocniczy charakter postępowania zabezpieczającego doprowadził Sąd drugiej instancji do wniosku, że w sytuacji, w której wniosek o udzielenie zabezpieczenia został złożony w toku postępowania rozpoznawczego, powyższa czynność procesowa nie uzasadnia przyznania stronie odrębnych kosztów zastępstwa procesowego, albowiem powinny zostać one rozliczone w ramach kosztów postępowania rozpoznawczego, zaś zwiększony nakład pracy pełnomocnika wynikający z reprezentowania strony w postępowaniu o udzielenie zabezpieczenia mógłby wpływać jedynie na podwyższenie należnej stronie opłaty ponad wysokość stawki minimalnej.

Z drugiej strony Sąd Okręgowy wskazał, że pomimo iż postępowanie zabezpieczające ma charakter postępowania pomocniczego w stosunku do postępowania rozpoznawczego oraz egzekucyjnego, to jednak cechuje je samodzielność funkcjonalna i strukturalna, która wyraża się w odrębności funkcji tego postępowania, polegającego na udzieleniu ochrony prawnej o tymczasowym charakterze.

W przypadku odpowiedzi twierdzącej na pierwsze zagadnienie zdaniem Sądu Okręgowego powstaje wątpliwość, w jakiej wysokości ustalać

koszty zastępstwa procesowego strony reprezentowanej przez adwokata lub radcę w postępowaniu zabezpieczającym. W rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (dalej: „rozporządzenie z 22 października 2015 r.") nie przewidziano wysokości opłat za reprezentowanie strony w postępowaniu zabezpieczającym, co nie uzasadnia wniosku o nieistnieniu podstaw do przyznania i określenia kosztów związanych z działaniem pełnomocnika (radcy prawnego) w tymże postępowaniu, gdyż o przyznaniu tego rodzaju kosztów decydują przepisy zawarte w Kodeksie postępowania cywilnego. Ponadto, przewidując możliwość nieokreślenia w rozporządzeniu stawek minimalnych we wszelkiego rodzaju sprawach, prawodawca zawarł w § 20 rozporządzenia z 22 października 2015 r. regulację pozwalającą na ustalenie stawek minimalnych w sprawach nieokreślonych przez przyjęcie za ich podstawę stawek w sprawach o najbardziej zbliżonym rodzaju.

Wskazując na możliwe rozwiązania drugiego zagadnienia, Sąd Okręgowy rozważał, czy podstawą do ustalenia kosztów postępowania zabezpieczającego powinien być § 6 pkt 1 rozporządzenia z 22 października 2015 r., regulujący wysokość opłat w sprawach o udzielenie zabezpieczenia spadku, gdyż jest to jedyny przepis odwołujący się do pojęcia zabezpieczenia.

Z drugiej strony, skoro rozporządzenie z 22 października 2015 r. nie reguluje odrębnie wysokości opłat stanowiących podstawę ustalenia kosztów zastępstwa procesowego w sprawach o udzielenie zabezpieczenia, to powinno się je ustalać na zasadach ogólnych wynikających z § 2 tego rozporządzenia, a więc na podstawie wartości przedmiotu sprawy. Takie rozwiązanie generuje jednak kolejny problem: jak ustalać wartość przedmiotu sporu w sprawach z wniosku o udzielenie zabezpieczenia; czy odpowiadałaby ona wartości roszczenia podlegającego zabezpieczeniu, czy też należałoby ją ustalać na podstawie innych kryteriów, a ponadto, jak ustalać wartość przedmiotu sporu w sprawach o udzielenie zabezpieczenia roszczeń niemajątkowych.

(opracował Maciej Machowski)

III CZP 9/25

„1. Czy przed wejściem w życie art. 305^1–305^4 k.c. było dopuszczalne nabycie w drodze zasiedzenia na rzecz przedsiębiorcy służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu?

2. Czy okres występowania na nieruchomości stanu faktycznego odpowiadającego treści służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305^1–305^4 k.c. podlega doliczeniu do czasu posiadania wymaganego do zasiedzenia tej służebności?"

(postanowienie Sądu Najwyższego z 13 lutego 2025 r., II CSKP 561/24, M. Manowska, K. Grzesiowski, T. Szanciło)

Sąd Najwyższy stwierdził, że po raz pierwszy konstrukcja służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu pojawiła się w uchwale z 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02 (OSNC 2003, nr 11, poz. 142). Następnie koncepcja ta została rozwinięta w uchwale z 7 października 2008 r., III CZP 89/08, zgodnie z którą przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorstwa. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w art. 305^1–305^4 k.c. wprowadzony został nowy, trzeci – obok służebności gruntowych i służebności osobistych – rodzaj służebności. Na podstawie art. 292 w zw. z art. 305^4 k.c. służebność przesyłu, gdy polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia, można nabyć przez zasiedzenie. Kontynuacją tej linii orzeczniczej była uchwała z 22 maja 2013 r., III CZP 18/13 (OSNC 2013, nr 12, poz. 139), gdzie dodatkowo wskazano, że okres występowania na nieruchomości stanu faktycznego odpowiadającego treści służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305^1–305^4 k.c. podlega doliczeniu do czasu posiadania wymaganego do zasiedzenia tej służebności. Uznano to za rozwiązanie najlepiej odpowiadające relacji między tą służebnością a służebnością gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Argumentem za tym stanowiskiem jest konstrukcja służebności przesyłu oraz cel jej wprowadzenia, którym było potwierdzenie i uporządkowanie wcześniejszego orzecznictwa, nie zaś wprowadzenie nowego rodzaju prawa rzeczowego. Zamiarem ustawodawcy było objęcie nowymi przepisami możliwie szerokiej grupy sytuacji faktycznych, w przeciwnym razie uporządkowanie i usankcjonowanie wcześniejszej

praktyki orzeczniczej przyniosłoby znacznie bardziej ograniczony skutek. Możliwość pełnego uwzględnienia stanu faktycznego istniejącego na nieruchomości przed 3 sierpnia 2008 r. (wtedy weszły w życie art. 305^1–305^4 k.c., dodane do Kodeksu cywilnego ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw) nie stoi w sprzeczności z celami regulacji służebności przesyłu ani z gwarancyjnym charakterem norm prawa intertemporalnego. Z punktu widzenia właściciela nieruchomości, na której istnieje stan odpowiadający służebności przesyłu, jak i przedsiębiorcy korzystającego z tej sytuacji, wprowadzenie tych przepisów nie oznaczało żadnej istotnej zmiany. Pierwszy zmuszony jest do znoszenia działania osoby trzeciej na swojej nieruchomości w tym samym zakresie, drugi natomiast może korzystać z urządzeń przesyłowych w takim samym zakresie, w jakim byłoby to możliwe we wcześniejszym stanie prawnym, oraz nabyć stosowną służebność w drodze zasiedzenia. W przypadku braku możliwości zaliczenia tego okresu na poczet posiadania służebności przesyłu na nieruchomości powstałaby służebność gruntowa o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Z perspektywy zakresu ograniczeń prawa własności skutek byłby w obu wypadkach taki sam. Rozwiązanie to opiera się na ograniczeniu zakresu konstytucyjnej ochrony prawa własności (art. 21 ust. 2 i art. 64 Konstytucji) w zakresie koniecznym dla ochrony praw innego podmiotu (przedsiębiorcy), równocześnie zaś nie pociąga za sobą naruszenia zaufania do przewidywalności działań ustawodawcy, który jedynie uszczegółowił w tym wypadku swoją wcześniejszą decyzję.

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na uchwałę z 15 lutego 2019 r., III CZP 81/18 (OSNC 2020, nr 1, poz. 4), w której rozstrzygnięto, że przedsiębiorstwo państwowe, które nabyło z mocy prawa własność urządzeń przesyłowych posadowionych na nieruchomości Skarbu Państwa, może być uznane za posiadacza w dobrej wierze służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Wskazany pogląd jest szeroko reprezentowany w orzecznictwie i jest dominujący (zob. m.in. postanowienia SN: z 10 lipca 2008 r., III CSK 73/08; z 24 sierpnia 2018 r., II CSK 190/18; z 12 września 2018 r., II CSK 876/16, i z 28 maja 2019 r., II CSK 593/18).

Sąd Najwyższy przedstawił także przeciwne stanowisko, które wykształciło się w niektórych nowszych orzeczeniach. Zwrócił uwagę na postanowienie z 14 października 2021 r., V CSKP 69/21 (OSNC 2022, nr 11,

poz. 110), w którym wskazano, że „posiadanie samoistne stanowi – poza nielicznymi wyjątkami spowodowanymi możliwością władania w zakresie odpowiadającym treści innego prawa niż własność bez jednoczesnego władania właścicielskiego – tylko takie, które przysługuje osobie, która »włada jak właściciel« (art. 336 k.c.)". Nie jest natomiast takim posiadanie w zakresie odpowiadającym treści służebności, w tym służebności gruntowej, które to władanie stanowi posiadanie zależne. Natomiast w postanowieniu z 24 lutego 2023 r., III CZP 108/22 (OSNC 2023, nr 11, poz. 108), przyjęto stanowisko (które w doktrynie zakwestionowano), że przed nowelizacją Kodeksu cywilnego wprowadzającą służebność przesyłu nie mógł biec termin zasiedzenia prawa odpowiadającego treściowo tej służebności. W tym orzeczeniu Sąd Najwyższy uznał, że dominująca linia orzecznicza pozostaje w sprzeczności z podstawowymi zasadami prawa rzeczowego, a wnioski, które z niej wynikają, budzą poważne wątpliwości co do zgodności z Konstytucją oraz Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzoną w Rzymie dnia 4 listopada z 1950 r. Natomiast w uzasadnieniu zdania odrębnego złożonego do tego postanowienia wskazano, że w sytuacji, w której od około 20 lat duża liczba spraw została rozstrzygnięta w sposób uwzględniający określone stanowisko judykatury, wartością, która nie może być ignorowana, jest dalsza stabilność i przewidywalność praktyki stosowania prawa. Co prawda nie wszystkie poglądy orzecznictwa wyrażone w ramach analizy zagadnień przesyłowych nadają się do obrony, jednakże doniosłe praktyczne znaczenie warto przydać podstawowemu stanowisku – o możliwości posiadania przez przedsiębiorcę przesyłowego, a w konsekwencji również nabycia w drodze zasiedzenia (także przed 3 sierpnia 2008 r.), służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, jeżeli w skład jego przedsiębiorstwa wchodziła nieruchomość, której użyteczność zwiększała się dzięki służebności (co w praktyce zawsze ma miejsce).

Sąd Najwyższy stwierdził, że stabilność prawa oraz jego przewidywalność powinny stanowić fundamentalną cechę systemu prawnego. Przedstawił kontekst historyczno-społeczno-gospodarczy uwłaszczenia przedsiębiorstw państwowych. Podkreślił również, że nie sposób uznać, aby ugruntowany od lat pogląd reprezentowany przez Sąd Najwyższy w rzeczywistości zmierzał do powstania nowego prawa rzeczowego;

wręcz przeciwnie, linia orzecznicza uznająca możliwość nabycia służebności gruntowej o treści odpowiadającej treści służebności przesyłu przed 3 sierpnia 2008 r. dokonała właściwej wykładni konstrukcji tejże służebności w odniesieniu do potrzeb wynikających z działalności przesyłowej. Potrzeba taka była podyktowana zmianami ustrojowymi i koniecznością poddania określonej problematyki regulacji (postanowienie SN z 14 marca 2024 r., I CSK 6837/22). Zdaniem Sądu Najwyższego zmiana ugruntowanego od lat poglądu skutkowałaby paraliżem prawnym i niejednolitym ukształtowaniem sytuacji podmiotów (postanowienie SN z 14 marca 2024 r., I CSK 6837/22).

(opracował Maciej Machowski)

*

III CZP 10/25

„Czy dopuszczalny jest wpis w księdze wieczystej na podstawie odpisu dokumentu poświadczonego za zgodność z oryginałem przez notariusza?"

(postanowienie Sądu Okręgowego w Gliwicach z 11 lutego 2025 r., III Ca 349/24, T. Pawlik, M. Rak, R. Troll)

Sąd Okręgowy przedstawił dwie przeciwstawne linie orzecznicze Sądu Najwyższego, dotyczące dopuszczalności wpisu w księdze wieczystej na podstawie poświadczonych za zgodność z oryginałem przez notariusza (także adwokata i radcę prawnego) odpisów dokumentów.

Wedle pierwszego stanowiska, za którym opowiedział się Sąd przedstawiający zagadnienie prawne, wpis na podstawie takiego odpisu dokumentu jest niedopuszczalny. Podstawą wpisu nie może być odpis dokumentu poświadczony za zgodność z oryginałem przez notariusza ani notarialnie poświadczona kopia, gdy oryginałem jest dokument sporządzony z podpisem notarialnie poświadczonym (postanowienie SN z 28 lutego 2017 r., I CSK 133/16, OSNC 2017, nr 11, poz. 129). Sąd Najwyższy wskazał, że podstawą wpisu w księdze wieczystej nie może być odpis dokumentu w postaci umowy przelewu wierzytelności uwierzytelniony za zgodność z oryginałem przez notariusza ani notarialnie po-

świadczona kopia, gdyż oryginałem jest dokument sporządzony z podpisem notarialnie poświadczonym (postanowienie z 25 marca 2019 r., I CSK 812/17). W innym orzeczeniu Sąd Najwyższy uznał, że w postępowaniu o wpis do księgi wieczystej dokumenty, o których mowa w art. 95 ust. 1 w zw. z ust. 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, nie mogą być zastąpione odpisami poświadczonymi przez pełnomocnika wnioskodawcy na podstawie art. 129 § 2 k.p.c. (postanowienie z 2 grudnia 2016 r., I CSK 819/15, OSNC 2017, nr 7–6, poz. 92). Także w uchwale z 8 grudnia 2005 r., III CZP 101/05 (OSNC 2006, nr 11, poz. 180) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że podstawą wpisu w księdze wieczystej hipoteki przymusowej może być tylko oryginał tytułu wykonawczego.

W nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego jako przykład zaprezentowanego wyżej poglądu Sąd Okręgowy wskazał tezę z uzasadnienia postanowienia Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r., III CZP 18/21, wedle której zarówno w art. 31 ust. 1 u.k.w.h., w którym jest mowa o dokumentach stanowiących podstawę wpisu, jak również w art. 626^2 § 3 k.p.c., w którym jest mowa o dokumentach, jakie należy załączyć do wniosku o wpis, chodzi o oryginały tych dokumentów (dokumenty źródłowe), które mogą być zastąpione ich odpisami wtedy, gdy można to wywieść z przepisu szczególnego.

Zdaniem Sądu Okręgowego w powołanym orzecznictwie wskazuje się, że ustawodawca nadaje podstawie wpisu w księdze wieczystej szczególne znaczenie, wykluczając np. możliwość wydania z akt księgi wieczystej dokumentu, który stanowił podstawę wpisu (art. 36^1 ust. 3 u.k.w.h.). W każdym przypadku chodzić może wyłącznie o oryginał dokumentu, gdyż w przeciwnym wypadku, gdyby wpisów dokonywano na podstawie odpisu lub kopii dokumentu, przepis ten byłby zbędny. Sąd Okręgowy podkreślił specyfikę postępowania wieczystoksięgowego, w którym nie występuje strona przeciwna, jak też nie przeprowadza się w nim rozprawy, na której możliwa byłaby konfrontacja przedłożonego odpisu dokumentu z jego oryginałem w razie zgłoszenia takiego żądania przez stronę przeciwną lub na żądanie sądu. Sąd drugiej instancji uznał, że konstrukcja postępowania wieczystoksięgowego znacznie utrudnia wykorzystanie uprawnienia strony przewidzianego w art. 129 § 4 k.p.c., z którego mogłaby ona skorzystać dopiero po dokonaniu wpisu w księdze wieczystej na podstawie załączonego do wniosku o wpis odpisu dokumentu.

Zasada kontradyktoryjności ustępuje tu obowiązkowi sądu sprawdzenia z urzędu, czy żądanie wniosku znajduje usprawiedliwienie w dokumentach załączonych do wniosku i treści księgi wieczystej (art. 626^8 § 2 k.p.c.). Ponadto, skoro z wpisem do księgi wieczystej wiążą się szczególnie doniosłe skutki prawne (art. 3 i 5 u.k.w.h.), to wpisy muszą być dokonane na podstawie dokumentów, których istnienie nie budzi wątpliwości. Zastosowanie art. 129 § 2–4 k.p.c. w postępowaniu wieczystoksięgowym znacznie osłabiałoby gwarancje formalne chroniące przed możliwością posłużenia się w postępowaniu wieczystoksięgowym dokumentami podrobionymi.

Wedle drugiego poglądu podstawą wpisu w księdze wieczystej może być także odpis dokumentu poświadczony za zgodność z oryginałem przez pełnomocnika strony lub notariusza (postanowienie SN z 20 listopada 2014 r., V CSK 9/14, OSNC 2015, nr 12, poz. 146). W tym orzeczeniu Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że odpis decyzji administracyjnej, którego zgodność z oryginałem została poświadczona przez notariusza (art. 129 § 2 k.p.c.), może stanowić podstawę wpisu w księdze wieczystej. Nie można zakładać, że przedłożenie dokumentu mającego stanowić podstawę wpisu w postaci odpisu poświadczonego zgodnie z art. 129 § 2 k.p.c. stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa obrotu i dokonywanych wpisów, gdyż poświadczenia te mają charakter dokumentu urzędowego, co według ustawodawcy daje odpowiednie gwarancje. W razie zaś wątpliwości co do istnienia podstawy wpisu sąd wieczystoksięgowy może z urzędu zażądać od strony składającej odpis dokumentu przedłożenia oryginału tego dokumentu. Podobne stanowisko Sąd Najwyższy zajął w postanowieniu z 5 września 2023 r., II CSKP 363/23, stwierdzając, że ustanowione w art. 31 u.k.w.h. wymagania co do formy dokumentów stanowiących podstawę wpisu służą zagwarantowaniu bezpieczeństwa i pewności obrotu oraz wykluczeniu sytuacji, w których w księdze wieczystej dokonywane byłyby wpisy nieodzwierciedlające rzeczywistych zdarzeń prawnych; temu samemu celowi służy założenie, że do wniosku o wpis należy załączać oryginały dokumentów stanowiących podstawę wpisu. Notariusz jest osobą zaufania publicznego (art. 2 § 1 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie), a jego udział w dokonywaniu czynności prawnych przybierających postać czynności notarialnych ma gwarantować m.in. bezpieczeństwo i pewność obrotu prawnego.

W ten sposób w sytuacji, w której do wniosku o wpis w księdze wieczystej dołączona zostaje poświadczona za zgodność z oryginałem przez notariusza kopia dokumentu sporządzonego w formie określonej w art. 31 u.k.w.h., cel i funkcja tego przepisu zostają, zdaniem Sądu Okręgowego, zachowane.

(opracował Maciej Machowski)

DANE STATYSTYCZNE (luty 2025 r.)

Informacja o ruchu spraw

Lp.	Rodzaj spraw	RUCH SPRAW											
		Pozostało do rozpoznania z okresu poprzedniego	Wpłynęło	Załatwiono									Pozostało do rozpoznania na okres następny
				Załatwiono razem	Sposób załatwienia								
					odmówiono przyjęcia do rozpoznania	przyjęto do rozpoznania	oddalono	uchylono w całości lub w części i przekazano do ponownego rozpoznania	uchylono i rozstrzygnięto merytorycznie	podjęto uchwałę	stwierdzono niezgodność orzeczenia z prawem	załatwiono w inny sposób	
1.	**CSK**	4008	300	265	173	62	–	–	–	–	–	30	4043
2.	**CSKP**	2528	70	126	–	–	63	36	5	–	–	22	2472
3.	**CNP**	143	10	6	2	–	–	–	–	–	–	4	147
4.	**CNPP**	41	–	1	–	–	1	–	–	–	–	–	40
5.	**CZP, w tym:**	38	–	4	–	–	–	–	–	4	–	–	34
	– skład 3 sędziów	19	–	2	–	–	–	–	–	2	–	–	17
	– skład 7 sędziów	18	–	2	–	–	–	–	–	2	–	–	16
	– pełny skład	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
6.	**CZ**	114	17	20	–	–	9	4	–	–	–	7	111
7.	**CA**	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
8.	**CN**	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
9.	**CB**	126	7	5	–	–	–	–	–	–	–	5	128
10.	**CBO**	6	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	6
11.	**CO**	162	145	138	–	–	–	–	–	–	–	138	169
	RAZEM	7166	549	565	175	62	73	40	5	4	–	206	7150

Informacja o szybkości załatwiania spraw

CSK				CSKP			
do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
27	12	63	163	9	7	16	94
CO				**CZP**			
do 2 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	pow. 6 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.
83	36	10	9	–	1	1	2
CZ				**CA**			
do 2 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	pow. 6 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
3	5	6	6	–	–	–	–
CNP				**CNPP**			
do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
1	–	1	4	–	–	–	1
CN				**CB**			
do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.	do 2 tyg.	do 1 mies.	do 2 mies.	pow. 2 mies.
–	–	–	–	–	–	2	3
CBO							
do 2 tyg.	do 1 mies.	do 2 mies.	pow. 2 mies.				
–	–	–	–				

DANE STATYSTYCZNE (marzec 2025 r.)

Informacja o ruchu spraw

Lp.	Rodzaj spraw	RUCH SPRAW											
		Pozostało do rozpoznania z okresu poprzedniego	Wpłynęło	Załatwiono									Pozostało do rozpoznania na okres następny
				Załatwiono razem	Sposób załatwienia								
					odmówiono przyjęcia do rozpoznania	przyjęto do rozpoznania	oddalono	uchylono w całości lub w części i przekazano do ponownego rozpoznania	uchylono i rozstrzygnięto merytorycznie	podjęto uchwałę	stwierdzono niezgodność orzeczenia z prawem	załatwiono w inny sposób	
1.	**CSK**	4043	325	373	241	98	–	–	–	–	–	34	3995
2.	**CSKP**	2472	105	121	–	–	71	32	2	–	–	16	2456
3.	**CNP**	147	7	12	6	2	–	–	–	–	–	4	142
4.	**CNPP**	40	2	1	–	–	–	–	–	–	–	1	41
5.	**CZP, w tym:**	34	6	7	–	–	–	–	–	6	–	1	33
	– skład 3 sędziów	17	5	1	–	–	–	–	–	1	–	–	21
	– skład 7 sędziów	16	1	5	–	–	–	–	–	4	–	1	12
	– pełny skład	1	–	1	–	–	–	–	–	1	–	–	–
6.	**CZ**	111	35	33	–	–	17	8	–	–	–	8	113
7.	**CA**	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
8.	**CN**	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
9.	**CB**	128	22	12	–	–	–	–	–	–	–	12	138
10.	**CBO**	6	–	1	–	–	–	–	–	–	–	1	5
11.	**CO**	169	145	187	–	–	–	–	–	–	–	187	127
	RAZEM	7150	647	747	247	100	88	40	2	6	–	264	7050

Informacja o szybkości załatwiania spraw

CSK				CSKP			
do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
28	66	85	194	7	6	12	96
CO				**CZP**			
do 2 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	pow. 6 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.
96	66	11	14	–	–	2	5
CZ				**CA**			
do 2 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	pow. 6 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
8	3	12	10	–	–	–	–
CNP				**CNPP**			
do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
2	3	1	6	1	–	–	–
CN				**CB**			
do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.	do 2 tyg.	do 1 mies.	do 2 mies.	pow. 2 mies.
–	–	–	–	1	–	1	10
CBO							
do 2 tyg.	do 1 mies.	do 2 mies.	pow. 2 mies.				
–	–	–	1				

SPIS TREŚCI

strona

Aktualności 3
Uchwały i inne ważniejsze orzeczenia 4
Działalność Izby Cywilnej Sądu Najwyższego w 2024 roku 13
Zagadnienia prawne przedstawione do rozstrzygnięcia 96
Dane statystyczne (luty 2025 r.) 110
Dane statystyczne (marzec 2025 r.) 112

Sąd Najwyższy
Plac Krasińskich 2/4/6
00-951 Warszawa

Wolters Kluwer
ul. Przyokopowa 33
01-208 Warszawa